

Konica

PROGRAM

FILMOVI
FOTOAPARATI
INK-JET PAPIRI
MINILAB

Fax: (++381 11) 4446 079
Tel: (++381 11) 3441 606, 3443 643
Filipa Kljaića 49, 11000 BEOGRAD - YU

**Repro
Market**

<http://www.repromarket.co.yu> email: rmarket@eunet.yu

REFOTO

ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE | broj 15 | februar 2003. | www.refoto.co.yu

DIN. 180, 10 KM,
HR 35 kn, 5 €

ISSN 1450-6394

YU PRESS PHOTO

FOTOGRAFI

Dragoljub Zamurović
Branko Belić
Milan Jovanović

AKTUELNOSTI

Konkurs Ljubav
Pobednici konkursa –
Putovanje

FOTO ŠKOLA

Pozorišna fotografija
Elementi dizajna - proporcija
Digitalna laboratorija
Fotonovinarstvo
Zakon o opadanju
osvetljenja s
kvadratom
odstojanja

TEHNIKA

Canon EOS 1V
Minolta DiMAGE 7Hi
Olympus Mju 300 i Mju 400
Olympus Camedia C-730 Ultra Zoom
HP Photosmart 850
HP Deskjet 5550
Nikon Coolpix 4300
Najnoviji Fuji Super CCD SR senzor
Savremeni punjači akumulatora

COLOR NEGATIV FILM

go for red

DX P
CN 135
36

PROFIFOTO official distributor

AGFA

QSS 1801

SFA 238 A

FP 232 B

QSS 1602

QSS 2301 CRT

Kodak
PROIZVODI

kompletan program
izuzetno povoljne cene
Kodak papira širina 20,3 / 30,5 / 50,8

RAZMIŠLJATE O KUPOVINI MAŠINE?

mi prodajemo generalno servisirane
NORITSU i FUJI mašine sa garancijom
pored prikazanih, spremne za isporuku
NORITSU QSS 1701,1501 2211, 2102, 2511

VAŠ POUZDAN PARTNER ZA SAVETE, KUPOVINU I SERVIS
Beograd, Knez Miletina 26, tel. +381 11/ 32 20 692, 32 22 912, fax 32 48 630, hgelifotofoto@sezampro.yu

U OVOM BROJU:

NOVITETI 4-5

FOTO AKTUELNOSTI 6-11

MOJE ISKUSTVO

Svetislav V. Dragović
Avanture s digitalnim fotoaparatom 12-15

OSVRT

Dragoljub Tošić 16

FOTOGRAFI

Dragoljub Zamurović 18-25

Branko Belić 38-43

YU PRESS PHOTO 44-45

FOTO ŠKOLA

Mitar Trninić
Pozorišna fotografija – šta i zašto? 26-28

Vladimir Červenka

Svetlost u fotografiji (10):
ZAKON o opadanju osvetljenja
sa kvadratom odstojanja 30-31

Ivana Brezovac

Elementi dizajna – PROPORCIJA 32-33

Milan Živković

Digitalni fotoaparati u ekstremnim uslovima 34-35
DIGITALNA LABORATORIJA 35-36

FOTO TORBA

Wostok 50-51

ISTORIJA FOTOGRAFIJE

Goran Malić
Tragovi prohujale epohe: Milan Jovanović 52-53

FOTO TEHNOLOGIJA

Srđan Vuković
Isterivači duhova II 54-55

TEHNIKA

Canon EOS 1V 56-58

Minolta DiMAGE 7Hi 60-61

Evropska promocija Olympus
mju 300 i mju 400 62-63

Olympus Camedia C-730 ultra zoom 64-65

HP Photosmart 850 66-67

HP DeskJet 5550 67

Nikon Coolpix 4300 68

Najnoviji Fuji super CCD SR senzor 69

Savremeni punjači akumulatora 70

KOLEKCIJARSTVO

Reflex Korelle 6x6, Gossen sixtomat 72-73

FOTO - KOMENTAR

Analiza fotografskih radova čitalaca 74-77

KONKURS

78-79

PISMA ČITALACA

80

NASLOVNA STRANA

Yu Press Photo – kategorija sport
Ivan Milutinović – Aleksandar Šapić na treningu
pred FINA Waterpolo Svetski Kup u Beogradu
2002. godine

18 SRBIJA – život i običaji

Fotomonografija "Srbija – život i običaji" rezultat je fotografskog majstorstva Dragoljuba Zamurovića i njegovog trogodišnjeg rada na realizaciji ovog izuzetnog poduhvata

34 DIGITALNA LABORATORIJA

U novoj rubrici Digitalna laboratorija Milan Živković preneće vam svoje znanje iskustvo u obradi fotografije u Photoshopu

38 NEKI DRUGI LJUDI
Branko Belić

Branko Belić, urednik fotografije u magazinu NIN, za tridesetak godina rada u fotografiji stigao je da zabeleži mnogobrojne događaje i još više, lica

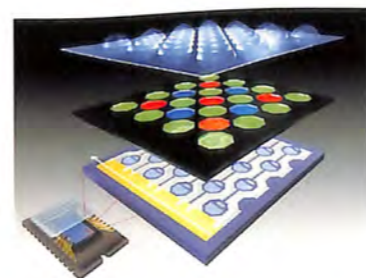

56 CANON EOS 1V

Profesionalni fotoaparati vrhunskih performansi sigurno jedan od najboljih fotoaparata od 35 mm, naročito za sportske fotografe

62 EVROPSKA PROMOCIJA
OLYMPUS mju 300 i mju 400

U austrijskom mestu St. Wolfgang, koje se nalazi nedaleko od Salzburga, 1. februara održana je promocija dva nova Olympus digitalna fotoaparata mju 300 i mju 400

69 NAJNOVIJI
FUJI SUPER
CCD SR
SENZOR

PRIDRUŽITE SE

Ova godina, nadamo se, doneće vam nove uspehe, sretne trenutke i nove fotografije. Mi, kao što vidite, počinjemo februarski broj s novim dizajnom, novim rubrikama, novim konkursom i novim urednikom. Tokom cele prošle godine slušali smo i čitali vaše komentare i želje i pokušali da ih primenimo u ovom broju.

U rubrici Aktuelnosti najavili smo nekoliko izložbi i konkursa iz želje da budemo što aktuelniji za vas, iako nam dvomesečni ritam to unekoliko onemogućava. Ovim putem pozivamo vas da nas blagovremeno obavestavate o izložbama i konkursima u vašem mestu i da, kao i do sada, aktivno učestvujete u građenju i razvoju našeg časopisa REFOTO.

Iako je konkurs PUTOVANJE prošao, a novi je tek pred nama, u popularnoj rubrici Moje iskustvo Svete V. Dragovića možete pročitati savete iskusnog ljubitelja fotografije: kako se pripremiti na put s fotoaparatom. Foto-škola nastavlja svoj rad s jednakim intezitetom i entuzijazmom, s tim što smo za sve poklonike digitalne fotografije pokrenuli novu rubriku Digitalna laboratorija. Milan Živković nam je obećao da će otkriti sve tajne svoje digitalne radionice, a na vama je da odlučite da li ćete slediti njegova uputstva ili ćete samo proveriti i uporediti već stečeno znanje. Potvrda naše aktuelnosti jeste i portfolio Dragoljuba Zamurovića, koji je svojevrсна prezentacija monografije "Srbija – život i običaji", izdate u decembru prošle godine. Za sve ljubitelje tehnike pripremili smo nekoliko noviteta. Tu su reportaža i prikaz iz prve ruke od našeg urednika Tehnike Borisa Bjelice o najnovijem Olympusovom proizvodu, najprodavanijem kompaktnom fotoaparatu na svetu – Mju, ali, ovog puta, u digitalnoj izdanju. Da su proizvođači neumorni, dokazuje i najnoviji FujiSuper CCD SR senzor predstavljen 20. januara.

Na samom početku februarskog broja upoznaćete se s pobednicima i njihovim lepim nagradama s prošlogodišnjeg konkursa, koji će vas, nadamo se, podstaknuti da i Vi obavezno učestvujete na našem novom konkursu posvećenom ljubavi. Dan zaljubljenih se približava, pa izvolite, iskoristite svoju fotografsku, a možda i životnu, šansu!

Ivana Brezovac

REFOTO – časopis za kulturu fotografije:

WWW.REFOTO.CO.YU

Osnivač i izdavač REFOT B, Beograd, Pčinjska 17;
tel. 011/456-151; 444-86-62; faks. 011/4460-234, e-mail: refoto@net.yu;
žiro račun 40816-603-6-28554; Cena pojedinačnog broja 180 dinara

Direktor: Slobodan Vukadinović

Glavni i odgovorni urednik: mr fot. Ivana Brezovac

Redakcija: Tomislav Peternek, Dragoljub Tošić, Svetislav Dragović, mr fot. Mitar Trninić,
mr fot. Vladimir Červenka, Goran Malić, Boris Bjelica, Miroslav Nikoljacić, Imre Szabó,
Srđan Vuković, Nijaz Selmanović, Milan Živković

Saradnici: Nebojša Babić, Vojin Mitrović (Pariz), Nada Vukadinović (Firenca), Branko Popović (Frankfurt), Stevan Ristić

Tehnička redakcija: Slobodan Ivašković, Petar Vukadinović; Lektor: Biljana Đorđević

Marketing: REFOT B, Uzelac Radan, tel. 011/456-151 fax. 011/446-0234,
e-mail. refoto@net.yuŠtampa: Štamparija "Stojkov", Novi Sad, Pre-press: REFOT B
Rukopisi i priloge se ne vraćaju. Rešenjem Ministarstva kulture Republike Srbije
broj 413-00-00244/2002-04 časopis oslobođen plaćanja poreza na promet

WICA S DECENTRIRANJEM U SVIM PRAVCIMA

Na prošlogodišnjoj Fotokini predstavljen je i ovaj veoma zanimljiv aparat koji su proizveli zajedno dve poznate radionice za izradu fotoaparata iz Veclara (Wetzlar) u Nemačkoj, Šnege (Schneege) i Hajland (Heiland) i koji ovih dana treba da počne da se proizvodi serijski. Mnogi fotografi imaju potrebu da na srednji format snimaju uz ispravljanje linija. Wica je upravo aparat za njih. Njegov širokougaoni objektiv pomera se na sve strane (gore, dole, levo i desno), a na njega se mogu staviti kasete za film iz Mamiya RZ serije, iz čega dobijamo snimke formata 6 x 8 cm. Opremljen je optičkim viziorom koji pokazuje paralaksu i specijalnim ručkama pomoću kojih se kamera može čvrsto držati i snimati bez stativa (s kranova, na primer) čak i ako se nose rukavice. Takođe, mogu se koristiti i polaroid kasete za Mamiyu, a uz adapter i većina digitalnih leđa za srednji format. Do izlaska ovog broja nismo uspeali da saznamo cenu ovog aparata, ali zainteresovani mogu da pronađu detaljnije informacije na Internetu <http://www.wica-wetzlar.de/>

Nikon objektiv samo za digitalce

U sve digitalne refleksne aparate serije D Nikon ugrađuje čip veličine 23,7 x 15,6 mm, što je, otprilike, polovina površine Lajka formata. Zbog njihove primene moralo se pristupiti razvoju kvalitetnih ultraširokih objektivu koji su za Lajka format izuzetno skupi. Da bi pojeftinili objektivu, u Nikonu su započeli rad na novoj seriji objektivu koji će biti namenjeni isključivo snimanju digitalnim fotoaparatima i koji pokrivaju samo površinu čipa. Bez obzira na to što imaju isti bajonet kao i svi ostali Nikonovi objektivu, neće moći da se koriste kod standardnih aparata. Prvi u toj seriji jeste zum AF-DX Zoom-Nikkor 12 - 24mm f/4 G IF-EG i on je ekvivalent zuma 18 - 35mm kod Lajka formata, ali će biti znatno jeftiniji, mada su sve karakteristike u pogledu kvaliteta i brzine zadržane ili čak i poboljšane. I u njih su ugradili SWM motor za autofokus koji je izuzetno tih i ED sočiva kod kojih je hromatska aberacija minimalna, a distorzije skoro da i nema.

SONY DCR-DVD200 HANDYCAM

Od sada će biti još jednostavnije da snimate lepe filmove profesionalnog DVD kvaliteta i da ih gledate na svom TV aparatu s ovom najnovijom kamerom koja snima do 60 minuta filma na DVD-R/RW medije prečnika 8 cm, a filmovi se mogu reprodukovati bez potrebe posebnog DVD plejera. Opremljena je CarlZeiss objektivom sa desetostrukim optičkim i digitalnim zumom 120 puta i daje briljantnu sliku koju snimatelj može da prati na ekranu od 123.200 piksela veličine 6,35 cm u prečniku. Čip koji je ugrađen u nju može da snimi i fotografije u rezoluciji 1.152 x 864 piksela, a ako nemate kompjuter s DVD čitačem, moguće je prebaciti podatke preko USB porta. Još jedna dobra strana ove novine jeste da se s lakoćom može raditi montaža i nema bojazni da će se nešto presnimati pošto DVD snima samo na preostalo prazno mesto na mediju. Prema najavi, ova kamera pojavice se u prodaji u Evropi tek na jesen, a cena joj još nije poznata, mada se nada da će biti jeftinija od 1000 evra.

Jasna slika i na suncu

Digi Finder je pribor koji će pomoći da se slika na TFT monitoru digitalnog aparata jasno vidi i po jakom suncu. To do sada nije bio slučaj i s većinom amaterskih digitalnih aparata nije bilo moguće snimati gledajući sliku na monitoru, nego samo kroz optički vizir, a on, opet, kod bliskih snimaka nije prikazivao paralaksu. To je, u stvari, tubus s ugrađenim kondenzorom koji povećava sliku 2,5 puta i može da se "nakači" na sve aparate koji imaju monitor prečnika 1,5 i 1,6 inča. Cena mu je oko 60 evra.

JEFTIN "OBJEKTIV" S DECENTRIRANJEM

Loreo Perspective Control (PC) Lens in a Cap jedan je od zanimljivih i jeftinih proizvoda hongkongske firme Loreo (Asia) Ltd. koji fotografima može znatno da olakša posao. I ovaj dodatak predviđen je kao pribor za sve one koji snimaju refleksnim aparatima Lajka formata ili pak digitalnim refleksnim aparatima. Objektiv se može pomerati u svim pravcima za 3,5 milimetara, a sastavljen je od tri elementa i ima ugao objektivu od 35mm. Cena mu je svega 22 USD.

SAMSUNG KAMERA I FOTOAPARAT U JEDNOM

Samsungov novi model SCDS5000 jeste mini-digitalna video-kamera i digitalni fotoaparat koji snima slike od četiri megapiksela kao jedan uređaj. Digitalni video-zapis beleži se na mini-DV trake, a fotografije se snimaju na Memory Stick kartice. Ima zum objektivu i to 10 x za video i 3 x za fotografisanje, ugrađen blic, elektronsku stabilizaciju slike i ekran od dva inča i 211.000 piksela. Za transfer video i foto zapisa služi ugrađeni USB i Firewire port. Malih je dimenzija, 94 x 82 x 137 mm, a masa mu je svega 680 grama.

Ujedinjenje MINOLTE I KONIKE

Nekoliko dana posle prezentacije novog fotoaparata DiMAGE F300 iz poznate japanske firme Minolta, jedne od tri vodeće u proizvodnji refleksnih aparata, saopšteno je da se ona sjedinila sa drugom veoma poznatom firmom iz ove zemlje, koja je treća po proizvodnji filmova - firmom Konica Co. Nastupom digitalne ere i slabim finansijskim efektima u poslovanju, ova dva giganta odlučila su da se u digitalnu trku uključe zajedno. Uskoro ćemo, sigurni smo, videti na tržištu i rezultate ove fuzije.

CASIO EXILIM ZOOM EX-Z3

Već smo u ovoj rubrici pisali o ovom Casio digitalnom aparatu, samo bez zum objektivu (dugujemo i izvinjenje jer je tada omaškom stajalo da ga je Canon proizveo), koji od sada može da se nađe i s potpuno novim Pentax zum objektivom 2,6/4,8, koji je ekvivalentan 35 - 105mm kod Lajka formata i opremljen je senzorom od tri megapiksela. Isporučuje se sa specijalnim stalkom - punjačem i kada je postavljen na njega, mogu da se pregledaju snimljene slike na displeju od dva inča. Koristi SD i MMC kartice i s računarnom se može povezati i preko USB kabla. Dimenzije su mu svega 87 x 67 x 23 mm, a masa mu je samo 126 grama.

MITSUBISHI Express Print Station EPS8000

Sve je više onih koji imaju digitalne fotoaparate i samim tim ukazuje se i potreba da se s raznih medija izrađuju kvalitetne fotografije na fotopapiru. Ovaj, u odnosu na druge mašine, pristupačan printer zauzima vrlo malo mesta (dimenzije: 490 x 444 x 613 mm) i za manje od jednog minuta možete s njim da dobijete briljantne fotografije standardnih formata (9 x 13, 10 x 15, 13 x 18, 15 x 23), a postoji i mogućnost pravljenja izreza od dela fotografije sa svih poznatih vrsta kartica (MemoryStick, CompactFlash, SmartMedia itd.) zatim i sa CD-a i drugih kompjuterskih medija. Može da izradi i foto-CD, kao i da kopira sadržaj jednog CD-a na drugi. Prema fabričkim specifikacijama kapacitet mu je 240 slika formata 9 x 13 na sat. Cena mu je oko 4.000 evra.

MINOLTA DiMAGE Scan Dual III

Reklamni slogan za ovaj skener za dijapozitive i negative s kojim za 399 evra možete da digitalizujete svoje slike i to u rezoluciji od čak deset megapiksela glasi: "Zašto da prelazite na digitalno kada i sa starim dobrim aparatima dobijate digitalne slike koje su veće od onih koje biste snimili digitalnim aparatom?" Možda ovo može biti povod da i naši čitaoci razmisle o tome.

MINOLTA DiMAGE F300

Ovo je digitalni aparat od pet megapiksela i u toj klasi ubraja se među najlakše i najmanje. Njegov senzor je od 5,3 megapiksela, veličine 1/1,8 inča, ima zum objektiv 3 x, isti kao i kod prethodnog modela F100, napredan autofokus i smanjenje digitalnog šuma. Isporučuje se sa četiri ponovno punjive NiMH baterije i Secure Digital karticom od 32 Mb za nešto manje od 600 evra.

priredio: Imre Szabó

WATCHING 01 — Vesna Pavlović

U Salonu Muzeja savremene umetnosti u Beogradu od 16. januara otvorena je izložba crno-belih fotografija Vesne Pavlović "Watching 01" (Posmatranje 01), koja je trajala do 8. februara. U pitanju je serija fotografija koja predstavlja gledaoce TV prenosa Svetskog košarkaškog prvenstva u Indijanopolisu održanog prošle godine. Fotografije su deo projekta koji bi trebalo da se realizuje u etapama do 2005. godine. Vesna Pavlović inspiraciju pronalazi u jednom masovnom i medijskom događaju kao što je košarka, ali, pre svega u licima, emocijama ljudi koji ga fanatično prate. Fotoaparatom prati navijače od kućnog ambijenta, preko kafića, trgova i ostalih mesta na kojima su se košarkaški prenosi gledali, pa sve do samog mesta radnje. Umetnica je iskoristila gotovo hipnotičko dejstvo jednog takvog događaja i uradila nekoliko desetina portretnih fotografija krupnog plana. Nedostatak svesti portretisanih o prisustvu fotografa u njihovoj neposrednoj blizini doveo je do toga da fotografije odstupaju od klasičnog portretisanja. Upravo kao takve one ponajmanje govore o samom događaju, već o efektu koji takav događaj ostavlja na posmatrača, o trenucima navijačke radosti, tuge, iščekivanja.

Horizont snimak izložbe u Solunu, Vojo Radonjić, Podgorica

TOMAS FLORSIC U GALERIJU ARTGET U okviru ciklusa "Aspekti savremene nemačke fotografije" u Galeriji Artget predstavljena je izložba fotografija nemačkog umetnika Tomasa Florsica pod nazivom "Fragmenti sopstva". Izložba je realizovana u saradnji s Gete institutom. Od 1983. godine kada počinje s izlaganjima, Tomas Florsic imao je veliki broj grupnih i samostalnih izložbi, kako u zemlji, tako i u inostranstvu. Živi i radi u Berlinu. Na izložbi je prikazano četrnaest kolor fotografija izrađenih u vidu foto-tabli. Sam naziv izložbe dovoljno govori. Kao predmet prikazivanja autor uzima sebe samog. Florsic ne teži ka klasičnom prikazu svoje ličnosti. On sebe nagoveštava kroz fragmente lica, ruku ili ostalih delova tela. Umetnikova namera bila je da se uz pomoć fragmentarnog pristupa suprotstavi globalnom prikazivanju i da na taj način pruži mogućnost prepoznavanja, a samim tim i konstrukcije.

Pripremila : Jelena Matić

NE(MOGU)ĆE — umetnost nadrealizma U Muzeju primenjene umetnosti organizovana je od 6. 11. 2002. do 10. 2. 2003. godine velika izložba pod nazivom NE(MOGU)ĆE, posvećena jednom avangardnom pokretu u srpskoj umetnosti, nadrealizmu. Izložbu je organizovala prof. dr Milanka Todić. Pored slika, nadrealističkih predmeta, knjiga i časopisa izložen je veliki broj originalnih fotografija, fotograma i fotokolaža Nikole Vuča, Vane Bora, Marka Ristića, kao i mnogih drugih vodećih umetnika ovog pravca. Neki od radova prikazani su prvi put na ovoj izložbi. Fotografija je bila, kako za francuske, tako i za naše nadrealiste jedan od najboljih vidova umetničkog angažovanja i prezentovanja. Njihova zainteresovanost za nove medije, kakav je tada bila fotografija, kao i poigravanje s njom doveli su do pojave mnogobrojnih multiplikacija, fotograma koje su među prvima napravili Marko Ristić i Vane Bor. Kroz eksperiment i fotografiju nadrealizam je uspeo da raskine s tradicionalnim normama umetnosti, otvorivši put jednom potpuno novom estetskom izražavanju.

kvalitetnim katalogom, a organizator manifestacije jeste predsednik Centra za fotografiju u Solunu gospodin Vasilis Karkatselis.

Branimir Karanović

UTROBA PARIZA

Izložba fotografija "METRO-Pariz" Jovana Milinova u Galeriji "Most" KPZ Vojvodine u Novom Sadu trajala je od 26. 12. 2002. do 20. 1. 2003. godine. Izložbu je otvorio profesor Čedomir Vasić, a prikazano je 30 crno-belih fotografija formata 30 x 40 cm. "Pariski metro je tema za knjige i eseje, fenomen koji uz ostale nezaobilazne turističke atrakcije grada svetlosti svakom posetiocu ostaje urezan u sećanje. Najpraktičniji i najbrži prevoz, mada ne i najkomfortniji, kroz milionsku prestonicu Francuske, ujedno je i ogledalo njene demografske strukture, ritma života, kulture i supkulture, s hodničkim sviračima, žonglerima i glumcima, s izložbama džinovskih reklama i grafiti. Metro je čitav grad pod zemljom, utroba Pariza kojom dnevno procirkulišu hiljade ljudi različitih profesija, socijalnih slojeva, nacija i rasa. Stoga nimalo ne čudi što se novosadski umetnik fotografije i kamere Jovan Milinov, našavši se u ambijentu pariskog metroa (1990), nadahnuo ovim jedinstvenim prostorom i uradio seriju crno-belih fotografija, koje su bile izložene u Galeriji "Most" Kulturno-prosvetne zajednice Vojvodine u Novom Sadu."

Andrej Tišma

Predeli boje svetlosti ALEKSANDRA RADOŠA

Izložba fotografija u Etnografskom muzeju u Beogradu, decembar 2002. godine

"Fotografije Aleksandra Radoša klasična su ostvarenja, lišena trendovskih kolebanja, ali s najboljim savremenim pristupom ovoj večnoj temi. Elegancija malobrojnih crno-belih povećanja našla je adekvatno mesto u raskošnim redovima prevladavajućih fotografija u boji. Ubeden sam da predstavljeni radovi ukazuju na autora koji se mediju fotografije prepušta iskreno, bez ikakvih rezervi ili kalkulacija. Fotografija je za Aleksandra Radoša jedna od onih delatnosti u kojoj se, kao u nekom "zlatnom preseku", našao jedan kreativni životni smisao — svega što je nasledio (a imao je šta naslediti od oca vrsnog fotogreputera), što preživljava i što će, zasigurno, doživeti."

Miroslav Zaklan, iz kataloga izložbe

SALON FOTOGRAFIJE U ČAČKU

Salon je osnovan decembra 1993. godine, a s priređivanjem izložbi započeto je u leto 1995. godine. Nalazi se u Gospodar Jovanovoj ulici br. 2. Urednik salona je Zoran Milošević, MFJSJ i član Foto-kino kluba Čačak. U salonu je od osnivanja do sada priređeno 20 samostalnih i 4 grupne izložbe. Krajem januara otvorena je izložba Predraga Mihajlovića Čileta, MF fotografije iz Kragujevca. Čačanski salon fotografije jedinstven je po tome što je to jedini prostor u Srbiji u kome se izlaže samo fotografija, a da je samostalan u svom poslovanju. Njegovo postojanje i rad finansira se iz tri izvora. Jedan deo jeste opštinski budžet za troškove održavanja, drugi deo sponzori, namenski za određene izložbe, a treći donacije za rad salona. Jasno je da uspešan rad salona počiva na volonterskom radu i entuzijazmu Zorana Miloševića koji jedinu satisfakciju ima u tome da radi nešto korisno i lepo.

Dragoljub Tošić

"Matrice sećanja" — MILOŠ SOLDATOVIĆ

Galerija Artget predstavila je od 17. januara izložbu Miloša Soldatovića pod nazivom "Matrice sećanja". Rođen je 1963. godine u Beogradu gde je i diplomirao na Fakultetu dramskih umetnosti. Živi i radi u Beogradu i Los Anđelesu. Od 1988. godine bavi se modnom i reklamnom fotografijom. Na trećoj samostalnoj izložbi Miloš Soldatović predstavio je crno-bele fotografije velikog formata koje datiraju od kraja sedamdesetih godina, pa sve do današnjeg dana. One imaju jedan poseban pogled na prošlost i događaje. Nisu nastale s posebnom namerom, te stoga i ne teže da budu u tehničkom smislu korektni i tačni. Fotoaparat u Soldatovićevom slučaju ima funkciju notesa u koji on beleži banalne situacije, delove arhitekture, kretanje u prostoru, rečju neke prizore koji uglavnom ostaju neprimeteni. Ti sasvim obični prizori kao što je žena koja šeta psa, ljudi koji se odmaraju u parku ili mladi par u nekom kafiću zajednički su za svako mesto (Los Anđeles, Njujork, Pariz, London, Beograd) i vreme. Upravo takvi fragmenti daju smisao nekom događaju, zaokružuju sećanja iz prošlosti.

ANKA GARDAŠEVIĆ — "Treptaji vremena"

Kulturni centar Beograda i Galerija Artget predstavili su od 31. januara do 12. februara izložbu kolor fotografija Anke Gardašević pod nazivom "Treptaji vremena". Rođena je 1973. g. u Nikšiću. Diplomirala na Odseku za Vajarstvo 2002 g. na Fakultetu likovnih umetnosti na Cetinju. Trenutno je na postdiplomskim studijama na FLU Cetinju. Ulica, park bez ljudskog prisustva, baštenske stolice, točkovi bicikla jesu glavni motivi Ankinih fotografija. U takvim trivijalnim motivima autorka uočava princip reda i haosa. Na prvi pogled stolice iz obližnjeg kafića identičnog oblika i boje deluju pomalo monotono sve dok dužim posmatranjem fotografije ne opazimo krive, vijugave linije njihovih naslona koje se umnožavaju sve više i više razbijajući monotoniju uredenog prostora. Savim drugu priču daje serija fotografija s motivom točkova bicikla. Krećući se od jedne slike ka drugoj krugovi, linije, boje svojim kretanjem i smenjivanjem stvaraju jednu haosu, opstaju u artikulisanom trenutku dužine treptaja.

Jelena Matić

Izložba Branimira Karanovića u ULUS-u

Na novoj izložbi fotografija Branimira Karanovića u beogradskoj galeriji "ULUS" u Knez Mihajlovoj 37 biće predstavljene foto-instalacije velikog formata, sastavljene od mnoštva kolor fotografija. Autor se bavi dokumentovanjem promena u urbanoj sredini beležeći neke pojave karakteristične za vreme velikih društvenih i ekonomskih promena. Posebnost ovih dokumenata nije u pojedinačnoj slici već u velikom broju vizuelno atraktivnih varijacija. Izložba se otvara **26. februara i traje do 10. marta 2003. godine.**

— U Francuskom kulturnom centru **20. 2. 2003.** godine u 18h otvara se izložba fotografija **Patrika Šapuija** pod nazivom "Sahara, ljudi i otkrića".

— U Galeriji Artget u saradnji s Italijanskim centrom za kulturu **14. 2—7. 3. 2003.** biće predstavljena izložba "Karneval u Veneciji".

— Izložba **AUGENBLICKE — AUGENZEUGEN (Pogledi — Očevici)**, fotografije iz Berlina, Muzej istorije Jugoslavije, Trg Nikole Pašića 11. Izložba je otvorena 11. 2. u 19 časova. Ova izložba fotografija, koju je organizovao Odbor za medije i informacije Berlina, obuhvata 39 fotografija agencije OSTKROJC (OSTKREUZ) i predstavlja pokušaj da se "pruži kratak i celovit prikaz jednog grada čiji se izgled i način života u njemu radikalno menjaju". Fotografska agencija OSTKROJC osnovana je 1990. godine u berlinskom okrugu Prenclauer Berg (Prenzlauer Berg), a čini je jedanaest slobodnih fotografa, od kojih je devet izložilo svoje fotografije i na ovoj izložbi. Oni nam pokazuju svoj Berlin, ljude i arhitekturu ovog grada, integraciju istorijskog nasleđa i modernih elemenata u jedinstvenu celinu koja ostavlja neponovljiv utisak. Novi Berlin započinje svoj život u ujedinjenoj Evropi i teži da nađe odgovor na izazove novog stoleća.

— Povodom obeležavanja dana Novog Sada organizovana je kolektivna izložba fotografija **"Novi Sad i Novosadani"**. Izložba je otvorena **1. 2. i traje do 5. 3. 2003.** godine u galeriji Foto-kino saveza Vojvodine, Nikole Pašića 34, Novi Sad.

Vinko Lavtizar

Franc Jekler

"ŽIVOT SELA"

— Međunarodna izložba dijapozitiva i fotografija, Škofja Loka, decembar 2002. godine

Tematika "Život sela" obrađena je u okviru tri teme: govedarstvo, domaće životinje u seoskim domaćinstvima, život na selu. Za izložbu su 352 autora iz Slovenije, Austrije, Finske, Kazahstana, Bosne i Hercegovine i Jugoslavije poslala 1.220 radova. Za izlaganje je izabrano 227 fotografija i dijapozitiva od 185 autora. **Prve nagrade** osvojili su: Boris Godnič, Franc Jekler, Vinko Lavtizar, Branislav Brkić, Robert Kobal i Izidor Jesenko. **Drugonagrađeni** su: Gašper Furman, Mimi Pollak, Sulvo Peternelj, Svetlana Dingarac, Simon Strand i Izidor Jesenko. **Trećenagrađeni** su: Boštjan Pleško, Branislav Brkić, Ilka Niskanen, Marjan Debelak, Franc Horvat i Franc Jekler. Žiri je radio u sastavu: Marko Aljančič, KMF FZS, prof. dr Jože Osterc s Biotehničkog fakulteta i dr Jurij Kunaver iz Ljubljane. Izložbu prati pregledan katalog sa 50 reprodukcija u boji. Vidljivo je da je izložba priredena u svemu prema visokim standardima. Ako se ima u vidu da je u Galeriji muzeja Škofja Loka u oktobru 2002. priredena izložba dijapozitiva na temu

"KONJ", a da su u novembru Kulturno društvo Dr. Ivan Tavčar — Poljane nad Škofja Lokom i Foto-klub Anton Ažbe — Škofja Loka priredili fotografski konkurs na temu "Polje kako te volim", primetno je da se dosta pažnje poklanja tematskim izložbama, posebno onim koje obrađuju život sela i prirodu.

Dragoljub Tošić

Branislav Brkić

Anja Jesenko

Robert Kobal

Boris Godnič

Aleksandar Kujučev, PUBLIKUMOV kalendar za 1992.

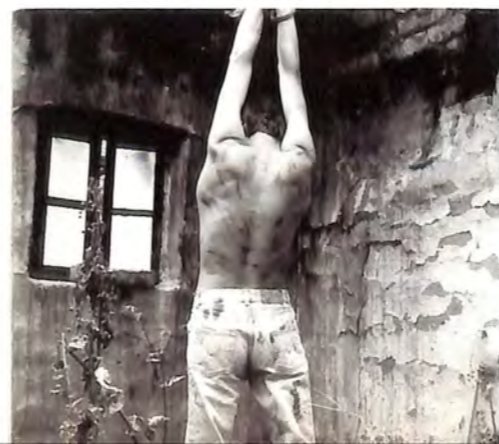
menog života — Prvih deset godina" na 220 stranica (180 u koloru) i s više od 600 fotografija i ilustracija, bogato dokumentuje genezu ovog projekta, ali i u demonstrira štamparsko umeće Publikuma. Nastao u vremenima sumorne agonije beogradskog duha, težeći da održi i podrži kreativne urbane vibracije i impulse, projekat Publikumovih kalendara nove umetnosti i savremenog života (u podnaslovu: fotografija, dizajn, marketing, spektakl, video, performans) promovisan je jedne hladne januarske noći, davne 1993. godine, na ruševinama Galerije Sebastijan u Knez Mihajlovoj ulici. Ovaj umetnički kalendar nastao je kao plod saradnje štamparije Publikum, koja pruža, pre svega, snažnu logističku podršku, i Umetničke grupe FIA, koja je spiritus movens projekta — dakle, plod je simbioze kreativnosti i tehnologije. Beogradska umetnička grupa FIA, čije kreativno jezgro čine Stanislav Šarp i Nada Rajčić, osnovana je 1989. godine i bavi se, prevashodno, koncipiranjem i produkcijom projekata u oblasti umetnosti, dizajna i fotografije. Svaki kalendar ima drugačiji koncept, naziv, vizuelni identitet i drugačije koncipiranu multimedijalnu promociju. Tokom proteklih deset godina stranice kalendara sadržale su radove vodećih jugoslovenskih fotografa, umetnika i dizajnera: Dragana Papića, Gorana Basarića, Ljubinka Kožula, Milete Prodanovića, Miloša Ilića, Slobodana Roksandića, Vladimira Radojičića, Dragoljuba Zamurovića, Branislava Strugara, Nebojše Babića, Slavimira Stojanovića, Mirka Ilića i mnogih drugih, dok su u specijalnom internacionalnom izdanju kalendara "Antizid" za 2001. godinu objavljene fotografije čiji su autori Bjork, Natasha Merritt, Oliviero Toscani, David Byrne, Dragan Živadinov, Wim Wenders i drugi.

Danijela Purešević

MIHAJLO MOMČILOV: "Rekonstrukcija zločina"

Prva samostalna izložba Mihajla Momčilova (student treće godine Fotografije na Akademiji umetnosti BK u Beogradu) pod nazivom "Rekonstrukcija zločina" predstavljena je u Galeriji Cirkus u SKC-u od 15. do 29. januara. Mihajlo Momčilov kroz deset potpuno konstruisanih crno-belih fotografija prikazuje scene stradanja, kidnapovanja, lokalnog kriminala. Napuštena kuća obrasla korovom, mračni uglovi na njegovim fotografijama postaju pozornica na kojoj statistima dodeljuje ulogu žrtve. Fotografije, ma koliko sablasne i morbidne, nisu rezultat Momčilove fascinacije ili poigravanja s mračnom stranom, kako svoje, tako i ljudske prirode uopšte. One su umetnikov osvrt i komentar na našu svakidašnjicu i socijalnu situaciju u kojoj su slične tematike, ali kao naša realnost, sastavni deo novinskih stubaca i televizije.

Jelena Matić

MEDIJI I RAT
Mihalj Moldvai

U organizaciji Komisije za istinu i poverenje održana je od 8. do 15. februara multimedijalna izložba dugogodišnjeg fotoreportera nemačkog magazina Stern Mihalja Moldvaja (Mihaly Moldvay). Na izložbi su predstavljene fotokopije publikovanih fotografija koje je Mihalj snimio boraveći među svim zaraćenim staranama bivše SFRJ. Poreklom Vojvođanin, Moldvai je rođen 1938. godine u Beogradu, a od 1962. godine živi u Nemačkoj. Radeći za Stern proputovao je čitav svet i dobitnik je mnogih nagrada, između ostalog i jedne od nagrada za World Press Photo za 1984. godinu.

Fotografija desno: Mihalj Moldvai, snimio Imre Szabo

ŠETAJUĆI - Feđa Kiselički

Na petoj samostalnoj izložbi Feđe Kiseličkog (rođen 1974. godine) pod nazivom "Šetajući" od 31. 1. do 14. 2. 2003. godine u prostoru Zbirke strane umetnosti u Novom Sadu izloženo je 35 crno-belih fotografija nastalih na Fedinim svakodnevnim šetnjama od kuće do posla, grada, devojke...

"Šetajući svojim gradom on crta svetlom čoškove, ljude, zgrade, raspoređenja, parkove, osećanja Novog Sada. Uzimajući potpunu slobodu umetnosti, na mnogosmislen način predložava gledaocu ono što vidi, ono što mu zapne za oko, dok prstom na okidaču traga za gradom koji je u njemu. Reskira da uplovi u vode danas pune amaterizma, glasno ukazujući na to da se i bez mogućnosti tehnologije trećeg milenijuma stočene u kompjuterizaciju može prikazati duša. Igram pokreta zaustavljenih duže nego u klasičnom eksponiranju negativna nudi da se pred svakom fotografijom ovog opusa stane i oseti momenat pre i momenat nakon beleženja."

Srdan Doroški

ARHITEKTURA GRADA — Niš 2002

Međunarodna izložba fotografija s temom "Arhitektura grada" održala se u organizaciji Društva arhitekata Niša i Filmske omladine Niša. Pored jugoslavenskih foto-klubova i saveza učestvovao je i Foto-savez Slovenije iz Skofja Loke i Foto-klub "Banja Luka". Od prijavljene 333 fotografije, primljeno je 95 i dodeljene su nagrade u dve kategorije.

U kategoriji **pojedinačne fotografije**:

1. nagrada – Miomir Živković, "Zgrada opere u ogledalu", Beč; **2. nagrada** – Božidar Vitas, FA I FSJ, "Svetlost i senke"; **3. nagrada** – Milorad Kaščelan, FA I FSJ, "Prozor"; **Pohvale**: Vladimir Dobretić, FA III FSJ, "Izgradnja" i Bojan Stojadinović, FA III FSJ, "Čair" Niš.

U kategoriji **kolekcija fotografija**: **1. nagrada** – Božana Marinček, FA I FSJ, "Ratnik", "Refleksija", "Uhvaćeni oblak", "Među oblacima", "Podnevni oblaci", "Vertikale Menhetna"; **2. nagrada** – Borivoj Miroslavljević MF FSJ, "Pozornica svetlosti I, V, VI"; **3. nagrada** – Jožef Išpanović, "Upozorenje", "Ručak", "Naslikan život".

Pohvale: Zoran Čemerikić – "Piazza di San Marco", "Chiesa di San Marco", "Palazzo Ducale", Raša Milojević, FA I FSJ – "Refleks I, II, III".

Posebno priznanje za fotografiju Niša: Miljan Petrović – "Sokače" **Posebno priznanje društva arhitekata Niša**: Božana Marinček, FA I FSJ – "Vertikale Menhetna"

Miomir Živković

Božana Marinček

Božidar Vitas

POBEDNICI KONKURSA PUTOVANJE

Na fotografija sleva nadesno: Predrag Janković, Nebojša Stanković Espero, Ivana Brezovac, glavni urednik časopisa REFOTO, Ana Fekete, Boro Karanović, direktor firme Fototehna koja je poklonila Ani Fekete Metz bliz i Forte filmove i Borislav Gnjidić

– Drugu nagradu dobio je Predrag Janković, rođen 1966. godine u Podgorici gde živi i radi. Diplomirani je inženjer elektrotehnike i osnovao je privatnu firmu koja se bavi prodajom računara. Fotografijom se bavi kao hobiem, s dužim prekidima, već 25 godina. Samouk je, a znanje o fotografiji stekao je preko časopisa i, u novije vreme, Interneta. Planira u skorije relaksaciju, pa stoga ne čudi što su mu omiljena tema pejzaži.

– Veoma mlada Ana Fekete, rođena 1983. godine u Novom Sadu, deli drugu nagradu s Predragom. Fotografijom je počela da se bavi u drugom razredu srednje škole. Član je Fotokupi saveza Vojvodine i do sada je učestvovala na grupnoj izložbi u organizaciji FKSV na temu Tvrdava u galeriji saveza. Fotografije svojom starom Praktikom, ali želja joj je da ubrzo Najveća želja joj je da studira fotografiju na Akademiji u Novom Sadu.

– Borislav Gnjidić dobitnik je treće nagrade. Rođen je 1974. godine u Kninu, a od 1995. godine živi i radi u Beogradu. Po struci je mašinski tehničar, a delimično živi i od reklamne fotografije. Pretežno radi kolor fotografiju, a najveća preokupacija su mu pejzaži. O fotografiji je naučio preko knjiga i časopisa, a najviše iz ličnog iskustva. Svoje fotografije prezentuje u agenciji Webphotographer, a sam je napravio svoju ličnu web prezentaciju, koju možete pogledati na adresi www.reporter.cib.net. Želja mu je da mu fotografija postane profesija i da se i dalje budućnosti bavi kreativnom i izlagačkom fotografijom.

Neposredno posle novogodišnjih praznika ugostili smo pobednike našeg foto-konkursa u Redakciji časopisa. Ovu priliku iskoristili smo i za kratko druženje i razgovor o fotografiji, a najdragocenije za nas bile su kritike i želje vezane za časopis, iz prve ruke, od naših čitalaca! Tema za razgovor bilo je puno, od razmene dosadašnjih iskustava, priče o počecima u fotografiji, naravno nešto malo i o opremi i najviše o planovima i željama. Nadamo da smo unekoliko doprineli ostvarenju tih planova ovim lepim nagradama i da će se popularnost i uspešnost prošlogodišnjeg konkursa nastaviti i ove godine. Iako su se pobednici konkursa već predstavili publici svojim fotografijama u prošlom broju, u nekoliko rečenica prenećemo vam ko su i šta rade i, ono najvažnije, u kolikoj meri je fotografija deo njihovog života.

– Dobitnik prve nagrade Nebojša Stanković Espero rođen je u Nišu 1959. godine gde je i diplomirao. Zaštitu na radu. Fotografijom se bavi skoro 30 godina, a 1996. godine postao je član Foto-kluba FON (Filmska omladina Niša) kada je i aktivnije počeo da se bavi izlagačkom fotografijom i da učestvuje na konkursima i izložbama. Od 2002. godine član je foto-sekcije Društva esperantista "Čele Kula" iz Niša, čiji je predsednik. Do sada je imao četiri samostalne izložbe i njegove fotografije našle su se na mnogim stranicama dnevnih, nedeljnih i mesečnih listova i novina.

IKONE
ISTORIJE FOTOGRAFIJE

Džems Din (James Dean) na kiši, Če Gevara (Che Guevara) s cigarom ili Vili Brant (Willy Brandt) u razgovoru s Breženjevom – to su fotografije koje su izvučene iz sveprisutne poplave slika i ostale u našem pamćenju. Ali, šta su one učinile za ikone? Njihova fotografska klasa, žurnalistička jedinstvenost ili snimljene osobe? U dva toma Hans-Majkl Kecl (Hans-Michael Koetzle) bavio se ovim pitanjima i 39 slika iz istorije fotografije duge sto sedamdeset godina bliže je razmatrao i njihovu istoriju vrlo ozbiljno ispričao.

Hans-Michael Koetzle: Photo Icons, Tom 1 (1827–1926), Tom 2 (1928–1991), Taschen Verlag, Keln, 2002, cena 7.50 evra svaka.

DANIELA FEDERICI 8 1/2

Osam i po istovremeno je broj godina koje je Danijela Federici provela u SAD i jedan Hommage Felinijevom istomenu filmu. Daniela Federici rođena je kasnih šezdesetih godina u Melburnu. Posle studija filma i fotografije radi-

DANIELA FEDERICI

la je najpre u Australiji i kratko nakon toga odlazi za SAD, gde se specijalizirala kao modni i Celebrity fotograf i radila za važne časopise i poznate reklamne agencije. Njen stil povezan je s filmskim elementima neorealizma i neoglamura. On je došao do izražaja s njenim prvim komercijalnim radovima za Guess Jeans, gde je inscenirala raskošnu lepotu Anna Nicole Smith u stilu velikih filmova pedesetih i šezdesetih godina. Knjiga pokazuje skoro jednu dekadu Federicinog rada s poznatim ličnostima i modom i istovremeno Hommage Felinijevom filmu.

Edition Stemmler, brojne reprodukcije u boji i crno-bele, cena 59,80 evra

Lee Friedlander – NA RADU
U industrijskom severu krajem 1970. godine ljudi su radili koristeći ruke i mašine kako bi proizvodili stvari koje svi mi koristimo. Manje od jedne dekade kasnije, superkompjuteri, napravljeni su u Wisconsinu, a desktop kompjuteri u Bostonu. Rad, rad, rad – dobar deo našeg života utrošimo na poslu, u fabrici, kancelarijama ili negde drugde. Neumoran fotograf Lee Friedlander dokumentovao je Ameriku – spomenike, džez muzičare i urbani pejzaž – ovde je predstavio 16 godina Amerike na radu. Lee Friedlander imao je uspešnu karijeru kao fotograf. Među mnogim nagradama ubrajaju se: nagrada MacArthurove fondacije, priznanje Nacionalne institucije umetnosti i tri Guggenheim – Fellowships. Knjige koje je izdao do sada Self Portrait (Autoportret) The American Monument (Američki spomenici), American Musicians (Američki muzičari), Letter from the People, Little Screens, The desert Seen i Kitaj.

Steidl, 96 strana sa 231 reprodukcijom, 30,5 x 28,8 cm, tvrd povez, januar 2003, cena 35,00 evra

BLINK

"BLINK", izložba u formi knjige, predstavlja radove sto savremenih fotografa, koje je izabralo 10 internacionalnih kustosa, koji su u poslednje četiri godine otvorili nove perspektive na internacionalnoj fotosceni. Svet-ski poznata imena kao Philip-Lorca di Corcia, Vik Muniz, Rineke Dijkstra ili Beat Streuli podjednako su rangirani pored aktuelnih novootkrivenih fotografa mlađe generacije. Takođe, predstavljeni su svi stilski pravci – od mode do umetničke fotografije, od fotožurnalizma do mrtve prirode i digitalne fotografije. Na kraju su kustosi, među kojima su bili: Joan Fontcuberta, Paul Wombell, Dennis Freedman, Shino Kurashi, Wendy Watriss, kao i Christine Frisinghelli, objasnili proces svog izbora.

Phaidon Verlag, 440 strana, 480 fotografija u boji (320 crno-belih), cena 69,95 evra

NAOYA HATAKEYAMA

NAOYA HATAKEYAMA

Naoya Hatakeyama pripada najznačajnijim fotoumetnicima sadašnjice. Njegov rad obuhvata jednu seriju pejzaža i arhitekture krečana "Lime Work" i "Lime Hill" (1987–1992), koji delimično deluju kao pejzaži meseca ili prastari scenariji. Zatim dolazi "Underground", serija iz kasnih devedesetih godina u kojoj je

Hatakeyama pratio urbanu tektoniku u vertikalnom fotografskom kretanju, iz vazduha do dubina osvetljene kanalizacije. Paralelno s tim prikazuje seriju radova u kojima je izražen aspekt vremena.

Hatje Cantz Verlag, 136 strana, 79 reprodukcija u boji, cena 39,80 eura

THOMAS STRUTH 1977 - 2002

Ova publikacija koncipirana je kao prateća publikacija za izložbu i sadrži pregled ukupnog stvaralaštva američkih kustosa muzeja Charles Wylie, Maria Morris Hamburg, Douglas Eklund i Ann Goldstein. Svet motiva iz stvaralaštva Thomasa Strutha jeste klasičan i popularan. To je arhitektura, pejzaž, portret. Ovim motivima Thomas Struth prilazi pomoću estetske stilizacije – njegove fotografije jedna su vrsta kontrasta prema dimenzijama predloška.

Shirmer Mosel Verlag, 190 strana u boji i novatonu, cena 78 evra

FULL MOON SLETANJE NA MESEC

Godine 1960. 20. jula prvi put stupio je čovek svojom nogom na mesec.

Najizražajnije slike ovog događaja pokazuje fotomonografija "Full moon". Prvi put je NASA dala iz svoje ruke 900 fotografija i dozvolila da se one digitalno obrade. Rezultat su oštre slike iz svemira vredne pomena, koje mi do sada nismo videli.

Michael Light: Full Moon, Polazak na mesec, Događaj veka na originalnim slikama, Frederking & Thaler Verlag, 2002, 244 strana, cena 19,90 evra.

PUTOVANJE S FOTOAPARATOM

Problemi i izazovi koji se pojavljuju na putovanju

– Svetislav V. Dragović

Za sve vreme bavljenja fotografijom, teško bih se setio i nekoliko dana ili nedelja da sam bio bez bar jednog fotoaparata. Fotografija je lep hobi, često profesija, ali uvek je i zaraza. Ako me neko pita imam li fotoaparati pri ruci, u šali mu odgovaram da ga imam i kada spavam, da bih mogao, ako sanjam neki lep san, odmah da ga slikam. Bio sam takve struke i kod takvog poslodavca da sam puno putovao i s tih putovanja donosio sam i puno fotografija. Neke od njih pripremio sam vam za ovu priliku. Međutim, na pitanje na koje probleme može neko da naiđe pri putovanju, ne može se odgovoriti u nekoliko reči. Zato i pišem o svom iskustvu u putovanju.

Reč "putovanje" u glavama mnogih, naročito onih koji nisu putovali, obično izaziva slike nekih lepих pejzaža, prijatne klime, lepих restorana i udobnih hotela. Stvarnost je drugačija, naročito ako se putuje zbog potreba struke jer se tu putuje tamo gde treba a ne gde je lepo. Ima mnogo mesta gde je lepše "biti" nego boraviti. gde se stiče puno utisaka kroz boravak, a da on nije najudobniji. Putovanje, takođe, nije samo na velike daljine. Putuje se i na 20 kao i na 20.000 kilometara. Izazovi nisu isti u oba slučaja, ali se mora znati šta da se radi.

"Izletnički brod na Karibiku"
Digitalni snimak. Iako je reč o izletničkom brodu, zatamnjeno nebo s tamnim oblacima daje ovoj slici dramatičan izgled. Inače, ništa nije bilo dramatično. U januaru sam se kupao u moru i slikao šta mi padne pred objektiv

"Petra, Jordan"
Ovo je veoma interesantna građevinska tvorevina gde su sve zgrade i hramovi bukvalno uklesani u kamenu. Poznata je i iz filma Indijana Džons. Ulazi se kroz kanjon koji ovu sliku ograničava sleva i zdesna. Jahao sam na malom konju koji se mučio pod mojim korpulentnim telom i svetio mi se prilično grubim kretanjem da sam na kraju sišao jer nisam mogao s konja lepo da slikam. Ne sećam se više da li sam snimio jašući na konju ili bez njega. Privukao me je izgled hrama, a naročito kamila koja se pred njime odmarala. Njen vlasnik nudio ju je gostima koji su imali hrabrosti da se uzdignu na kamilina pleća i koji su mogli da podnose veoma jak smrad koji se širio s nje. Naravno, to nisam mogao da dočaram na slici. Takođe koristio sam SLR fotoaparati i, mislim, normalni objektiv, ekspozicija određena prema hramu

kompromis predstavlja izbor zum objektiv širokog raspona. Takvi objektiv obično imaju manju svetlosnu jačinu, pa se po prirodni stvari nameće i osetljiv film. Ne treba da zaboravimo da su zum objektiv skorašnji proizvod i da se, mi, stariji sećamo vremena kada njih nije bilo. Ako je oprema koju imate ograničenog obima, onda vam ni izbor ne predstavlja problem – samo normalni objektiv ili zum mogu da budu dosta dobar kompromis. Fotografija je ipak veština gledanja i odabiranja.

Kako god da pogledate, držite se jednog pravila: nedostatak opreme nije izvinjenje za pravljenje mizernih fotografija. Ko nema dugački teleobjektiv ili telezum, ne može da snima plašljive životinje. Nijedan motiv kod fotografa koji fotografiše iz zadovoljstva nije nametnut, treba snimati ono što se može i napraviti najbolja moguća slika od tih motiva. Profesionalci moraju da se opreme za fotografisanje onoga što im je naručeno, ali to im se i plaća, pa su i merila drugačija.

Prva stepenica u putovanju jeste priprema

→ Ne misli se samo na pakovanje odeće, obuće, sredstava za higijenu, već na pribavljanje obaveštenja o mestima na koja se putuje. Ako idete na seosku svadbu, treba da se upoznate s time šta obuhvata ceremonija, da li se može u crkvi ili opštini snimati blicem. Ako se ide u druge zemlje, onda u programu pripreme treba predvideti bar najosnovnije upoznavanje s običajima te zemlje. Da li ljudi u toj zemlji hoće da se slikaju, postoje li religiozne ili kulturne zapreke, tabui kojih svako mora da se pridržava. Kakve objekte očekujete da susretete? Jesu li to pejzaži ili pak znamenite arhitektonske zgrade. Da li će tokom vašeg boravka održati neka interesantna manifestacija ili folklorni događaj?

Upoznavanje s klimom i očekivanim vremenom (u meteorološkom smislu) treba da omogući da izbegnete iznenađenja. Treba li vam kišobran ili neki veliki šešir kako biste zaštitili fotoaparati? Kako ćete čuvati film na visokim temperaturama? Ne zaboravite da se film ponaša kao čokolada – temperatura koja dovede do topljenja čokolade, štetna je i za film. Način putovanja diktira i ponašanje. Putovanje avionom predstavlja verovatan susret s rendgenskim zracima. Rendgenski skeneri, koji su se ranije koristili, i još uvek su u upotrebi, za ručni prtljag bili su podešeni tako da ne oštećuju film. Međutim, u skorašnje vreme registrovan prtljag prosvetljava se rendgenskim zracima koji garantovano oštećuju film. Rešenje jeste da se film nosi u ručnom prtljagu ili da se zamoli kontrolor da ga ručno pregleda ili pak da se potreban film nabavi na mestu putovanja, naravno ako ga tamo ima. Hoćete li film razvijati u nekoj lokalnoj laboratoriji na licu mesta i nositi sa sobom već razvijen, znači prilično osiguran film od oštećenja. ili ćete sve nositi svojoj kući radi izrade?

Interesantan slučaj dogodio se jednom američkom profesionalcu. On je dijapozitiv filmove sa svog putovanja slao laboratoriji za razvijanje,

dajući svoju kućnu adresu za povratak. Nažalost, u njegovom mestu stanovanja dogodila se poplava i svi dijapozitivi koji su ga čekali kod kuće bili su uništeni. Naravoučeni je: priprema treba da ukaže i na to šta sve treba uraditi kako bi vam radovi bili sačuvani.

Negativ film ili dijapozitivi

→ Odgovor na ovo pitanje jeste pretpostavka šta ćete snimati. Ako snimate pejzaže i prizore tokom putovanja, računajte da ćete napraviti puno snimaka. Ako sve te snimke treba da napravite na papiru, ogroman je izdatak, i finansijski i vremenski, da se sve te slike pregledaju i neuspele odbace. Dijapozitivi se ubace u projektor i pregled teče brzo i lako. Naravno, ako vaša polovina želi da napravi album, pravljenje slika s dijapozitivima pomalo je i glavobolja.

Iz kvantiteta proizlazi kvalitet. Fotograf je kao bakalar koji polaže puno jaja da bi samo iz malog broja izašle ribice – rekao je Bernar Šo. Uslov da se dobiju dobre slike jeste da ima puno slika od kojih se najbolje odabiraju. Međutim, to je potreban, ali ne i dovoljan uslov. Potrebno je da svaku sliku pravi se pažnjom i poštovanjem osnovnih principa fotografije, da biste imali iz čega da napravite izbor. Gomila loših slika neće dati nimalo dobrih. Iz svog iskustva znam da sam bolje slike pravio kada sam na putovanja nosio dijapozitiv film nego negativ film. Obično, kada sam porodično putovao i pravio slike u negativ-pozitiv postupku, moja supruga pravila je od njih veoma lepe putopisne albume, interesantne samo za užu rodbinu i prijatelje. Kada sam pravio dijapozitive, pravio sam ih dosta i mogao sam da odaberem koji su od njih dobri za dalju obradu. Za dobru sliku nije šteta da se uloži vreme i novac da bi se ona do kraja obradila.

Kako se putuje s digitalnim aparatom

→ Digitalni aparat postavlja pred sebe sasvim druge zahteve. Pre svega, digitalni zapis nije osetljiv, ili bar nije mnogo osetljiv na temperaturu i rendgen zrake (podataka o oštećenjima digitalnih zapisa zaista nema). Slike se mogu lokalno proizvoditi ako postoji takva mogućnost, ali to nije obavezno. Ovde se pojavljuje sasvim drugačiji problem: gde smestiti veliki broj slika.

Kartica koja se nalazi u aparatu ima ograničeni kapacitet – o tome smo u jednom ranijem broju razgovarali. Kako god da se ponašate, samo je pitanje vremena kada ćete karticu napuniti. Od dva moguća rešenja morate da izaberete jedno. Prvo rešenje jeste da kartice praznite u kompjuter koji morate da nosite sa sobom, a to dodaje masu i zapreminu vašem prtljagu, mnogo veću nego tašna s fotoografskom opremom. Skoro su se pojavile sprave kao što je Image Tank ("rezervoar slika"), koji smo opisali u broju 14, u koje možete da "ubacite" slike s kartice i da karticu ponovo koristite. Tu se dosta uštedi na veličini prtljaga, ali kom-

pjuter mora da postoji kod kuće, kada se vratite. Te sprave koštaju više stotina evra, ipak manje nego prenosivi kompjuter. Problem nastaje, naravno, šta da se radi po povratku kada treba da se ubace u kompjuter, pregledaju i odbace stotine i stotine slika. Ako imate uz sebe kompjuter, dobar deo tog posla obavi se na licu mesta jer tokom putovanja često za to ima vremena. U takvom slučaju neki neuspeli snimci još uvek mogu da se ponove.

Druga mogućnost jeste da se ponese više kartica koje imaju kapacitet za očekivani broj slika. Jedna kartica od 256 kB može da "ponese" stotinak digi-

"Drvodelja u Keniji"
Fotografiju sam napravio s SLR fotoaparatom i normalnim objektivom 1:1,4, čak mislim s punim otvorom na dijapozitiv filmu. Bio sam u kiosku prodavnice koja prodaje proizvode tog čoveka. Imao je nekako izraz umornog stvaraoca, koji me je privukao da ga snimim. Iako nisam izričito tražio dozvolu, čovek me je primetio i nije bio protiv toga da ga slikam

"Dogovor"
Prilikom šetnje duž keja u Dubaju, sreo sam ovu trojicu mladih Arapa, u njihovoj karakterističnoj nošnji, kako čuče i razgovaraju. Poluokrenuto lice samo jednog od njih, daje ovoj slici centar interesa. Dijapozitiv film, SLR fotoaparati, normalni objektiv otvoreni na 1:2,8

talnih zapisa, od kojih se može napraviti slika pristojne veličine. Takva kartica košta od 150 do 200 evra. U običnom filmu toliko kapacitet košta kao tri filma, oko 15 puta manje. Nošenje više kartica, bez mogućnosti da se one tokom putovanja prazne, meni izgleda kao loše rešenje.

Zatim, digitalni aparat traži svoje. Ako je to jednodiojni refleksi digitalac, sve rečeno o aparatima ranije važi i dalje, pored problema pražnjenja kartice. Ako se nosi neki od "prosumer" aparata (novi američki termin za "professional-consumer", tj. ozbiljnije amaterske fotoaparate), onda morate uzeti u obzir relativno ograničene mogućnosti tih aparata, na prvom mestu nedostatak u izboru objektivna.

Kako stojite sa strujom?

→ Bilo koji moderan aparat da koristite, susrećete se s baterijama. Motorizovani fotoaparati traže po četiri baterije i više njih u jednom punjenju. Problem jeste da li nositi sveže baterije koje se po upotrebi bacaju ili ćete nositi baterije za punjenje strujom – male akumulatore. U drugom slučaju, predvidite i spravu za punjenje tih akumulatora. Čak i mehanički aparati koriste baterije za svetlomere, no te baterije ne utiču na mogućnost snimanja. Snimati se može i uz procenu ekspozicije. Za putovanje u divlje predele gde je snabdevanje strujom problematično ili nemoguće, treba odabrati "starinske" fotoaparate s mehaničkim zatvaračem, koji eventualno koriste bateriju samo za svetlomer. Takvih aparata ima veoma malo na tržištu, ali ih ima. Najčuvaniji modeli koji se još proizvode jesu Leica M ili Nikon FM-3. Korišćenje digitalne kamere u divljini problematično je. Sve one traže dosta električne energije, pa ako se ide na to da se boravi pod šatorima u divljini, treba što manje zavisiti od elektrike. To je sve povrh onih problema koji su izloženi ranije.

Koliko će se nositi rezerve u energiji zavisi od mnogih faktora. Ako u mestu boravka postoji dobro snabdevanje, možete se opredeliti za to da se kupuju potrošne baterije. U protivnom, treba se orijentisati na male akumulatore koji se pune. Takođe, zimski turizam postavlja prilično veliki zahtev pred baterije. Jedno od rešenja jeste da se ponese manji fotoaparat koji može da se drži pod jaknom da bi se sprečilo smrzavanje i kamere i baterija.

Stand-by

→ Ovo je engleska reč i označava rezervu. Kada putujete, kao i kada odlazite na snimanje neponovljivih događaja, pametno je imati rezervu. Srećom, postoje brojne male a kvalitetne i analogne i digitalne kamere. Jasno je da ne možete imati sve u rezervi, ali dopunsko kućište jednookog refleksnog aparata, eventualno s mehaničkim pogonom, može da bude odlična rezerva, a mali fotoaparat dobrog kvaliteta kao što je popularni i ne tako skup. Olympus Mju II često se nalazi u torbama i džepovima angažovanih fotografa.

fa. Kod digitalne fotografije, mali Coolpix ili Ixus digital odlična su rezerva. Imajte u vidu da i objektiv, kao i fotoaparat, može da se pokvari, iako to nije često. Po mom mišljenju, treba imati dva objektivna, ne ista, ali koji se lepo dopunjavaju.

Malo o ponašanju

→ Ne želim da zvučim pedagoški, ali moram da vas upozorim da nisu svi ljudi prijateljski nastrojeni prema fotografisanju. Ako ste nasrtljivi sa svojim fotoaparatom, što se, nažalost, često vidi kod turista, možete doživeti neprijatnosti. Fotografski bonton nalaže da se snimana osoba upita, makar i gestom, da li se slaže da bude fotografisana. Ako se potencijalni model vidljivo pobuni i odbije snimanje, vrlo je nekusno koristiti se trikovima da bi se dobila slika. Treba poštovati svačije pravo na intimnu sferu. Ako smatrate da je nekakvo odbijanje rezultat straha osobe koju želite da snimate, malo prijateljskog razgovora može da dovede da ta osoba bude uverena u vaše dobre namere. Često u turističkim mestima, fotogenične osobe hoće da se fotografišu za napojnicu. Odvojite malo novca da biste častili onoga ko pristane da vam pozira, ako je to njegova želja, jer je to svakako njegovo pravo.

Ako putujete, naročito u nerazvijene zemlje, ali i u sve druge, poštujujte normalnu želju svih ljudi da se njihova zemlja ili grad ne prikazuju u ružnom svetlu. Odustanite od toga da snimate scene koje ruše ugled bilo građana, bilo neke države, naročito ako te scene ne predstavljaju tipičnu pojavu. Ružnih prizora ima svuda, kao i lepih. Ako ste fotoreporter, tada vam je dosta toga dozvoljeno. Ako niste, trudite se da budete ugodan turista, gost koji poštuje svoje gostoprimce i pokazujete svoje poštovanje i pozitivno interesovanje za ljude među kojima se nalazite. Mnogo lepše snimke napravićete uz saradnju modela nego uz hvatanje na brzinu.

"Arena u Veroni – opera Trubadur"
Snimak digitalnim aparatom od 3,2 megapiksela, sa stativa, uz korišćenje automatske ekspozicije koju nisam registrovao. Od oko 25 napravljenih snimaka, ovaj mi se najviše sviđa. U Areni se, naime, mora tražiti dozvola za snimanje, koju nisam imao. Međutim, činjenica da sam aparat stavio na vidljiv stativ i da je nisam prikrivao, odavala je utisak ozbiljnosti. Naravno, blic nisam koristio, ne samo što ne bi imao efekta već i zato što bi samo nepotrebno uznemirivao ostale posetioce

Kako se obezbediti od gubitka i krađe

→ Mada ovo važi svuda, i kod kuće i na putu, treba naročito da se čuvate u krajevima u kojima krađe i posebno provale u kola ili hotelske sobe mogu da budu češće nego drugde. Lopove prvenstveno interesuje novac i nakit koji se lako unovčava, ali krađu se brojni fotoaparati i oprema i često se u časopisima nalazi upozorenje da je neka serijskim brojem obeležena oprema ukradena. Takođe čuvajte se da ne kupite neku, veoma jeftinu ponudenu opremu, jer je tu često reč o krađi, pa se može dogoditi da jeftino kupljeno lako izgubite. Nikada ne ostavljajte fotoaparate ili foto-tašne vidljive u kolima. Ako već morate da ih ostavite u autu, stavite ih u prtljag ili sakrite na dno vozila. Ako hodate kroz gomilu, držite ruku na svom fotoaparatu ako vam on visi s ramena. Tu nije u pitanju nepoverenje prema nekom narodu, nego činjenica da se u svim zemljama susreću mladi ljudi odani drogama, kojima ništa nije prepreka da dođu do novca za nju. Postoje osiguravajuća društva koja osiguravaju foto-opremu, ali po mom saznanju tu su premije za osiguranje veoma visoke tako da se postavlja pitanje da li je to uopšte preporučljivo. Moj savet jeste da se neka posebno skupocena op-

rema ne nosi u zemlje gde postoji velika verovatnoća od krađe ili otimačine. Slušao sam priče o otimačinama i krađama na spektakularne načine. Čak su i meni u jednoj evropskoj prestonici iz sobe ekskluzivnog hotela bile ukradene stvari, a jednom sam imao neželjenog posetioca u sobi dok sam spavao i to usred Francuske. Za putovanja u rizične zemlje radije bih poneo neku polovnu kameru kupljenu pre polaska za razumnju cenu, nego što bih poneo svoj novi Skupofleks fotoaparat koji košta mnogo. Slika, uostalom, nije uopšte proizvod fotoaparata, nego snimatelja, a raniji model, koji se više ne proizvodi i koji se može pribaviti za malo novca može da bude dobar izbor za snimanje pod okolnostima rizičnim za opremu, čak iako snimanje nije toliko komforno kao s nekim novim aparatom. Često takav izdatak ne predstavlja znatniju stavku u budžetu za putovanje.

Interesantna rešenja problema koji se pojavljuju na putovanjima

→ Čuveni alpinista Reinhold Mesner u svom solo pohodu na Himalaje, bez kiseonika, nosio je mali Rollei 35mm fotoaparat, a na svoj cepin (planinarski zabadač) ugradio je zavrtnaj kao za stativ, na koji je pričvršćivao fotoaparat zabadajući cepin u sneg da bi mogao i sebe da fotografiše. NASA – Američka direkcija za vazduhoplovstvo i aeronautiku imala je za put na Mesec specijalno

"Most Mon Blan u Ženevi"
Višestrukom ekspozicijom, sa stativa, želeo sam da dočaram svakodnevnu gužvu na tom mostu u Ženevi. Most je sagrađen pre 120 godina i danas predstavlja najviše korišćenu saobraćajnicu preko izlaza reke Rone iz Lemanskog jezera. Koristio sam SLR aparat s makroobjektivom i motorom podešenim za višestruku ekspoziciju sa stativa

pripremljen Hasselblad. S njega je skidan gram po gram materijala tako da je masa fotoaparata znatno bila smanjena, a cena mu je otišla astronomski naviše. Taj fotoaparat ostao je na mesečevoj "deponiji" jer su astronauti samo skinuli magacin s filmom da ga vrate na Zemlju. Ako neko krene na Mesec, može da pokupi taj superskupi i redak fotoaparat za svoju kolekciju!

Moj prijatelj bio je na vrhu Empajer staj (Empire State Building) u Njujorku i pošto nije imao ništa drugo nego normalni objektiv na svom fotoaparatu, on je napravio dvadesetak snimaka oko sebe i dobio veoma interesantan kolaž. Takvih slika iz komada ne treba se odricati samo zato što neko nema baš pravi širokougaoi objektiv. Noviji digitalni aparati imaju mogućnost da tako snimljene slike digitalnim postupkom spoje bilo u panoramski snimak širokog ugla, bilo u nalepljenu sliku sastavljenu iz brojnih sličica, koja deluje kao da je snimljena superširokougaoim objektivima. Ovakva rešenja često se sreću kod likovno obrazovanih ljudi koji nisu opterećeni fotografskim pravilima.

Zašto snimati na putovanju

→ Jednostavno, zato da biste u nekom kasnijem momentu mogli da evocirate lepe uspomene na krajeve i ljude koje ste posetili. Takvi snimci, ako su dobro napravljeni, mogu da budu interesantni za širu publiku. S druge strane, promene često stimulišu kreativnost. Video sam da došljaci snimaju scene pored kojih domoroci prolaze nezainteresovano jer su navikli na njih! Tako oni naprave veoma lepe snimke, pred nosom starosedelaca koji ih, jednostavno, ne vide. Prenosenje vizuelnih utisaka doprinosi zbližavanju naroda. Siguran sam da se mladim ljudima koji se poznaju i druže retko dešava da nasrnu jedni na druge povedeni nekim sumnjivim doktrinama. To se lepo vidi u Evropi danas kada mnogi "istorijski"

"Škola u Susumanu, Sibir"
Noći na polarnom krugu u ovom ruskom naselju koje od 1935. godine nosi naziv grada (dotele je bilo, valjda, selo) traju skoro šest meseci, a preko leta se jedva smrkava. Na moje pitanje kakva su im leta, stanovnici su mi odgovorili: "Ako sneg od dolazeće godine sretne sneg od prošle godine, leto nam nije bilo dobro." U tim polarnim noćima, kada se sunce jedva pojavi iza horizonta, ako se uopšte pojavi, jedina razonoda za decu u školi jeste da uđu u trup rashodovanog aviona kako bi se igrala i upoznavala. Ulazi se, naravno, iz školske zgrade. Tamo sam boravio krajem maja i u ponoć sam pravio dobre slike bez stativa, iz ruke

neprijatelji postaju bliski jedni drugima. Upoznavanjem drugih kultura pojačava se obrazovanje i razumevanje za druge ljude. Ko više vidi, više i zna. Iz tih razloga, čak i socijalno angažovane slike treba da nose element humanosti, zbližavanja i razumevanja među ljudima. Treba da razbiju neke predrasude i pokažu da oni tuđi, sumnjivi neprijatelji nisu ništa drugo nego ljudi kao i mi, koji imaju iste ili slične ljudske potrebe. Prikazivanja dijapozitiva uz pratnju muzike iz zemlje u kojoj je snimatelj bio, mogu da budu veoma efektivni prenosioci takvih ideja.

Treba se nekih stvari i uzdržavati. Pre svega, treba se čuvati stvaranja stereotipa. Ako neko samo snima Rome kako kopaju po kontejnerima, nekako, stvara negativnu sliku o tim ljudima. Isto tako, ako je jedini kvalitet vaših slika taj što ste negde bili, a slike ništa ne pokazuju, onda su one bez vrednosti. Često kroz pokazivanje putopisnih dijapozitiva fotograf pokušava da se iskaže ne kao fotograf, nego kao neko ko nešto može. Prikazane slike moraju da budu uvek dobre. Nadam se da sam vam donekle objasnio na šta se mora misliti prilikom pripreme foto-putovanja. Sada idem da spavam s mojom malom kamerom, mogu nešto lepo da sanjam.

Ispravka za tekst iz broja 14:
Minimalni otvor blende kod kompaktnih fotoaparata je 1.8 a ne 1,8 kako stoji u tekstu. Izvinjavamo se čitaocima i autoru zbog greške.

FOTOGRAFI I NOVE TEHNOLOGIJE

– Dragoljub Tošić

KLASIČNI FOTOGRAFSKI POSTUPCI ZAHTEVAJU DOSTA STRUČNOG ZNANJA. RAZVOJ TEHNOLOGIJE U SVAKOJ OBLASTI Ljudskog stvaralaštva uticao je na produkciju i odnose u okviru struke. Tako je i u fotografiji. Fotografski postupak u početku bio je takav da je trebalo dosta zanatskog znanja i umeća da bi se napravila fotografija, a trebalo je imati i dosta pribora. Stepen tehnološkog razvoja uticao je i na vrstu produkcije i određivao šta će se i kako snimati, odnosno fotografski prikazati. GLOMAZNI APARATI ZA SNIMANJE, OBJEKTIVI MALE SVETLOSNE JAČINE, NISKOOSETLJIVI MATERIJALI I OBAVEZNA UPOTREBA STATIVA USLOVLJAVALI SU SNIMANJE ISKLJUČIVO STATIČNIH MOTIVA. KADA SE SVE TO PROMENILO, POSEBNO PRONALASKOM "LAJKE", PROMENILA SE I DRUŠTVENA FUNKCIJA FOTOGRAFIJE JER SU SE MOGLE SNIMATI DINAMIČNE SCENE I PROŠIRENA JE LEPEZA MOTIVA KOJI SU SE MOGLI PRIKAZATI FOTOGRAFIJOM. POJEDNOSTAVLJENI POSTUPAK DOBIJANJA FOTOGRAFIJE OMOGUĆUJE DA SE FOTOGRAFIJOM BAVE AMATERI, A NE SAMO ONI KOJI SU ZA TO PROFESIONALNO OBUČENI.

Savremena fotografska tehnologija jeste takva da se lako može dobiti korektna fotografija

Fotografski aparati i uređaji i potrošni materijal stalno se unapređuju i olakšavaju put do dobijanja korektno realizovane fotografije. Ako pod terminom "dobra fotografija" podrazumevamo da se na njoj dobro vidi ono što se u trenutku snimanja videlo u tražilu fotoaparata, onda za dobijanje takve fotografije one koje snima nisu potrebna fotografska znanja, već samo da dobro prouči perspektiv svog aparata, a veći deo procesa automatski se odvija. Automatsko određivanje ekspanometrije i uoštravanje, digitalni aparati, skeneri i druga olakšanja dovode do toga da mnogi korisnici fotografije, naročito dizajneri, za mnoge usluge za koje su ranije angažovali fotografe sada to ne moraju da rade jer i sami mogu da fotografski urade ono što im je potrebno.

Deo jednostavnih fotografskih poslova preuzimaju drugi

Ovo nije budućnost, nešto što se tek dešava. Kod nas možda ne toliko masovno jer je malo ljudi koji su opremljeni najnovijom fotografskom tehnologijom. To se ogleda u svakodnevno menjanju novih aparata i materijala. Uvek ima i ljudi koji nisu fotografi ali koji izlaze u svet jednostavnih fotografskih poslova.

Razvojem novih tehnologija olakšano je dobijanje fotografske slike. Da li to znači da će fotografske poslove preuzimati ljudi drugih struka?

ve. To je nezaustavljiv trend koji ide svojim tokom i izaziva odgovarajuće posledice kao što je fotografija kada je pronađena promenila pristup slikarskom portretu.

Kako da se fotografi prilagode tehnološkom razvoju?

Fotografi u situaciji koja nastaje, praktično, nemaju izbora. Odnosno, ili će se prilagoditi, ili će ostati bez posla. Smatramo da će se fotografska struka i dalje razvijati i unapređivati, a prilagođavanje fotografa mora se sastojati u tome da prate razvoj novih tehnologija ozbiljnije i bolje se obučavaju i ambicioznije se usavršavaju i, možda, specijalizuju. Uostalom, u svetu se to već događa, a kod nas zbog specifičnosti tržišta i loših ekonomskih uslova sve to nešto kasni. Naime, ma kako bili savremeni aparati i postupci, ne mogu sve. I dalje će biti fotografskih zadataka koje će moći uspešno da realizuje samo obrazovan i stručan fotograf. Ovo posebno kada nisu u pitanju pojedinačne fotografije nego određene kampanje (moda, reklama, industrija itd.), manji i veći projekti određene namene, monografije i slično.

Fotografsko obrazovanje

Već smo navodili da je savremeni fotograf čovek koji je obrazovan za fotografsku struku i dobro poznaje njenu problematiku i razne društvene funkcije koje ona obavlja u savremenom društvu. Dakle, ako smo već rekli da će manje i jednostavnije zadatke fotografima oduzeti drugi, još uvek ostaju oni zahtevniji i ozbiljniji zadaci i fotografi bi trebalo da se pripreme da ih mogu stručno i visokokvalitetno realizovati. Uzmimo za primer monografiju "Srbija – život i običaji" i videćemo da je za kvalitet odlučujući doprinos autora fotografija Dragoljuba Zamurovića, njegovo znanje i iskustvo i ozbiljnost u realizaciji projekta. Uostalom, Zamurović se s vremenom usavršio u toj oblasti fotografije.

Uža specijalizacija – Poznato je da je među najuspešnijim fotografima najviše onih koje se bave određenom oblašću i time su se specijalizovali za

određenu problematiku. Smatram da će potreba za ovakvom orijentacijom ubuduće biti još veća. Naime, fotografija pokriva veoma široko područje delatnosti. Teme fotografija su različite, a različita su i znanja, fotografska i druga, koja fotograf treba da ima da bi ih realizovao. Konačno, drugačija je i oprema kojom se tretiraju različite oblasti (novinska fotografija, moda, industrija, arhitektura...) i pitanje je da li je finansijski moguće i isplativo da fotograf ima opremu i za mali, srednji i veliki format, objektivne, ateljsku rasvetu i ostali pribor, a da nešto od toga retko upotrebi. Zapravo je nemoguće

imati opremu za sve vrste snimanja, a i kada bi čovek to i mogao da kupi, ne isplati se, i zbog toga je specijalizacija neminovna, odnosno određivanje za određenu vrstu fotografskih poslova.

Kreativnost – Oduvek su postojale ambicije ka kreativnom ispoljavanju pomoću fotografije. Uostalom, dosta je područja i tema kojima se fotografija bavi a gde se podrazumeva kreativno angažovanje fotografa. Ovaj trend nastaviće se i to naglašeno jer nove tehnologije omogućavaju lakše i efektnije realizovanje ideja. To, međutim, zahteva bolje likovno obrazovanje fotografa jer "mašine" uređaji i materijali mogu sve više, a na čoveku – fotografu jeste da te mogućnosti iskoristi. U tom pogledu možemo govoriti o pojmu slike, globalno uzev, a fotografija je jedna od mogućih tehnologija njenog nastanka. Sigurno je da će i kreativnost u sve masovnijoj produkciji i sve većoj konkurenciji igrati ulogu i u profesionalnoj produkciji, rejtingu koji fotografi imaju, pa i finansijskom ekvivalentu, odnosno honoraru za fotografska ostvarenja.

Mogući tokovi – Očigledno je da će fotografska produkcija i dalje biti masovna i raznovrsna, no mogu se pretpostaviti četiri globalna pravca razvoja. Jedan bi se odnosio na neobavezno, amatersko bavljenje koje je sve masovnije. Drugi tok odnosi se na profesionalnu fotografiju čiji protagonisti nisu fotografi, nego ljudi drugih struka koji koriste fotografiju u svom poslu (dizajneri, grafičari i slično). Ova produkcija je u porastu zahvaljujući razvoju novih tehnologija i olakšanjima u nastajanju fotografske slike. Treći bi bila ambiciozna profesionalna fotografska produkcija koja postaje sve zahtevnija i traži sve bolje i stručnije fotografe. Četvrti pravac bila bi fotografija s isključivo kreativnom ambicijama, nezavisno od toga da li su realizatori fotografi ili ljudi drugih struka. To je postojalo od kako je pronađena fotografija, pa će se i dalje nastaviti.

Dakle, fotografska struka unapređuje se razvojem tehnologije, a ugroženi su oni fotografi koji ne prate taj razvoj i ne prilagođavaju se savremenim okolnostima i zahtevima.

Svaka fotografija ima dušu.

Potrebna Vam je oprema kojom ćete je sačuvati!

Ako ste ljubitelj fotografije, znate da Vaše snimke ne možete poveriti bilo kojoj, zastareloj opremi.

Takođe znate da je Epson uvek pružao najveću kompetentnost i najbolju tehnologiju u sferi digitalnih fotografija i omogućavao ostvarenje Vaših strasti.

Epson štampači u okviru Stylus Photo linije i skeneri u okviru Perfection linije su specijalno dizajnirani kako bi Vam omogućili da u svakoj fotografiji zabeležite i izrazite emociju koju osećate dok stvarate.

Naši Epson Stylus Photo i Epson Perfection modeli dostigli su nove, izvanredne standarde kako u kvalitetu, tako i u lakoći upotrebe, zadržavajući proverene vrednosti.

Naši proizvodi vode računa o Vašem vremenu i vrednosti Vašeg novca u trenutku kupovine i u svakodnevnoj upotrebi.

Zakoračite u Epson svet vizuelne emocije!

Epson Stylus Photo, štampači specijalizovani za fotografije Vaših emocija

Epson Perfection, pretvaraju skeniranje u umetnost

Vrhunski kvalitet je osiguran originalnim Epson potrošnim materijalom

BSProcessor

DISTRIBUTER I SERVISER ZA JUGOSLAVIJU

BSProcessor, Beograd, Hadži Nikole Živkovića 2
tel: 328 44 88, fax: 328 18 70
www.bsprocessor.com
e-mail: bspklub@bsprocessor.com

PRODAJA KROZ AUTORIZOVANU DILERSKU MREŽU

BEograd: ADA COMPUTERS, 311 54 78;
ADACOM SHOP, 334 41 23; BEL COMPUTERS, 354 40 07;
BEOCITY SHOP, 328 29 48;
BIG APPLE ELECTRONIC, 334 46 96; CORTAL, 369 08 73;
DESK, 329 21 40; DESK SHOP, 311 16 91;
EURO LINK TEAM 2000, 411 671; INFOTEAM, 419 766;
INFOGRAF RAČUNARI, 311 53 07; INFOHOME, 633 888;
PC4U, 180 134; PERUN KOMPJUTERI, 361 46 87;
PROCESSOR COMMERCE, 622 127; SOLUTION JM, 489 23 54;
ŠUMADIJA, 319 35 05; TEHNO MARKET EVROPA, 603 122;
ČAČAK: ALTI, 032 303 000
KRALJEVO: SOFT PROJEKT, 036 332 948
KRAGJEVAC: RIBBON COMMERCE, 034 370 699
NIŠ: HELP COMPUTERS, 018 352 361
NOVI SAD: SOROBAN, 021 365 272
PARAČIN: PARCOMP, 035 569 669

Zajedno možemo mnogo.

EPSON®

S R B I J A život i običaji

Dragoljub Zamurović

Fotomonografija "Srbija – život i običaji" rezultat je fotografskog majstorstva Dragoljuba Zamurovića i njegovog trogodišnjeg rada na realizaciji ovog izuzetnog poduhvata. Pomoću 240 fotografija autor nas vodi u gotovo sve krajeve Srbije, pokazujući raznovrsne predele, mesta, ljude i običaje mnogih naroda koji oduvek žive na ovim područjima. Da bi stigao do svih tih mesta, Zamurović je morao autom da prevali 80 hiljada kilometara. Do mnogih delova je pešačio, a neke kadrove snimio je iz helikoptera.

Dragoljub Zamurović poznato je ime u svetu fotografije. Život ljudi i njihovi običaji oduvek su mamili njegovu radoznalost, pa su tako nastale i njegove monografije o Kazahstanu, Kazanju i Ciganima sveta. Ova poslednja štampana je u Americi, Engleskoj, Nemačkoj, Italiji i Japanu, iako je odavno rasprodata, i danas se traži na Internetu! Ove knjige su, po kazivanju samog autora, pravljene na brzinu, uglavnom iz komercijalnih razloga, što nije slučaj s monografijom o Srbiji. U ovaj projekat majstor fotografije Dragoljub Zamurović je, pored svog fotografskog umeća, uneo veliku energiju, emocije, pa i sopstvena materijalna sredstva. Želeo je da pokaže svetu lepotu svakodnevnice Srbije i stoga je ova monografija štampana latinicom i ćirilicom, kao i na engleskom, nemačkom, francuskom i ruskom jeziku. O tome, kao i o svom ukupnom fotografskom radu, za REFOTO govori Dragoljub Zamurović.

© Dragoljub Zamurović Dragan i Slobodan Gajić, s Draganom Petrovićem, orezuju voćke u ataru sela Drenja (Mali Požarevac).

Setna prisećanja

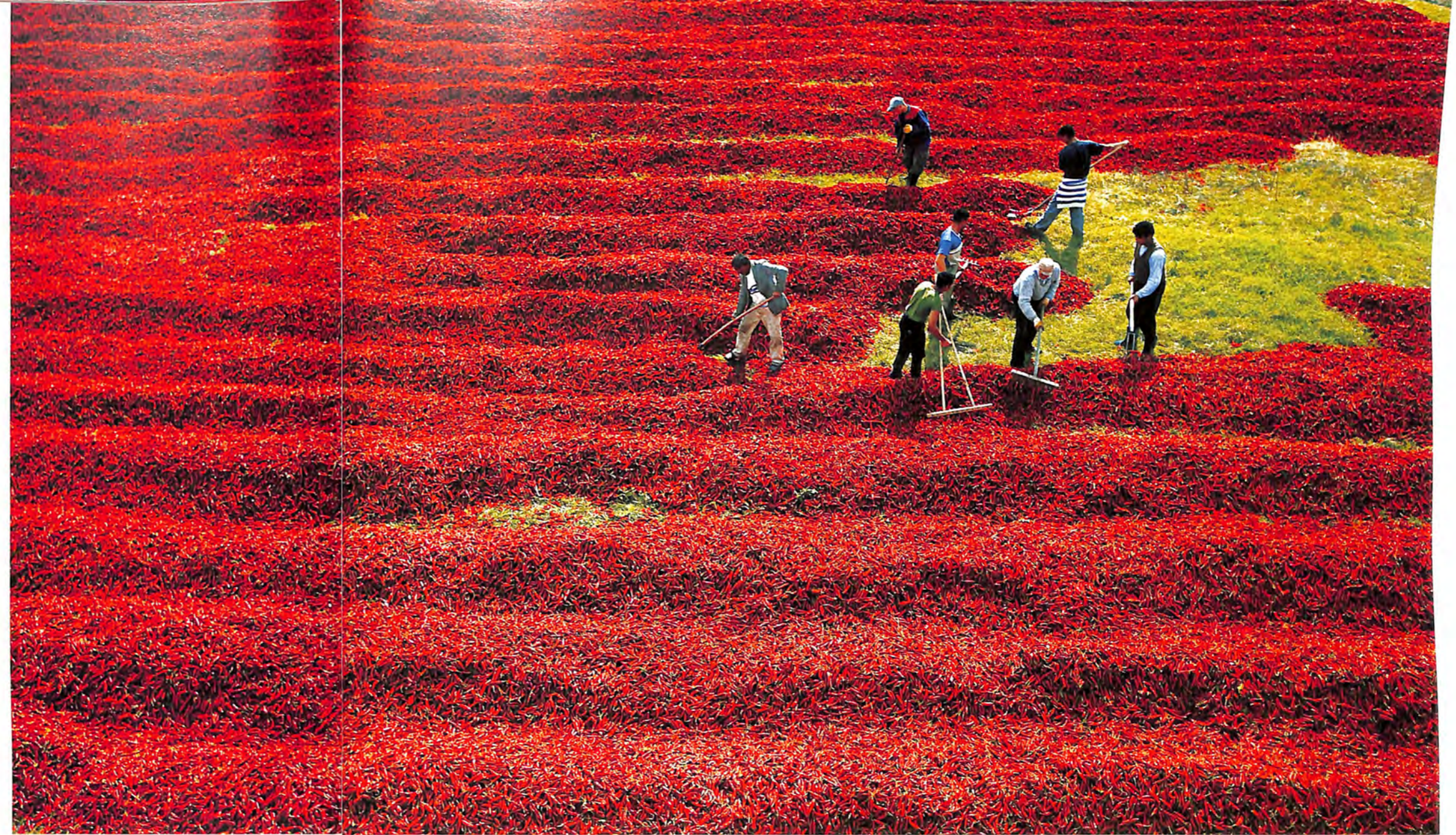
Ostvario sam svoj veliki san! Napravio sam fotomonografiju koja, kako kažu, zrači optimizmom. A to sam, od svojih fotografskih početaka uvek želeo: da fotografijom govorim o krajevima, ljudima, njihovom životu i običajima. Takve fotoreportaže najpre sam objavljivao u Ilustrovanoj Politici, a zatim i u mnogim časopisima u zemlji i inostranstvu. Oni koji drže do dobre fotografije zapazili su to što ja radim, pa mi je poznata francuska agencija Gamma ponudila saradnju. Ta saradnja traje već punih 15 godina i zahvaljujući njoj moje fotografije objavljene su u gotovo svim svetskim listovima i časopisima. Nema fotografa kojeg ne obuzme uzbuđenje kad svoj fotografski rad vidi u nekom uglednom časopisu. Rado se sećam jednog takvog trenutka kad mi je poznati časopis Life objavio fotografiju u svojoj čuvenoj rubrici Big pictures. Bilo je to veće uzbuđenje nego kada je taj isti časopis objavio moju fotografiju na svojoj naslovnoj strani. Kada govorim o časopisima, najradije prelistavam časopis National geographic, mesečnik koji izlazi više od sto godina, a koji na svojim stranicama upravo objavljuje ono što je i moja vizija: predele, ljude, život i običaje.

Decenija priprema

Ideju za ovakvu monografiju nosio sam u sebi više od deset godina, želeći, prvobitno, da predstavim život i običaje ljudi s područja bivše Jugoslavije. Ta država se u međuvremenu raspala, a nama, fotografima, nametnute su neke druge teme, ali ja nijednog trenutka nisam odustao od svoje zamisli. Za nju sam se pripremao, a samo splet okolnosti uticao je na to da pripreme traju čitavu deceniju. A kad sam 1998. godine krenuo u ovu veliku avanturu, tačno sam znao šta hoću! U glavi sam imao svaku od onih fotografija koje sam kasnije snimao na terenu. Sinopsis je napravljen na osnovu prethodno skupljenih materijala iz raznih publikacija, televizijskih emisija, najviše iz poznate putopisne serije "Karavan" Milana Kovačevića. Tokom svih tih snimanja na terenu, od Prizrena do Horgoša, nisam mnogo odstupao od sinopsisa, osim kad bih na licu mesta utvrdio da nekih zanimljivih krajeva i predela jednostavno, više nema! Tačno sam znao šta moram da snimim iz vazduha; nastojao sam da na slikama uvek budu ljudi. Uostalom, s tim ljudima smo se družili, razgovarali, upoznavali ih s našim projektom i nije nam se desilo da neko od njih odbije da se nađe na našim fotografijama. To je svakako bila vedrija strana ovog posla, koji je katkad zahtevao mukotrpno ponavljanje snimaka nekih kadrova kao što je, na primer, snimanje reke Uvac. Trebalo je snimiti iz vazduha onaj deo reke Uvac gde je njeno krivudanje svojevrsna atrakcija. Tri dana smo tri puta helikopterom leteli iznad ove reke i tek u trećem pokušaju napravili smo željene snimke.

Najbolji aparati

Često sam sebi govorio da imamo najbolje aparate, najbolje filmove i najbolju zemlju i zašto ne bismo mogli da napravimo fotomonografiju na kojoj bi se ta zemlja videla u lepšem svetlu. Ovaj posao rađen je aparatom Leica formata 24 x 36 mm, na slajdovima najboljeg kvaliteta od 100 asa. Jedan deo rađen je digitalnim fotoa-

© Dragoljub Zamurović
Radnice na oglednom polju kamilice Instituta za proučavanje lekovitog bilja "Dr Josif Pančić", u okolini Pančeva, beru kamilicu

© Dragoljub Zamurović
Berbe grožđa na padinama Vršackog brega (gde se uzgajaju talijanski i rajnski rizling, beli burgundac, plemenka, skadarka, silvanac)

© Dragoljub Zamurović
Horgoš i Kanjiža na severu Vojvodine poznati su i van granica naše zemlje po kvalitetnoj alevoj paprici

© Dragoljub Zamurović
Na Dunavu, nizvodno od Novog Sada, nalazi se napušteni rukavac Arkanj, obrastao barskom travom, trskom i lokvanjima

© Dragoljub Zamurović
Na ulasku Dunava u Novi Sad, na levoj obali, kod Kamenjara, stvara se periodično, krajem avgusta, čitav niz sprudova

© Dragoljub Zamurović
Četrdesetak kilometara od Beograda, u rudarskom basenu Kolubara (Tamnava), može videti i ovako neobičan predeo: posle iskorišćavanja ugljene otkrivke, ostalo je šareno jalovište

© Dragoljub Zamurović
Reka Uvac (199 km), najduža pritoka Lima u jugozapadnom delu Srbije, posle nekoliko kilometara u izvorišnom delu, ulazi u kraške stenovite predele, gde pravi dubok, živopisan kanjon.

paratom rezolucije šest megapiksela. Svaku sliku snimali smo tri puta: jednom šta pokaže svetlomer, drugi put svetlije za dve trećine blende i treći put tamnije za dve trećine blende. Sa sobom uvek nosim stativ, izbegavam da snimam blicem, koristim polarizacione filtre samo kad je nebo u pitanju, i uvek imam sky light filter. Objektivi su od 14 mm, 17,35 mm, 35,70 mm, 70,210 mm i 300 mm i svi sa 2,8 blende. Za realizaciju kompletnog projekta napravljeno je sto četiri hiljade slajdova. Snimali smo tokom cele godine, po svakom vremenu, a najbolji delovi dana za slikanje jesu rano jutro i kasno popodne. Poslednje fotografije za ovu monografiju snimljene su na dočeku jugoslovenskih košarkaša sa svetskog prvenstva. Filmove smo, inače, uvek držali u frižideru, koji smo nosili u kolima.

Povoljne ocene

Prvi utisci jesu da se ljudima knjiga svidela. Pola tiraža prodato je u pretplati, a svakog dana do trideset kupaca spremno je da plati prilično visoku cenu od 7.200 dinara za jedan primerak ove fotomonografije. Naš sajt na Internetu <http://www.serbiabook.com> dosad je posetilo oko 20 hiljada ljudi, pretežno naših zemljaka iz Kanade, Amerike i Australje koji, uz propratnu dozu nostalgije i sentimenta, zahvaljuju što smo napravili knjigu koja na ovakav način govori o Srbiji.

Razgovor vodio Nijaz Selmanović

© Dragoljub Zamurović
Predeo oko reke Visočice na Staroj planini odavno su napustili mladi. U selima, kao što su Rsovcu, ostali su starci koji još pomalo obrađuju zemlju i čuvaju stoku

© Dragoljub Zamurović
Vaskrs se u pravoslavnoj crkvi

© Dragoljub Zamurović
Manastir Žiča kod Kraljeva, u kome živi brojno sestrinstvo, zadužbina je Nemanjinog srednjeg sina, kralja Stefana Prvovenčanog (1197-1228) i unuka kralja Radoslava (1228-1234)

© Dragoljub Zamurović
Prizor iz specijalne ustanove za decu ometenu u razvoju u Stemnici

POZORIŠNA FOTOGRAFIJA - šta i zašto?

mr Mitar Trnić

"Zvezdara teatar", predstava "Mrešćenje šarana" Aleksandra Popovića, režiser Dejan Mijač, glumac – Branislav Cvejić

"Zvezdara teatar", predstava "Mrešćenje šarana" Aleksandra Popovića, režiser Dejan Mijač, glumica – Mirjana Karanović

"Zvezdara teatar", predstava "Mrešćenje šarana" Aleksandra Popovića, režiser Dejan Mijač, glumac – Vojislav Brajović

"Leti balerina s kraja na kraj pozornice, kao vetar da je nosi. Ponekad, poput pera, lebdi dugo u vazduhu. A posle predstave ona je danima očajna i tako nesigurna, niti ume da hoda, niti ume da priča s ljudima."

Dragoslav Paunesku, "Kapriča" — lirski zapisi, Novi Beograd, 1997

Poznati pedagog praške Akademije FAMU profesor Jan Šmok angažovanje fotografa poistovećuje s radom pozorišnog režisera. On napominje da i jedan i drugi rešavaju određene dramske situacije u okviru dvodimenzionalne slike. Fotograf na putu ka rešenju ograničen je ivicama fotopapira, pozorišni režiser ivicama portala. Kada posmatramo rešenja scene ova dva medija, malo kada nam je ova činjenica primarna jer gledaoca prevashodno interesuje sam sadržaj. Prepoznavanje, odnosno čitanje tehnike izvođenja ostaje na sud samo onom malom broju izveštanih stručnjaka.

Snimanje pozorišnih predstava obično se počinje iz dva jednostavna razloga. Prvi je da vas uprava pozorišta ili ljudi oko njega pozovu, odnosno angažuju kao već afirmisanog fotografa da snimate određenu predstavu za, opet, određene potrebe. Drugi slučaj jeste da kada, kao čovek koji

se usavršava u istraživanju fotografije, dobijete zadatak s temom pozorište. Kako u prvom, tako i u drugom slučaju susret s pozorišnom atmosferom može biti određeni izazov i posle realizacije projekta možete se, ali i ne morate, vratiti ovoj specifičnoj tematici. Sve može ostati na tome da je to bilo posebno iskustvo, samo to i ništa više.

Priču o pozorišnoj fotografiji počeo bih iz ugla sopstvenog iskustva na sledeći način: bio sam angažovan da snimam prvu predstavu *Mrešćenje šarana* autora Aleksandra Popovića u tek osnovanom Zvezdara teataru. S upravnikom Nenadom Brkićem dogovorio sam osnovne elemente kako će se koristiti fotografsko rešenje. Tog trenutka verovatno nisam ni bio svestan trajnosti jedne ideje o nezavisnom pozorištu oko kojeg su se okupili određeni ljudi u Beogradu. Ono što danas jeste činjenica – pozorište se razvilo u kultnu

scenu na ovim prostorima – ali ono što je za mene kao fotografa bilo jako važno jeste da se dogovor koji smo postigli tokom prvog razgovora poštuje do današnjih dana! Fotografije koje sam radio služile su za propagandu predstava i bile su istaknute u foajeu pozorišta. Kako su se predstave nizale, a pozorište razvijalo, tako je od tih fotografija postala stalna postavka, pa sada neke predstave (mnoge od njih više se ne izvode), žive svoj nemi i specifični život. Sada u novu scenu dolaze gledaoci koji su rođeni kada su stvarane prve predstave, a fotografije im se čine kao vreme koje nije njihovo. One su sada u ulozi uspomena

podložne analizi kako je ko i kada izgledao, a fotografije u foajeu i svlačionicama postale su spona na kojima počiva nova scena.

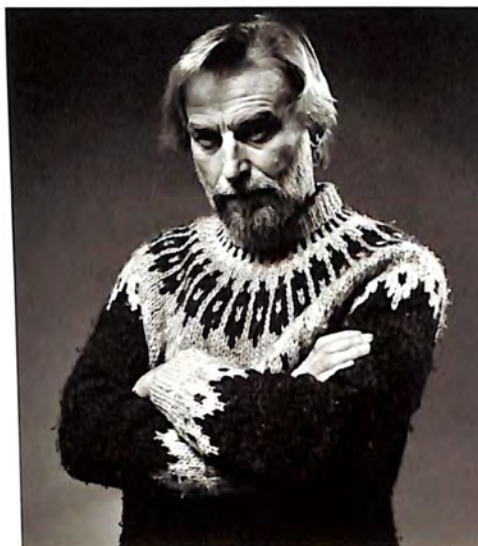
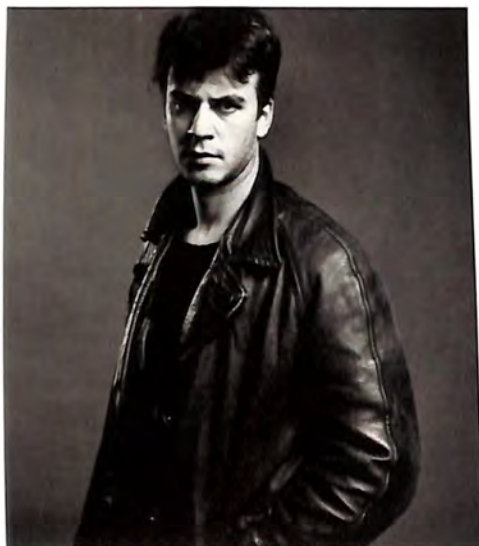
U početku, mladom i ambicioznom teataru nije bilo teško da, pre svega, formira i održi novu ideju, a zatim da svaku predstavu realizuje novim i do tada neviđenim rešenjima. Ljudima od tehničkog direktora pa do majstora scene i svetla, uzgred moram da napomenem da još i danas rade na istim mestima, nije bilo teško da za svaku predstavu zidaju "novo pozorište"! Na primer jedno veće igrač se "Šaran" – predstava s centralnom

scenom i gledalištem sa sve četiri strane, a su-tradan "Nečastivi na filozofskom fakultetu" – sa scenom postavljenom duž celog prostora zgrade i gledalištem koje prati scenu sa obe strane. Tehnička ekipa bila je u stanju da ovakve promene obavlja svaki dan. Kada se izuzme ostala organizacija, samo ovaj napor dovoljan je za ceo život. Ljudi u pozorištu u to vreme prosto su izazivali entuzijazam. Rezultat svega ovoga bilo je što su u ovom kulturnom teataru stajanje i užareni pogled gledalaca bili nešto sasvim normalno. Uporedo sa širenjem kulta o Zvezdara teataru rasle su ambicije mlade uprave, a samim tim i moje angažovanje kao fotografa prima novi pravac u formiranju jedinstvenog fotografskog izraza.

Prvu predstavu realizovao sam na crno-belom materijalu i do današnjeg dana koncepciju nisam promenio. Ne želim da ovo bude isuviše pretenozno, ali morao sam da opišem kako je trajala prva realizacija jer će sve kasnije poprimiti boju izvesnog šablona. Kada je u pitanju predstava "Mrešćenje šarana" naveo sam da je reč o rešenju čija je scena bila u sredini, s gledaocima oko nje. Dogovor s upravnikom bio je da predam fotografije onog trenutka kada budem definitivno siguran da je postignuta maksimalna realizacija. Takav stav omogućio mi je da iz večeri u večer kada je predstava bila na repertoaru snimam iz svih uglova, ne obazirući se na količinu potrošenog materijala. Mogu da kažem da je bilo izazovno snimati više desetina predstava. Za foto-realizaciju upotrebio sam oko 60 filmova. Količina utrošenog negativskog materijala bila je odraz traženja idealnog rešenja, odnosno posebnog vizuelnog karaktera. Upotrebljeno vreme i količina materijala za snimanje, u početku, služili su kao poseban vid samousavršavanja – napominjem da sam tada iza sebe imao završenu visoku školu fotografije u okviru čije nastave smo imali i realizaciju pozorišta, ali ono što mi se dogodilo u Zvezdara teataru bilo je sasvim novo iskustvo. Pre

Fotografija levo: Jugoslovensko dramsko pozorište, predstava "Rodoljupci" Jovana Sterije Popovića, režija Dejan Mijač, glumci – Miša Janketić, Branislav Lečić, Miloš Žutić; fotografija desno: Jugoslovensko dramsko pozorište, predstava "Izdajnici", glumci – Miša Janketić, Irfan Mensur i dr.

Portreti kompletnog glumačkog ansambla Jugoslovenskog dramskog pozorišta snimani su tako da upotpune atmosferu u foajeu ove renomirane kuće. Glumci su bili predstavljani bez šminke, maske i kostima.
Fotografije sleva nadesno: Žarko Laušević, Tanasije Uzunović, Branislav Lečić

svoga, u pitanju je bio profesionalni angažman. Fotografija osim emotivnih uticaja ima i određene zadatke koje mora da ispuni. Vizuelna analiza jedan je od stepena kada je u pitanju ovaj medij. Fotografija u okviru pozorišta ima višestruko značenje, a samim tim i broj takozvanih zadataka, od kojih su neki za potrebe:

1. dokumentacije,
2. pozorišne propagande,
3. štampe i ostalih medija.

Predstava "Vojcek" – režisera Boba Vilsona, nagrađena na BITEF-u 2002. Fotografija desno: snimljena za potrebe dnevne štampe; odaberu se one fotografije koje će efektno izgledati uz novinski tekst ali tako da ne narušavaju kompletnu koncepciju stranice; fotografija levo: ista predstava, fotografija korišćena za propagandni katalog

1. Kada je u pitanju fotografska dokumentacija koja prati određenu predstavu, onda je reč o materijalu koji, pre svega, treba da zadovolji zahteve samih autora: fotografije svih autora od dramaturga preko izvođača – glumaca do režisera. Zatim, fotografije koje prate:

- scenografiju, kostim i šminku;
- svetlosne efekte i broj promena u toku same predstave;
- kostime i maske svakog aktera na sceni, snimljeno u detalju, fotografije kostima snimljene s pred, bočno i otpozadi.

U okviru fotografske dokumentacije potrebno je snimati probe od prve čitačke do poslednje generalne. Takođe, treba snimiti i sve planirane glumačke zamene.

2. Za potrebe pozorišne propagande snimaju se svi glavni akteri i autori: glumci u kostimu iz odgovarajuće predstave i njihovi portreti. Takođe, snimaju se prateće akcije svakog pozorišta (program), posebno atraktivne scene koje karakterišu svaku predstavu, koje će se iskoristiti za reklamne panoe i izložbe.

3. Ista atmosfera koristi se kada se biraju fotografije za potrebe dnevne ili periodične stručne štampe. Moram da napomenem da fotografi imaju još jednu mogućnost da svoje realizacije predstave kroz specifične izložbe, odnosno bijenala ili autorska istupanja.

Kada se uzmu u obzir sve mogućnosti za plasiranje fotografija pozorišta, onda i utrošak materijala od više desetina filmova ne predstavlja neko nepojmljivo ponašanje. S vremenom fotograf će sticati sigurnost i rutinu, ali svaka nova predstava ili promena angažmana otvara potpuno nove poglede i mogućnosti. Ako sebi na početku možete da predstavite sve mogućnosti koje se otvaraju u okviru pozorišta, kao što smo rekli da je dokumentacija, odnosno male priče ili etide o autorima – izvođačima, do svakog tehničkog realizatora bio to obučar, vlasuljar, šminker ili krojač, ako smisao pronađete u snimanju proba glumaca ili svakodnevnog vežbanja baleta, onda je to početak vaše karijere pozornog fotografa. Ako donesete takvu ulogu, čeka vas predavljanje arhitekture – unutrašnje ili spoljne – bilo da je ona deo scene ili deo same institucije. Preko fotografija koje prikazuju događanja na sceni u okviru određene priče imaćete jedinstvenu priliku da kroz pozorišnu fotografiju iskažete svoj stav u odnosu na događanja u društvu, odnosno preko tako koncipiranih fotografija bićete u mogućnosti da plasirate svoju poruku, šta mislite i osećate o određenim trenucima i događajima koji vas okružuju. Verovatno ćete doći do zaključka da je stvarni život ušao u pozorište sa svim svojim surovostima i porukama, a s druge strane, da nam se u svakodnevnom životu događa pozorište.

snimio Mitar Trinić

OLYMPUS

THE VISIBLE DIFFERENCE

ZAKON

o opadanju osvetljenja s kvadratom odstojanja

Kod idealnih tačkastih izvora svetla važi čvrst geometrijski zakon: kada povećamo udaljenost izvora svetla za x puta, osvetljenje se smanjuje za 2 x puta.

Na prvoj fotografiji leva i desna polovina pozadine nalaze se neposredno iza rekvizite i na udaljenosti od 1,5 m od reflektora. Obe polovine pozadine su bele. Na drugoj fotografiji desna polovina pozadine udaljena je 3 m od reflektora, a bela pozadina postala je siva. Na trećoj udaljenost je povećana na 4,50 m – pozadina je skoro crna.

Fotografije 1 i 2 snimljene su na potpuno identičan način, rekvizita je postavljena prema beloj pozadini, a osvetljena je jednim izvorom svetla čiji položaj i udaljenost od rekvizite nije menjan. Na prvoj fotografiji pozadina je zaista bela, dok je na drugoj ona znatno tamnija. Šta se tu dogodilo i u čemu je razlika? Jedina promena jeste u tome što je pozadina na prvoj fotografiji smeštena neposredno iza rekvizite, dok je na drugoj njena udaljenost od rekvizite povećana, a samim tim povećano je i odstojanje pozadine od izvora svetla. Subjektivno, za naše oko pozadina je ostala nepromenjena – bela, objektivno – u prvom slučaju ona je osvetljena isto kao i rekvizita sa 350 luksa, dok je u drugom njeno osvetljenje – samo 40 luksa, odnosno slabije od osvetljenja rekvizite za 8,75 puta.

U ovom slučaju do punog izražaja došao je Zakon o opadanju osvetljenja s kvadratom odstojanja – u daljem tekstu: Zakon o opadanju osvetljenja. Naime, kod idealnih tačkastih izvora svetla važi čvrst geometrijski zakon: kada povećamo udaljenost izvora svetla za x puta, osvetljenje se smanjuje za 2 x puta. Svetlosni tok koji emituje tačkasti svetlosni izvor širi se u prostoru ravnomerno u svim pravcima. Što je udaljenost veća, isti svetlosni tok osvetljava veću površinu, a njegov intenzitet opada, čini se kao da se njegova gustina razređuje. Označimo udaljenost sa A, a osvetljenje sa B. Ako povećamo odstojanje na Ax, intenzitet osvetljenja opada za 1/Ax². Obrnuto, ako smanjimo odstojanje za Ax, osvetljenje raste za Bx². Ako na odstojanju od metra

svetlosni izvor daje osvetljenje od 100 luksa, na rastojanju od dva metra ono će biti četiri puta slabije ($2 \times 2=4$), odnosno 25 luksa, dok će na rastojanju od četiri metra biti čak šesnaest puta slabije ($4 \times 4=16$) – 6,25 luksa. Povećali smo udaljenost dva puta – osvetljenje je opalo četiri puta; kada smo povećali udaljenost četiri puta, osvetljenje je opalo čak šesnaest puta. Ako isti svetlosni tok osvetljava površine različite veličine, nastaje osvetljenje različitog intenziteta, koje je manje što je površina veća i obrnuto, smanjenjem površine intenzitet osvetljenja se povećava. Treba zapamtiti da ovdje baratamo samo s množenjem ili deljenjem, nikako sabiranjem i oduzimanjem na četiri metra, to nije povećanje rastojanja za 3 m, već povećanje za 4 puta, tako da je osvetljenje oslabilo 16 puta! Zakon o opadanju osvetljenja u potpunosti važi samo kod idealnih tačkastih izvora svetla. U svakodnevnoj praksi dolazi do znatnih odstupanja koja zavise, pre svega, od toga da li je svetlosni izvor opremljen refleksnim površinama – luster, reflektorskim uređajima, optikom sustava i sl. Kod nekih svetlosnih uređaja Zakon uopšte ne važi – reflektori za oblikovanje svetla i efekata (Profile i Effects Spotlight) daju snop paralelnih zraka koji na različitim rastojanjima stvaraju istovetno osvetljenje ili mogu da skoncentrišu zrake u određenu tačku u kojoj osvetljenje dostiže maksimum, dok je ispred

i iza te tačke intenzitet manji. Obična gola sijalica bez reflektora ponaša se skoro identično kao tačkasti izvor svetla; što je izvor svetla manji, to je dejstvo Zakona izraženije, i obrnuto, što je površina zračenja svetlosnog izvora veća, odstupanja od Zakona su primetnija. Obični ravni fotografski reflektori sa širokim svetlosnim snopom (Floodlight, Special Floodlight i Sealed Beam Spotlight), koji se najviše koriste u fotografskoj praksi, daju svetlosni tok koji poštuje s manjim ili većim odstupanjima Zakon; reflektori koji omogućavaju regulisanje ugla svetlosnog toka (Reflektor Spotlight, Lens ili Fresnel Spotlight) ponašaju se manje disciplinovano, a velikoplošni difuzni reflektori i svetlosne kade (Soft Light), kao i difuzne i refleksne površine najveći su prekršioći Zakona – odstupanja su primetna na odstojanju i do pet puta većem od prečnika izlazne površine izvora, ali na izrazito većoj udaljenosti i kod njih Zakon stupa na snagu.

Fotografija levo: Bela pozadina nalazi se neposredno iza rekvizite, a udaljena je od reflektora 1,20 m. Izmereno osvetljenje na pozadini jeste 350 lx. Fotografija desno: Rastojanje između reflektora i rekvizite nije promenjeno, ali je rastojanje pozadine od reflektora povećano na 3,50 m. Izmereno osvetljenje na pozadini jeste 40 lx, odnosno 8,75 puta slabije. Izvor svetla je običan širokosnopni reflektor (Floodlight) sa sijalicom od 150W koji ne "poštuje" dosledno Zakon. Kod tačkastog izvora u ovom slučaju osvetljenje bi bilo 12,25 puta slabije

mr Vladimir Červenka
fotograf Muzeja grada Novog Sada

Postoji jedna situacija za koju se čini da Zakon o opadanju osvetljenja ne važi, a to je dnevno svetlo. Dejstvo Zakona u zemaljskim uslovima skoro je neprimetno, izvor svetla (sunce) je suviše udaljen, a zemaljska odstojanja zanemarljiva su u odnosu na kosmička. Prema tome, možemo da se popnemo na najviši oblakoder ili na vrh planine i nećemo registrovati bitnu razliku u jačini svetla u podnožju i na vrhu, osim one prouzrokovane vremenskim i klimatskim uslovima. Svaki svetlosni tok je konačan, pa tako i onaj koji emituje sunce nestaje negde u vasioni. Vanzemaljci registruju sunce kao jednu od svetlećih zvezda na nebu čiji svetlosni tok ne dopire do njih jer je nestao negde u kosmičkom prostoru. Većina ljudi navikla je pretežno na dnevno svetlo kod koga Zakon o opadanju osvetljenja ne dolazi do izražaja. To je glavni uzrok velikih razočarenja, pogotovo kod početnika i laika, koja dolaze pri prvom kontaktu s veštačkim svetlom i učenja zašto fleš njihovog kompaktnog aparata ne može da osvetli gradski trg, a da ne spominjemo fleš-lajtšou na otvaranju olimpijskih igara koji priređuje naivna publika s istim kompaktnim pokušavajući da fotografski zabeleži događaj s tribina. Da je Zakon na snazi i u zemaljskim uslovima, možemo se uveriti u svim onim situacijama kada sunčanu energiju koristimo za napajanje veštačkih svetlosnih izvora u sobi: kod prozora nivo osvetljenja mnogo je jači, dok je kod zida na suprotnoj strani višestruko slabiji.

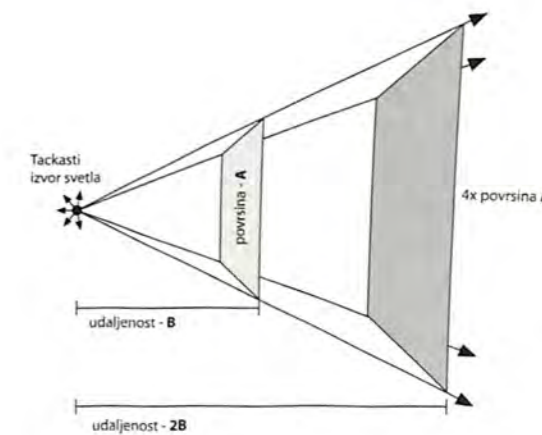
Sa Zakonom o opadanju osvetljenja susrećemo se svakodnevno pri radu s veštačkim svetlom. Laičko oko ne primećuje njegovo dejstvo, mi znamo da je određena površina bela i registrujemo je kao takvu bez obzira na to kako je osvetljena, dok fotografski materijal, u zavisnosti od intenziteta osvetljenja, može da je registruje kao belu, sivu ili crnu površinu. Fotoosetljivi receptori (fotografska emulzija, elektromagnetna traka, digitalni čipovi, foto ćelija ekspozimetra) ponašaju se objektivno i tačno registruju realne promene osvetljenja pojedinih površina, dok se ljudsko oko ponaša subjektivno, svejedno da li su pojedine površine manje ili više osvetljene, naše oko ih registruje kao bele, sive, crne ili bojene nijanse. Zato nam ne ostaje ništa drugo osim da se naviknemo da poštujemo Zakon u punoj meri kako bismo izbegli neprijatna iznenađenja pri radu s veštačkim svetlom i da uz pomoć mernih instrumenata (ekspozimetra, luksmetra i spotmetra) naučimo da manipuliramo i kontroliramo svetlosne tokove i osvetljenje u studiju, u kojim praktičnim situacijama dolazi do izražaja dejstvo Zakona?

Pre svega, kod najčešće upotrebljavanog veštačkog izvora svetla u fotografiji – fleš lampe ugrađene ili pričvršćene na fotoaparat. U zavisnosti od udaljenosti objekta koji snimamo, moramo da obavimo korekciju blende kako bismo kompenzovali promene u osvetljenju uzrokovane Zakonom: veće odstojanje zahteva veći otvor blende i obrnuto. Fleševi kompaktnih aparata dosežu obično do udaljenosti od 3 do 4 m, profesionalni fleševi i do 20 i više metara. Karakteristično za ovaj tip svetla jeste to da

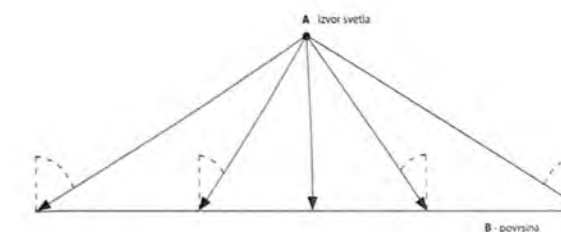
su predmeti koji se nalaze u prednjem planu preekspozicionirani, dok je pozadina podekspozicionirana, što je najbolja ilustracija dejstva Zakona. Upadljive neravnomernosti osvetljenja konstatujemo kod osvetljavanja ravnih površina, svejedno da li je reflektor postavljen pod pravim uglom ili bočno (videti slike 2 i 3). U prvom slučaju deo svetlosnih zraka pada na površinu pod pravim uglom, a deo pod raznim uglovima, u drugom – pod raznim uglovima, a najbitnije jeste to što su pojedini delovi površine različito udaljeni od izvora svetla, a samim tim i osvetljeni različitim intenzitetima. Što je izvor svetla manji, a njegov položaj bliži površini neravnomernosti osvetljenja su uočljivija. Ovdje, takođe, ulogu igra ugao pod kojim zraci padaju na površinu zbog toga što se osvetljenje dodatno menja i s kosinusom ugla pada – što je ugao veći, osvetljenje još više slabi.

Pri snimanju malih predmeta obično nećemo imati većih poteškoća sa Zakonom zbog toga što su svi delovi predmeta relativno podjednako udaljeni od izvora svetla. Problemi nastaju pri snimanju predmeta većih dimenzija – delovi koji su bliži svetlosnom izvoru uvek su jače osvetljeni od udaljenijih delova. Za ilustraciju: ako je izvor udaljen od najbliže tačke predmeta 2 m, a od najudaljenije 3 m, udaljenost je veća za 1,5 puta, intenzitet osvetljenja će opasti za $1,5^2 = 2,25$ puta. Najudaljenija tačka predmeta osvetljena je slabije za više od 2 puta u odnosu na najbližu tačku, a to je razlika koja se i te kako primećuje na konačnom snimku. Pri snimanju portreta nećemo imati većih poteškoća – rastojanje od čela do brade nije veliko, ali rastojanje od čela do stopala jeste i zato pri osvetljavanju cele figure svakako moramo računati s delovanjem Zakona. Što je svetlosni izvor bliži i što su veće dimenzije rekvizite koju snimamo, to su razlike u osvetljenju jače. Naravno u svim ovim slučajevima govorimo o udaljenosti predmeta od izvora svetla, a ne od objekta! S delovanjem Zakona treba takođe računati i kada snimamo dve različito udaljene površine ili predmete, na primer, figura u prednjem planu i predmeti u pozadini plus sama pozadina ili dupli portret – figura u prednjem i figura u zadnjem planu plus pozadina i sl.

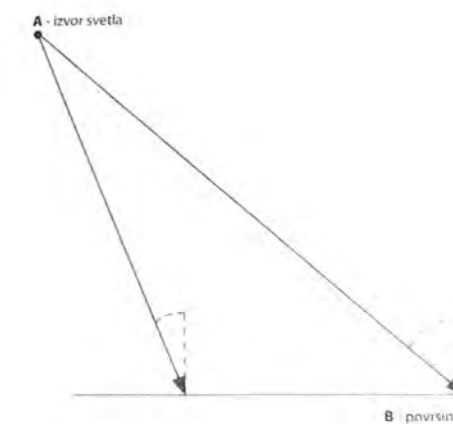
Razlike u osvetljenju uvek konstatujemo objektivno, mernim instrumentom – luksmetrom, ekspozimetrom ili spotmetrom; subjektivna procena nije pouzdana – oko uvek može da prevari. Neravnomernosti u osvetljenju na konačnoj fotografiji deluju uvek isto: ravnomerna promena – razlika u osvetljenju neke površine koja nije jača od 1,4 puta prihvatljiva je. Ista takva razlika u osvetljenju dve jasno razgraničene površine lako je uočljiva. Neprijatno deluje izrazito tamna sredina slike i svetle ivice ili jasno vidljiva razlika u osvetljenju između jedne i druge strane slike. Svetliji gornji, a tamniji donji deo slike deluje prirodno; za razliku od obrnute situacije. Naravno, ovdje govorimo o neravnomernostima koje su nastale tokom osvetljavanja scene, a ne o razlikama koje su nastale u povećavajućem aparatu i slično.

Svetlosni tok tačkastog izvora svetla osvetljava površinu A koja se nalazi na udaljenosti B. Na udaljenosti 2 x B isti svetlosni tok osvetljava četiri puta veću površinu – osvetljenje je četiri puta slabije

Izvor svetla A osvetljava direktno površinu B, zraci padaju na površinu delom pod pravim uglom, delom pod raznim uglovima. U zavisnosti od toga udaljenost pojedinih delova površine u odnosu na svetlosni izvor se menja. Bliži delovi površine su osvetljeni jače, udaljeniji slabije. Što je izvor svetla bliži površini, razlike u osvetljenju su izraženije

Izvor svetla osvetljava površinu pod uglom – slična situacija kao na prethodnoj slici. U zavisnosti od ugla osvetljavanja, razlike u osvetljenju mogu da budu jače ili slabije

elementi dizajna PROPORCIJA

Da bismo za nešto mogli reći da je veliko ili malo ili da bismo nekoga mogli okarakterisati kao visokog ili niskog, potrebni su nam opštepoznati parametri za uspoređivanje. Naša podsvest funkcioniše preko istorijski, socijalno i kulturološki usađenih normi, pravila i saznanja, pa tako i naša percepcija "klasifikuje" ono što vidimo u određene kategorije i odnose, preko usađenih i podsvesno prihvaćenih odnosa veličina. To nazivamo odnosom proporcija.

Crna golubica – Erol Bajram, Makedonija (iz kataloga izložbe: Fotomedia 2002, Skoplje) Ova, po izrazu, veoma ekspresivna fotografija zasnovana je na dominaciji i proporciji. Zbog veoma očiglednog isticanja ženske figure u kontrastu sa svetlosivom pozadinom neba, elemenat dominacije čini se ključnim. Međutim, odnos proporcija i elemenat usporedbe — golubovi čine ovu fotografiju toliko snažnom i višeznačnom. Iako bi možda i sam naziv bio dovoljan da povežemo ovaj neobični lik žene s velikom crnom golubicom, prisutnost golubova u donjem delu fotografije čine ovu asocijaciju neizbežnom i sasvim prirodnom. Monumentalnost njenog lika možemo povezati s činjenicom da se golubovi najčešće skupljaju upravo oko spomenika, a preteći izgled njene crne figure može nas asociirati na bolest i smrt koju oni seju

Kao polazište za definisanje proporcija najčešće uzimamo prirodu jer nam je ona data i, osim u ekstremnim slučajevima, ne utičemo na njenu veličinu. Pa tako, svi znamo koliko je veliko (ili visoko) prosečno drvo. Kada prikazete kuću pored nekog drveta, uglavnom s lakoćom možete reći da li je ona velika ili mala. Ako bismo se zadržali isključivo na prirodnim elementima, brzo bi se pojavio problem jer nismo uvek u prilici da upoređujemo stvari s drvećem, planinama, rekama, morima, bičljem... I stoga nam je potreban sledeći poznati element, a to je čovek. Ovdje se situacija malo komplikuje jer, svi vrlo dobro znamo da čovek nije uvek iste veličine! Deca su, na primer, mala, odnosno niska, dok odrasli variraju u visini. No, recimo da i tu postoji neka prosečna visina preko koje određujemo da li je neko ekstremno visok ili nizak. Da bi situacija u potpunosti bila jasna, pored dve osobe poželjno je da uključimo još jedan fiksni ele-

NYC – Ivan Šepić, Beograd Prizor s ulica Njujorka uoči Božića tipičan je primer upotrebe proporcija da bi se naglasila veličina pojedinih elemenata. U ovom slučaju to je ogromna Božićna jelka koju upoređujemo s automobilima na ulici, prolaznicima i tipičnim njujorškim oblakoderima u pozadini, koji još više ističu njenu grandioznost

mr Ivana Brezovac

ment, na primer, automobil, bicikl, deo nameštaja... Sve ovo dovodi nas do zaključka da proporciju definiše odnos objekata, subjekata ili delova (polja) unutar fotografije koji je uslovljen njihovom veličinom ili količinom prostora koju zauzimaju u okviru kompozicije fotografije.

Proporcija ima puno sličnosti s dominacijom jer pokazuje, prvo, šta fotograf misli da je najvažnije u njegovoj fotografiji i, drugo, kakav stav (tj. odnos) fotograf ima prema prikazanom objektu, subjektu ili sceni. Pravilno upotrebljena, proporcija može lako postati izrazito višeslojna, s mnoštvom podsvesnih socijalnih, političkih, kulturoloških i drugih konteksta. Ovo je veoma važno u novinskoj fotografiji jer putem proporcija fotograf može, na indirektni ili direktan način, da pokaže svoj stav prema određenoj situaciji, pa čak i kada se od njega traži samo da zabeleži stanje stvari ili prosto neki događaj. Sâm fotograf odlučuje da li će se zadržati na pukom beleženju ili će svaku priliku shvatiti kao mogućnost ličnog iskazivanja i prostor za autorski rad. Ako takav pristup može ugroziti njegov rad i poziciju, uz promišljeno korišćenje proporcije njegova namera ne mora biti očigledna svima.

Još jedan medij, pored fotografije, pridaje veliku važnost proporciji, a to je film. Filmsko platno kreiralo je mnogobrojne idole koji su to postali zahvaljujući veoma smišljenom i kontrolisanom upotrebom proporcija. Na primer, Hemfri Bogart bio je znatno niži od Ingrid Bergman, ali u njihovom čuvenom filmu "Kazablanka" to niko ne vidi jer se Bogart uglavnom nalazi u prednjem planu kadra, zatim, često stoji dok Ingrid Bergman sedi, a Holivud nikad nije prezaao od trikova, pa tako u završnoj sceni njihovog opraštanja Bogart stoji na nekom uzvišenju koje ga čini skoro za glavu višim od Bergmanove. Ovakvo predstavljanje odnosa muškarca i žene pretežno je uslovljeno patrijalnim društvom u kojem muškarac ima glavnu ulogu, dok ga žena podržava. Da su, kojim slučajem, oboje iste visine, to bi ukazivalo na jednakost polova, što bi ugrozilo romantičnu predstavu Holivuda o muškarcu junaku i nezaštićenju ženi. Efekat upotrebe proporcija možemo, takođe, sagledati na primeru građenja najpoznatijeg holivudskog mita dvadesetog veka, Marilyn Monrol. Od prosečne američke devojke napravljen je erotski simbol koji je i dan-danas aktuelan. Naglašene crvene us-

ne proporcionalno zauzimaju najviše prostora na njenom licu (oči su šminkom umanjene i isforsiran je čežnjivi pogled sa spuštenim kapcima), ten je veoma bleđ, kosa je takođe skoro bela tako da ništa ne skreće pažnju s jarko crvenih usana. Pažljivo biranom odećom, držanjem tela i pozama potencirana je prenatrženost telesnih proporcija. Svi znamo da se Holivud i dalje služi takvim i sličnim trikovima, pa stoga ne čudi razočarenje kada vidimo svoje idole van filmskog platna, u realnim situacijama i okruženju, koje nam, upravo zbog mogućnosti uspoređivanja proporcija s opštepoznatim elementima pokazuju pravo stanje stvari, tj. da se naši idoli često ne uklapaju u predstavu koju imamo o njima.

Najvažnije pitanje koje se postavlja jeste kako mi kao fotografi utičemo na proporcije u našoj fotografiji? Najčešće, to postizemo uglom snimanja i izborom objektiva (tj. njihove žižne dužine). Takođe, odabirom kadra tokom snimanja ili naknadnim isecanjem originalnog kadra u procesu povećanja. To znači da smišljeno dajemo prednost ili veću važnost, i obrnuto, određenim elementima u fotografiji. Proporcijom kontrolišemo na koji način gledalac shvata važnost odnosa različitih elemenata i njihovu međusobnu relaciju.

Ipak, kod proporcije su najvažniji sporedni elementi koji služe kao parametri uspoređivanja. Da se vratimo na film. Iako na prvi pogled sporedne uloge izgledaju nevažno, one su kostur, tj. baza priče, služe kao spona između glavnih aktera i kao univerzalni predložak preko kojeg gradimo odnos i stav prema glavnim junacima. Stoga i ne čudi što u sporednim ulogama najčešće vidimo takozvane

Exit, fotografija Branko Stojanović Centralna figura na ovoj fotografiji proporcionalno je znatno veća u odnosu na publiku zbog upotrebe širokougaonog objektiva, ali je upotrebom fleša postignuta slepljenost planova koja je rezultirala uklapanjem figure u masu, čime je postignuta harmonija između glavnog aktera i pozadine koju je kreirala publika (YUPressPhoto)

Profesor Žarko Trebješanić – psiholog, fotografija Imre Szabo

Kada želimo da napravimo portret neke osobe čije je zanimanje od velike važnosti u njenom životu, uključićemo deo profesionalnog života u predstavu koju kreiramo o njoj. Tako na ovoj fotografiji veći deo kadra zauzimaju knjige koje ukazuju na važnost koju imaju u profesorskom životu (YUPressPhoto)

Aleksandar Šapić na treningu – fotografija Ivan Milutinović

Ova klasična sportska fotografija interesantna je zbog prenatrženosti proporcija - plivačeve glave i njegovih ogromnih ramena i leđa. Ta prenatrženost, na vrlo ilustrativan način, prikazuje kolika je snaga potrebna za ovaj sport (YUPressPhoto)

"obične" ljude koji baš zbog te svoje običnosti čine glavne likove manje ili više neobičnim. Isto tako, kada, na primer, želimo da prikazemo monumentalnost nečega kao što su piramide, moramo u odabranu scenu uključiti ili čoveka, životinju, drvo ili automobil da bi i gledalac koji se ne nalazi s nama ispred piramida imao isti utisak grandioznosti ovih prelepih građevina. Ovdje bih skrenula pažnju na toliko bitnu ulogu podsvesti. Konkretno, na primeru piramida, situacija je malo kompleksnija jer mi već podsvesno nosimo znanje i predstavu o njihovoj veličini, iako ih većina od nas nikada nije videla i stoga smo i bez sporednih elemenata svesni njihove veličine. Međutim, elementi uspoređivanja izuzetno su važni kada predstavljamo nešto što nije svima poznato ili već poznatu stvar i ideju želimo da prikazemo na drugačiji način.

Iz svega ovoga proizlazi da proporcija određuje međusobni odnos elemenata, ljudi ili ideja prikazanih i objedinjenih u našoj fotografiji. Određenom upotrebom proporcije, tj. njenom svesnom kontrolom određujemo i usmeravamo gledaoca na koji način treba da pročita prikazanu scenu. Kao i svi do sada predstavljeni elementi dizajna proporcija je još jedan od načina za svesno kreiranje specifičnog vizuelnog jezika preko kojeg ćemo postati prepoznatljivi (razumljivi) kao fotografi

DIGITALNI FOTOAPARAT u ekstremnim uslovima

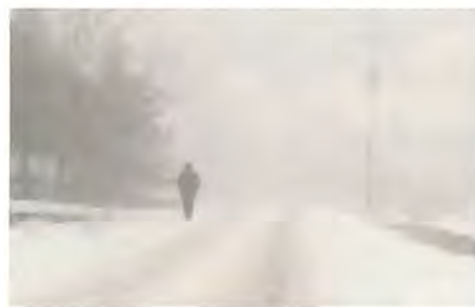
NEKOLIKO DANA PRE ZAVRŠETKA OVOG TEKSTA DOŠAO SAM U SITUACIJU DA MENJAM UVOD NAKON RAZGOVORA S PRIJATELJEM KOJI ME JE PITAO DA LI JE BAŠ SVE ONO ŠTO SAM NAPISAO U TEKSTU, U PROŠLOM BROJU, BAŠ TAKO ILI JE POSLEDICA KURTOAZIJE PREMA KUĆI KOJA IZDAJE REFOTO. TAKO JE OVAJ UVOD ODGOVOR NA SVA OSTALA NEPOSTAVLJENA PITANJA I EVENTUALNE SUMNJE U TAČNOST NAVODA TOG TEKSTA. U MEĐUVREMENU SAM ISPROBAO JOŠ NEKOLIKO DIGITALNIH APARATA SLIČNIH KARAKTERISTIKA I DOBIO REZULTATE PRIBLIŽNE ONIMA KOJE SAM DOBIO SNIMAJUĆI COOLPIXOM TAKO DA JE JEDINA BITNA RAZLIKA KOD KOMPAKTNIH DIGITALNIH FOTOAPARATA, VELIČINA SLIKE, T.J. REZOLUCIJA ČIPA

U nastavku svog druženja s Coolpixom rešio sam da ga malo mučim. Snimao sam po izrazito nepovoljnim uslovima – kiši, magli i mrazu. Neke od fotografija snimljene su kada je spoljašnja temperatura bila i ispod -20 C. Naravno, i u ovom slučaju ponašao sam se prema digitalnom aparatu isto kao i prema klasičnom – aparat je nošen ispod jakne, a napolju je bio samo dok sam fotografisao. Aparat je skoro uvek bio podešen na automatiku (A), tj. podešavan je otvor blende, a aparat je shodno tome određivao ekspoziciju.

→ Fotografija razlivenog ulja na mokrom asfaltu uspešno reprodukuje ceo spektar boja uprkos lošim svetlosnim uslovima. Snimak je napravljen s osetljivošću podešenom na 200 ASA. Snimano je odozgo, pod pravim uglom da se izbegne neoština zbog maksimalnog otvora blende, i da bi se pronašao ugao pod kojim se najbolje vidi efekat.

→ Fotografije snimljene po magli uvek imaju jednu dozu posebne lepote i mističnosti. Bez nekih posebnih problema i korekcija mogu se snimiti ovakve fotografije digitalnim fotoaparatom jer je akcent na sivoj, a svetlomer aparata podešen je da meri u delu sive skale.

→ Isprobao sam ponašanje digitalnog aparata pri reprodukcivanju snega, što je jedna od prilično nezgodnih stvari pri snimanju. Prijatno sam iznenađen činjenicom da na snimku postoji savršena tonska skala s nizom nijansi sive. To najbolje pokazuje fotografija mrtvog galeba na ledu gde je i belina njegovog perja zadržala detalje. Doduše, bitni su i svetlosni uslovi pod kojima je snimano jer je sunčeva svetlost bila raspršena debelim slojem zimskih oblaka. Ako obratite pažnju, videćete da na snimku postoji izuzetno velika dubinska oština. Ona je postignuta tako što je izoštavano na prvju trećini snimka, a blenda je bila maksimalno zatvorena.

Ako želite da istaknete pahulje snega koji pada, iskoristite jedan mali trik – uključite blic koji će osvetliti pahulje blizu vas. Najlepše fotografije najčešće se mogu snimiti onda kada su nepovoljne vremenske prilike – rano ujutru kada magla ostaje pri zemlji i dok sunce nije otopilo inje s grana. Parametri snimanja se u ovakvim slučajevima određuju manualno da bi se zadržala zimska atmosfera na fotografijama. Tu dolazi do izražaja mogućnost da odmah nakon snimanja vidite sliku na vašem digitalnom foto-aparatu i eventualno korigujete potrebne parametre.

→ Snimak sunca čiji se zraci probijaju kroz neobičnu krošnju perkovske vrbe dobijen je tako što je svetlo mereno prema mestu gde se sunce probijalo kroz izmaglicu i oblake. Balans belog ostavljen je na automatici, pa je snimak poprimio crvene nijanse. Kako je u ovom slučaju količina svetla poprilična, otvor blende je maksimalno zatvoren (Primer fotografija na desnoj strani – Krošnja drveta).

→ Kao jedan od primera za snimanje pod raspoloživim svetlom i relativno nepovoljnim svetlosnim uslovima poslužuje jedna od fotografija s božićne Liturgije. Nastale su uz dozvolu sveštenika Srpske pravoslavne crkve u Kovinu, a snimljene su unutar Oltara crkve, isključivo pod postojećim svetlom. Osetljivost je bila podignuta na 400 ASA (Primer fotografija na desnoj strani – Božićna liturgija).

Postoji jedan jednostavan način za presnimavanje dijapozitiva uz pomoć digitalnih aparata, a bez dodatnog investiranja u opremu: postavite dijaprojektor u zamračenu prostoriju, a kao projekcionu površinu iskoristite tabak čistog belog hamera. Aparat postavite na stativ, što je moguće bliže osi objektivnog projekora da bi izbegli perspektivnu distorziju (koja može da se koriguje u Photoshopu). Naravno, pre snimanja obavezno odredite balans belog tako što svetlom projektoru, bez dijapozitiva, osvetlite projekcionu površinu. Na isti način možete presnimavanjem dokumenta, umesto skeniranjem, ubrzati rad onda kada nije neophodno imati enormno visoku rezoluciju.

Na kraju, da pomenemo i nekoliko mana ovog aparata, od kojih je najveća nesrećno odabrano mesto ugrađenog blica čije svetlo pada delom preko objektivu i daje senku na snimku, posebno kada je zum podešen na dugačku žižnu daljinu.

Milan Živković

Delimično se ovaj nedostak koriguje tako što zumirajući napred-nazad objektiv nameštite tako da što manje viri van tela aparata. Druga mana jeste delimična i blaga pikselizacija slike kod istaknuto plave boje i pri povećanju osetljivosti.

Još jedan nedostatak jeste i distorzija pravih linija uz ivicu snimka, posebno pri makrosnimcima. Mnogi nedostaci pri snimanju mogu se otkloniti softverski, tj. u računaru. U novoj rubrici DIGITALNA LABORATORIJA pokušaću da vam prenesem

moje iskustvo u obradi fotografije u Photoshopu. Naravno, priču ću započeti od osnove, što će nekima možda biti nezanimljivo, ali ubrzo ću preći na složenije pristupe, od uklapanja 2 fotografije, ili više njih, do potpune izmene fotografije kada već možemo govoriti o kreativnoj digitalno obradenoj fotografiji koja otvara mnoga pitanja o autentičnosti tako nastalog dela.

DIGITALNA LABORATORIJA

Postoji izvesna doza sete i nostalgije kada se za istim stolom nađu stari majstori fotografije. Obično se tada povedu priče o svim onim satima provedenim u mraku foto-laboratorije i iščekivanju magije stvaranja slike na naizgled praznom listu, kako crno-belog, tako i kolor fotopapira. Foto-laboratorija bila je i ostala mesto gde se fotografije stvaraju ili kako je veliki japanski fotograf Eiko Hosoe jednom rekao: snimanje je pet procenata fotografije, ostatak je rad u laboratoriji. Jedino je tu do sada bilo moguće zatamniti neki deo na slici, izvući detalje u senkama i belinama, mekanom montažom ukopirati oblake ili nešto dodati slici... Rečju, u foto-laboratoriji nastaju slike, ne onako kako su snimljene, već onako kako ih je autor zamislio i video kao gotove. Danas, uz nezadrživ razvoj digitalne tehnologije, fotografija je po ko zna koji put u svojoj istoriji ponovo u ekspanziji. Računari su postali sastavni deo našeg života, a snimanje i izrada fotografija nisu nikada bili lakši i brži. Ali, automatizacija procesa snimanja i izrade fotografija vodi u jednom pravcu – ka prosečnosti. Postalo je neophodno i te idealno-prosečne snimke pretvoriti u nešto što je bila ideja fotografa dok je snimao digitalnim aparatom. Na scenu stupaju računar i program za obradu slike – kao zamena ili, bolje reći, dopuna klasičnoj foto-laboratoriji.

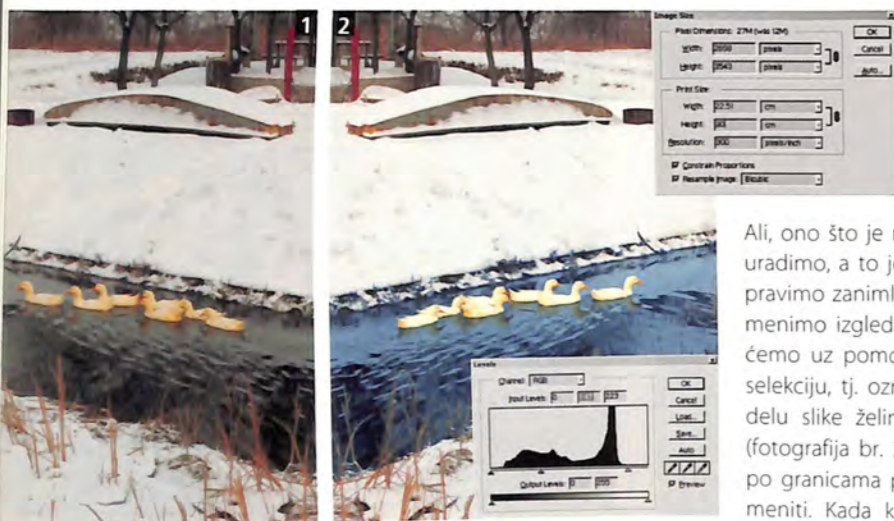
Ako prvi put pokrećete Photoshop, potrebno je da uradite nekoliko podešavanja pod opcijom File > Preferences > Display & Cursors. Kod opcije Painting Cursors aktivirajte Brush Size, a pod Brush Size stavite Precise. Opciju Units & Rulers postavite na centimetre. Plug-Ins & Scratch Disks treba rasporediti prema diskovima ili particijama koje imate u računaru. Memory Usage postavite na što je moguće veću vrednost u procentima. Aktivirajte i karticu History > History Options > Maximum History States i ukucajte broj koliko koraka unazad želite da imate (komanda Undo).

Zimski pejzaž s patkama – konačni izgled fotografije

Snimanje digitalnim aparatom ima jednu očitu prednost – ne troši film, a i snimak je moguće pogledati odmah nakon snimanja. Ali, osim naknadnog određivanja izreza slike, samim aparatom ne može ništa drugo da se uradi. Pretpostavićemo da ste upravo prikopčali aparat s memorijskom karticom punom fotografija. Prebacili ste fotografije s kartice na hard disk računara i među njima je fotografija slična izabranom primeru zimskog pejzaža – naizgled loša i sivkasta (fotografija br. 1, str. 36). Pokrenućemo našu digitalnu laboratoriju oličenu u nekom od programa za obradu slike, u našem slučaju program Photoshop, koji, uzgred rečeno, dolazi u pakovanju uz Nikonove digitalne aparate u varijanti Elements kao legalan softver, što je sada veoma bitno.

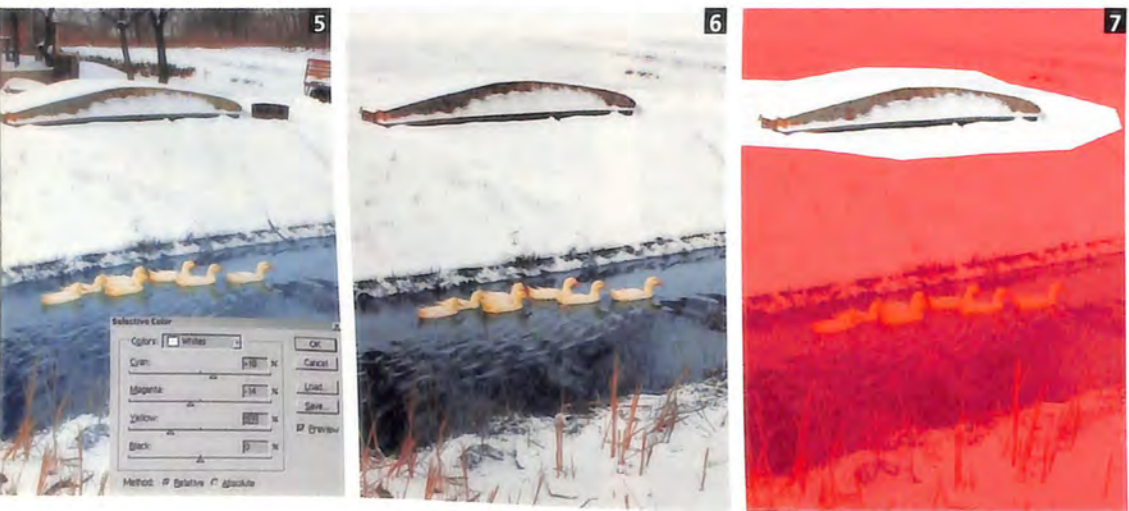
Kako je ova fotografija snimljena vertikalno, kada je otvorite u programu biće horizontalna. Prvo ćemo sliku postaviti u vertikalni položaj komandom: Image > Rotate Canvas > 90° CW ili 90° CCW (u pravcu kazaljki na satu ili kontra od njih). Zatim možete sliku da okrenete: Image > Rotate Canvas > Flip Horizontal. Potom je neophodno namestiti kontrast i osvetljenost slike. Tu postoji niz opcija (Levels, Auto Levels, Auto Contrast, Curves i Brightness/Contrast, fotografija br. 2, str. 36). Isprobajte ih (ponekad će vas zadovoljiti i automatsko nameštanje), ali najkorisnije su opcije Levels i Curves. Ovaj put iskoristićemo opciju Levels tako što pomerimo levo prvo klizač koji reguliše osvetljenost

Snimak Coolpixom 5000 bez ikakve obrade i korekcija u fotoaparatu. Snimak okrenut po horizontali s podešenim kontrastom i osvetljenošću

bele boje, a zatim fino podesimo sliku pomeranjem klizača koji reguliše osvetljenost sive. Na taj način možemo mnogo preciznije da podesimo nivo osvetljenosti u pojedinim valerima. Kada smo uradili ova osnovna podešavanja, odredićemo veličinu slike tako što pokrenemo: Image>Image Size i ukucamo dimenzije koje su nam potrebne (obratite pažnju na to da je uključena opcija Constrain proportions – da se zadrže proporcije), a od opcija za resemplovanje slike obavezno treba da je izabrana opcija Bicubic i rezolucija od 300 dpi. Recimo da nam je cilj fotografija dimenzija 13 x 18 cm. Kada u delu Print Size ukucamo 18 cm, širina slike biće 13,5 cm. Višak uklanjamo uz pomoć Crop alatke tako što označimo deo koji ostavljamo, a višak će biti odsečen. Ukoliko ste isključili opciju automatskog izostravanja pri snimanju, uradite to sada komandom: Filter>Sharpen>Unsharp Mask. Za početak podesite parametre na: Amount 100, Radius 1,5, Threshold

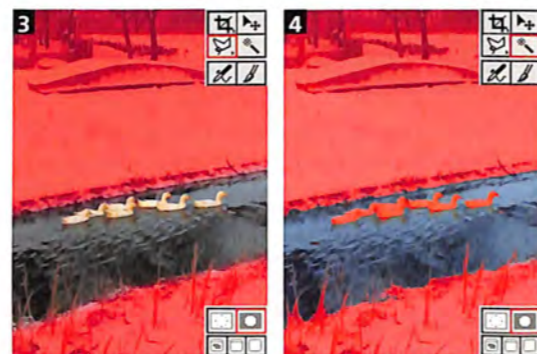
Fotografije levo: podešavanje boja komandom Slective Colors; fotografija u sredini: rezultat posle isecanja i kloniranja; fotografija desno: Selekcija napravljena uz pomoć alatke Laso, Quick Mask označava deo koji ćemo pomeriti napred

5. Slika je nakon toga spremna za štamparije na kolor štampariju ili digitalnoj mašini za izradu fotografija.

Ali, ono što je nama bitno tek treba da uradimo, a to je da od ovakve slike napravimo zanimljiviju. Prvo ćemo da promenimo izgled vode u kanalu tako što ćemo uz pomoć alatke Lasso napraviti selekciju, tj. označiti programu na kom delu slike želimo da uradimo izmene (fotografija br. 3). Lasom povucite linije po granicama područja koje treba promeniti. Kada kliknete dvaput, laso će obuhvatiti željeni deo i pretvoriti se u tzv. selekciju obeleženu crticama koje kao da se kreću jedna za drugom – zato se i zovu marching ants (marširajući mravi). Ukoliko želite da proverite šta ste tačno obeležili, uključite opciju Quick Mask – deo prekriven crvenom bojom zaštićen je ili maskiran. Najvažnija opcija pri korišćenju ove alatke jeste mogućnost omekšavanja: Select>Feather>Radius, gde ukucavate numeričke vrednosti mekoće selekcije. Za ovu selekciju upotrebićemo vrednost 30 piksela.

Kada smo napokon sve ovo uradili, podesićemo kontrast i osvetljenost izabranog dela slike – naravno, uz pomoć Levelsa. Da bismo podesili samo boje vode, ponovo ćemo da napravimo selekciju, ovaj put uz pomoć alatke Magic Wand – izgled nove selekcije vidite na fotografiji broj 4. I ovde imate puno opcija koje ćete videti kada uđete u meni: Image>Adjust, a mi ćemo iskoristiti opciju Selective Colors. Prvo ćemo podesiti belu tako što ćemo klizače pomeriti suprotno od one boje koja nam ovog trenutka smeta. Voda na slici ima suviše žute i magente, pa njih delimično prigušujemo. Na isti način ćemo podesiti i boju tamnijih tonova

Deo slike na kome ćemo da intervenišemo označen Lasso alatkom (da bismo lakše videli šta je selektovano, uključena je opcija Quick Mask) Selekcija napravljena uz pomoć alatke Magic Wand

deo koji nam ne treba. Opcije koje je korisno znati jesu: veličina alatke i intenzitet ili Opacity, koji se nalazi na kartici Options (ukoliko je nemate pred sobom, aktivirajte je komandom Window>Show Options). Za sada ćemo koristiti intenzitet 100% i uključenu opciju Aligned ("kloniraćemo" delove slike preko kojih pređemo kursom). Veličinu virtualne četkice menjamo pritiskom na tastere sa znakom uglaste zagrade (fotografija br. 6).

Nakon što smo pažljivo uklonili crevo, na isti način uklonićemo tamni objekat u uglu, a potom ćemo eliminisati i sve detalje u pozadini slike. Za taj posao ponovo pravimo masku selektujući samo gornji deo i pažljivo obilazeći lasom oko čamca. Omekšavamo selekciju za vrednost od 2 piksela i "kloniramo" odgovarajuće delove slike. Kada je sve gotovo, čamac nekako treba pomeriti napred da bismo dobili kadar podesan za format koji nam treba (fotografija br. 7). Zato ponovo grubo selektujemo taj deo fotografije i sa zajedno pritisnutim tasterima Alt i Ctrl pomeramo napred. Na taj način "klonirali" smo deo fotografije odjednom.

Neželjene ostatke slike očistimo "kloniranjem", još jednom podesimo boje da slika dobije blago plavičaste, zimske tonove. Tako smo od slike na početku došli do ove koja je zadovoljavajuća i ima izraženu atmosferu i ispravljen kadar (fotografija br. 8, strana 35).

Najzad kompletno Rešenje

PowerShot + PHOTOPRINTER
A100 + CP10

2.0 Megapix

275.- €

BEOGRAD

Tel: 011/655 100, 655 257

PROFI FOTO

official distributor

you can
Canon

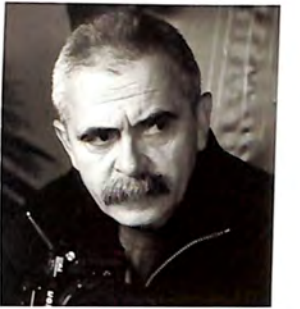
Istorija fotografije savremenog doba, što će reći one druge polovine dvadesetog veka, ima jednu sjajnu galeriju porteta savremenika, poznatih i nepoznatih, i ponekad je nepravедno što pisci usmeravaju sve svoje impresije na samo nekoliko autora, zaboravljajući, a možda i ne znajući da postoje još mnogi sjajni opservatori ljudskih likova i sudbina. Jedan od njih, retko prisutan na estradnoj foto-sceni, nerazmetljiv, nedovoljno bučan, a imao bi pravo na to, nezainteresovan za izložbe i umetničke manifeste jeste Branko Belić. "Nemam neku biografiju" – kaže Belić, a zapravo je i te kako ima. Dolaskom na studije u Beograd, 1967. godine, postao je član Foto-kluba Rudarsko-geološkog fakulteta. Godinu dana kasnije prelazi u Foto-klub "Beograd" i izlaže na grupnim izložbama u zemlji i inostranstvu. U početku je zainteresovan za aktove ("...kao i svi mladi"), to je njegova prva faza, ali se nje brzo oslobodio i krenuo u portrete i lajfs-scene. Ostaće u tome do danas, težeći da pronikne u suštinu trenutka i u psihologiju ljudskog lika. Osvaja prvu nagradu na jednoj izložbi i tako skreće pažnju na sebe; ljudi iz *Ekspres Politike* uočili su ga i pozvali da radi za njih. To je bilo 1970, a dve godine kasnije odlazi u vojsku i tamo fotografiše, u redakciji lista *Vojnik*. Zatim je u *NIN-u*, od 1972. do danas, najpre kao fotoreporter, zatim i urednik fotografije. Godine 1981. u Beogradu otvara svoju veoma zapaženu izložbu "Portreti savremenika".

Za tridesetak godina rada u fotografiji stigao je da zabeleži mnogobrojne događaje i još više, lica. Imao je nekoliko samostalnih izložbi – šest, možda i sedam – on to ne broji. Poslednja je bila u Budvi, u galeriji "Adriatik", pred rat, negde devedeset četvrte ili... "svejedno je kad, nije to važno, bar nije najvažnije – već je važno da su to opet bili portreti, kao i na svim mojim prethodnim izložbama." Nehajno odmahuje rukom kao da mu nije stalo jer je, kaže, prisutan preko svog medija, nedeljnika *NIN*, kao jedna pokretna, putujuća izložba. Tako iz nedelje u nedelju, ko zna koliko dugo, možda već petnaestak godina... Kako to da fotoreporter od izrazitog nerva

© Branko Belić Momo Kapor

Neki drugi ljudi

Branko Belić

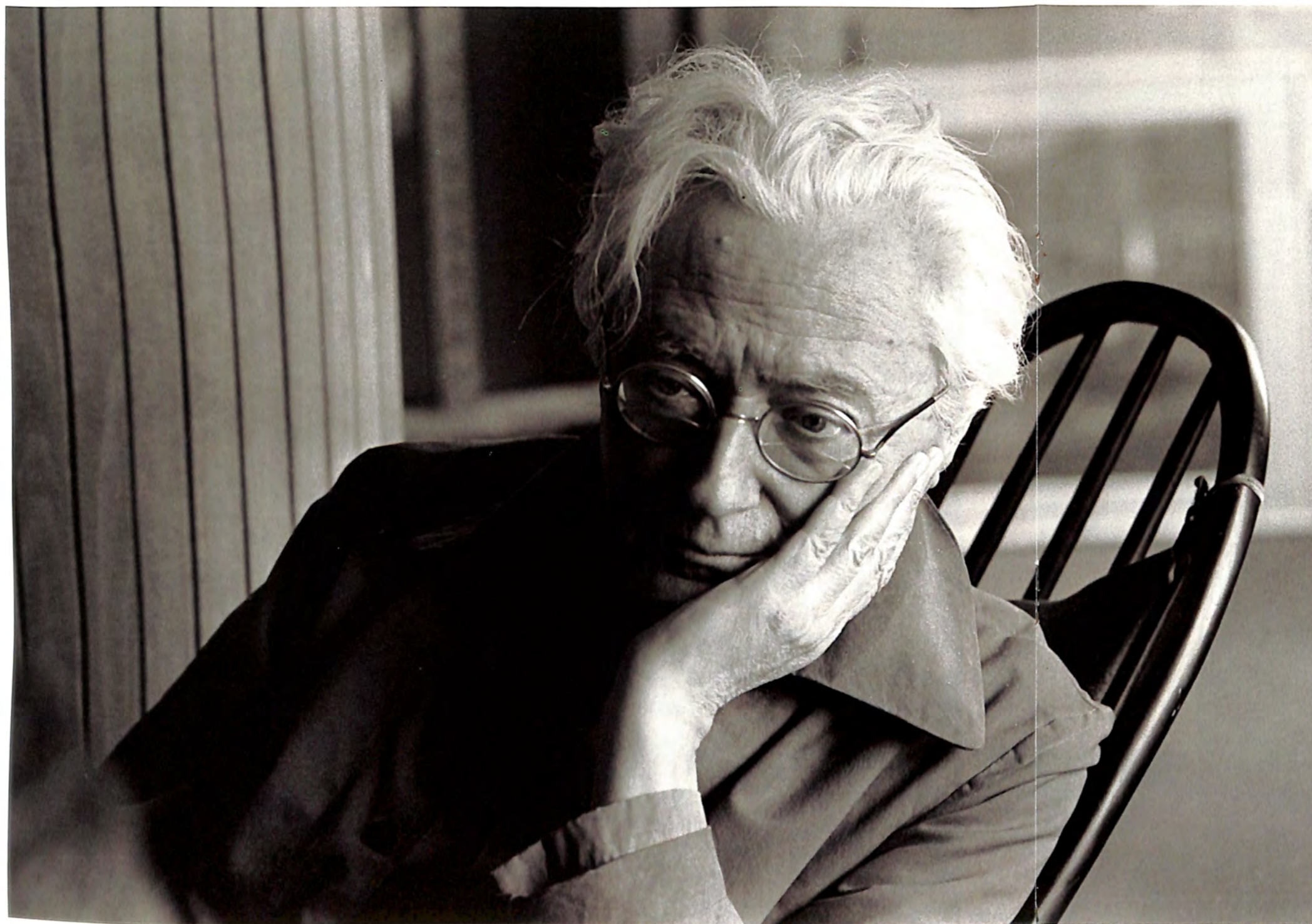
© Branko Belić Aleksandar Jeremić - Cibe

© Branko Belić Vladimir Bulatović - Vib

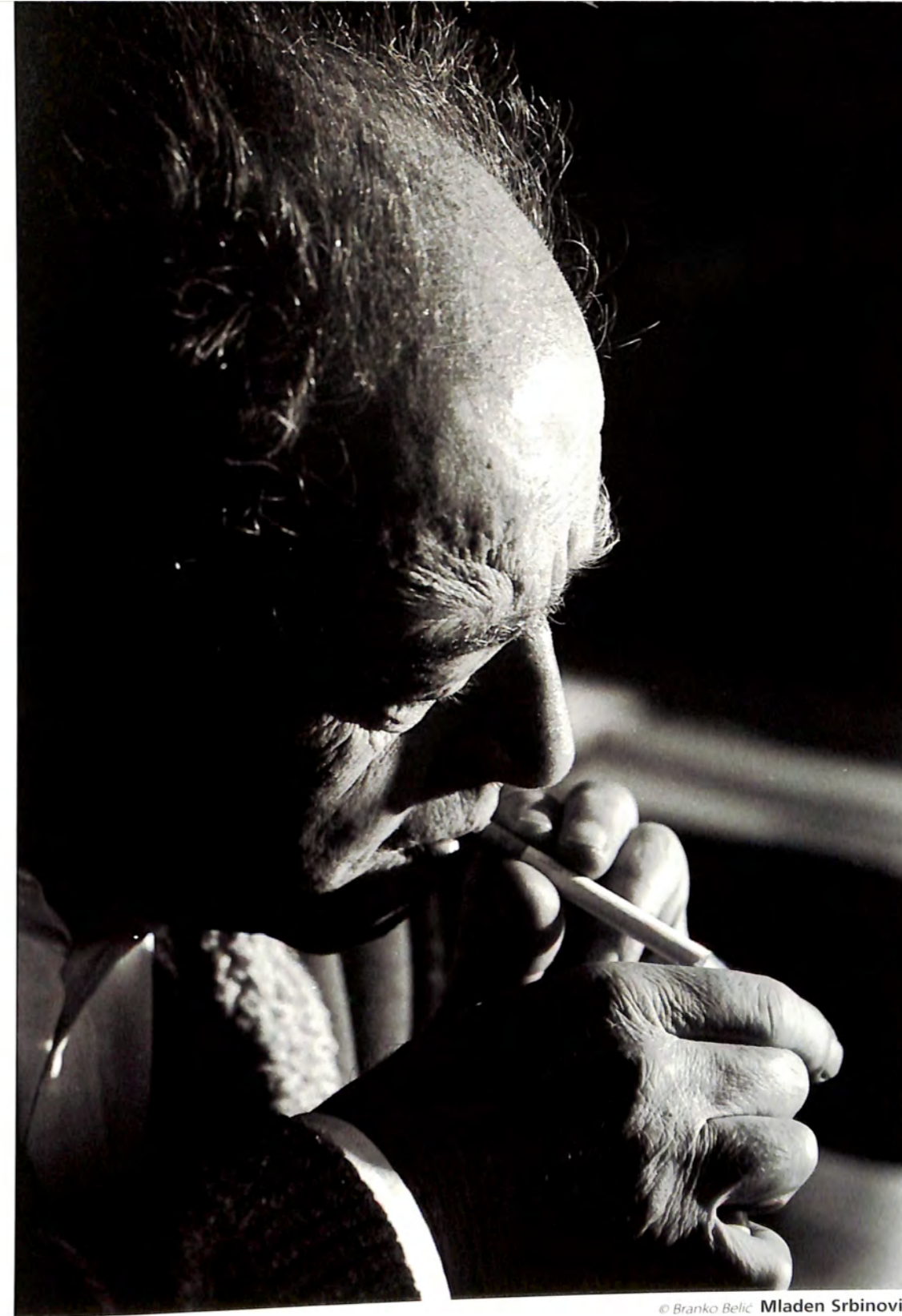
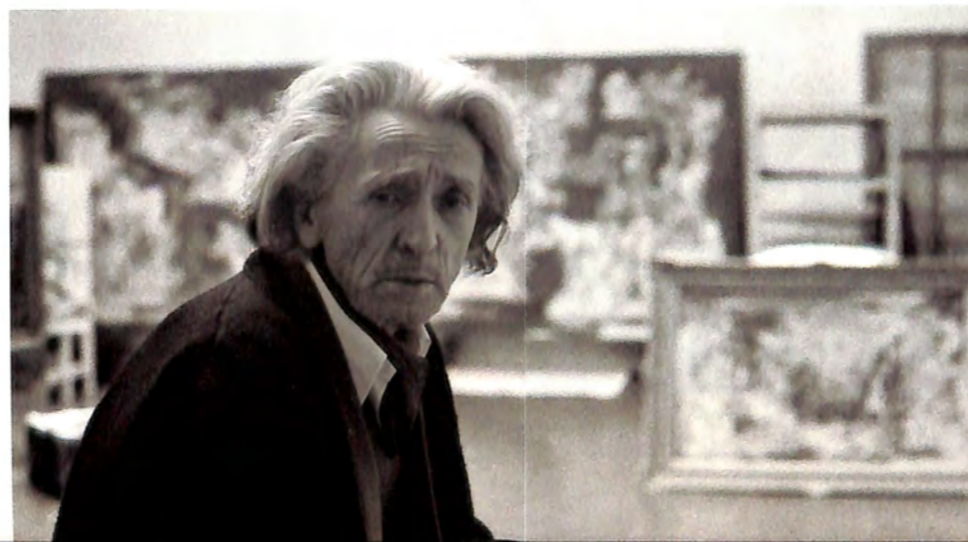

za trenutak tako istrajno grabi kroz jednu usku sferu fotografije, nimalo jednostavnu za lak uspeh, i u njoj uporno, čak tvrdoglavo opstaje toliko dugo?

Pre dvadeset godina – 1981 – pisao sam o njegovim portretima Stevana Bodnarova, Gojka Nikolića, Petra Omčikusa, Cibeta Jeremića, Dušana Matića i naročito apostrofirao Duška Radovića... ne bih da se citiram i ponavljam, prošlo je vreme, a i pročitao sam tekst leporekog Stevana Stanića o Belićevim slikama... posle tog čoveka teško bi se imalo dodati bilo šta što on već nije uočio i dorekao. Belić je, ovde, sada, crno-beli fotograf; kolore ne pokazuje, mada i njih radi, ali za jednu drugačiju fotografsku vrstu izražavanja. Istina, on je i u toj vrsti majstor, u njoj je svakodnevno jer jednom sedmično daje fotografiju u boji za naslovnu stranu svog nedeljnika – razume se, opet, najčešće portret nekog političara, ukoliko nema nekog drugog, na primer dobitnika prestižne nagrade za film, knjigu ili sliku... ali to je, rekoh, kolor, i nešto drugo. Novine traže to "nešto drugo" jer

© Branko Belić **Nedeljko Gvozdenović**

je mekše, rasvetljenije. Crno-belo je nešto prvo, dramatičnije, zagonetnije i stoga izražajnije. Tako misli Belić jer za njega je manje zapravo – više! Tamne strane lica, kakve on voli da vidi na svojim slikama, teško da bi zadovoljile kriterijume naslovne strane tiražnog lista, ali i te kako zadovoljavaju oko senzibilnog posmatrača. Ima neke strogosti u svemu tome, mada ima i iznenadne lirске raspojasanosti. I on je takav, vojnički potkresan, nalik na komandosa neke nepostojeće fotografske armade – uporan, ništa mu nije teško, pa ni da putuje i živi daleko izvan grada... Zadržao je taj model, manir jednostavnosti, pa su mu i likovi takvi, manje-više globalno nerasvetljeni ali psihološki bogati. Lik kao da izvire iz senke, on zapravo rasvetljava senku jer unosi svetlost u mikrokosmos koji je taman, mračan. Jedno oštro osvetljenje ga odnekud, iskosa, samo profiliše, dajući mu i karakter i značenje, i, što je najvažnije, dušu. Njegov pogled kao da skrozira, ide kroz površinu lika, a dopire dublje: Bulatović Vib s lulom i dimom nalikuje oživljenom spomeniku; pisac Mihailović pronicljivim okom probija okvir slike; sledeći je odraz analitičnog uma kontemplativne Desanke Maksimović; Žika Pavlović, okat i razbarušen, na-

© Branko Belić **Mladen Srbinović**© Branko Belić **Ismet Mujezinović**

likuje na junake iz svojih knjiga i filmova; Jovan Rašković nosi na licu tešku brigu; Mladen Srbinović, minuciozno tonski sastavljen, kao da je i sam mozaički složen iz delova nekog nevidljivog opusa teselatum čiji se sastavci ne vide, ali se naslućuju. Zatim Ljuba Tadić, Mija Pavlović, Ismet Mujezinović, Milorad Pavić... i mnogi drugi. Ponekad je kadar širi, ali i tad s jakim razlogom: Omčikus je zbijen u jednoj kružno zavitalnoj formi (zahvaljujući dobro izabranom objektivu koji je tu atmosferu podstakao kreativnom deformacijom); Mića Popović, uočen s leđa, direktna je reinkarnacija svoje sopstvene slike iz ciklusa o Gvozdenu. I on se vidi u ogledalu; Belić tako u istom kadru daje dve strane jednog podatka – ispred i iza stvarnosti. Pa ipak, snaga Belićevih fotografija nije u tome što se lica sa slika zovu ovako ili onako – taj fakat je dokumentaran i pripada nomenklaturi istorije – već je u modusu izražavanja, složenoj svetlosnoj formi. "Motiv nije ništa, svetlost je sve", rekao je neumrlji Matis. To, dakle, nisu samo sadržaji, lica poznatih – to su i efekti masa, tame koja prevladava i smirenog dekora, tonski svedenog do siromaštva. Tu je, možda na prvom mestu, čistota linije, mekoća oblika. Tu su, katkada, i oštri kontrasti. Oblici su uprošćeni, svetlost je bez jakih senki jer je pozadina za-

pravo jedna velika senka. Crno-bela fotografija je, izgleda, potrebna ovom i ovakvom Beličevskom duhu koji s krajnjom istančanošću traži valerske razlike sivog klina i izvanredno daje prigušenu atmosferu oko izabranog lika. Njegova svetlost ne obavija predmete ili lica koliko ih izdvaja s jedne strane; ponekad je toliko jaka da nestaju sve druge forme.

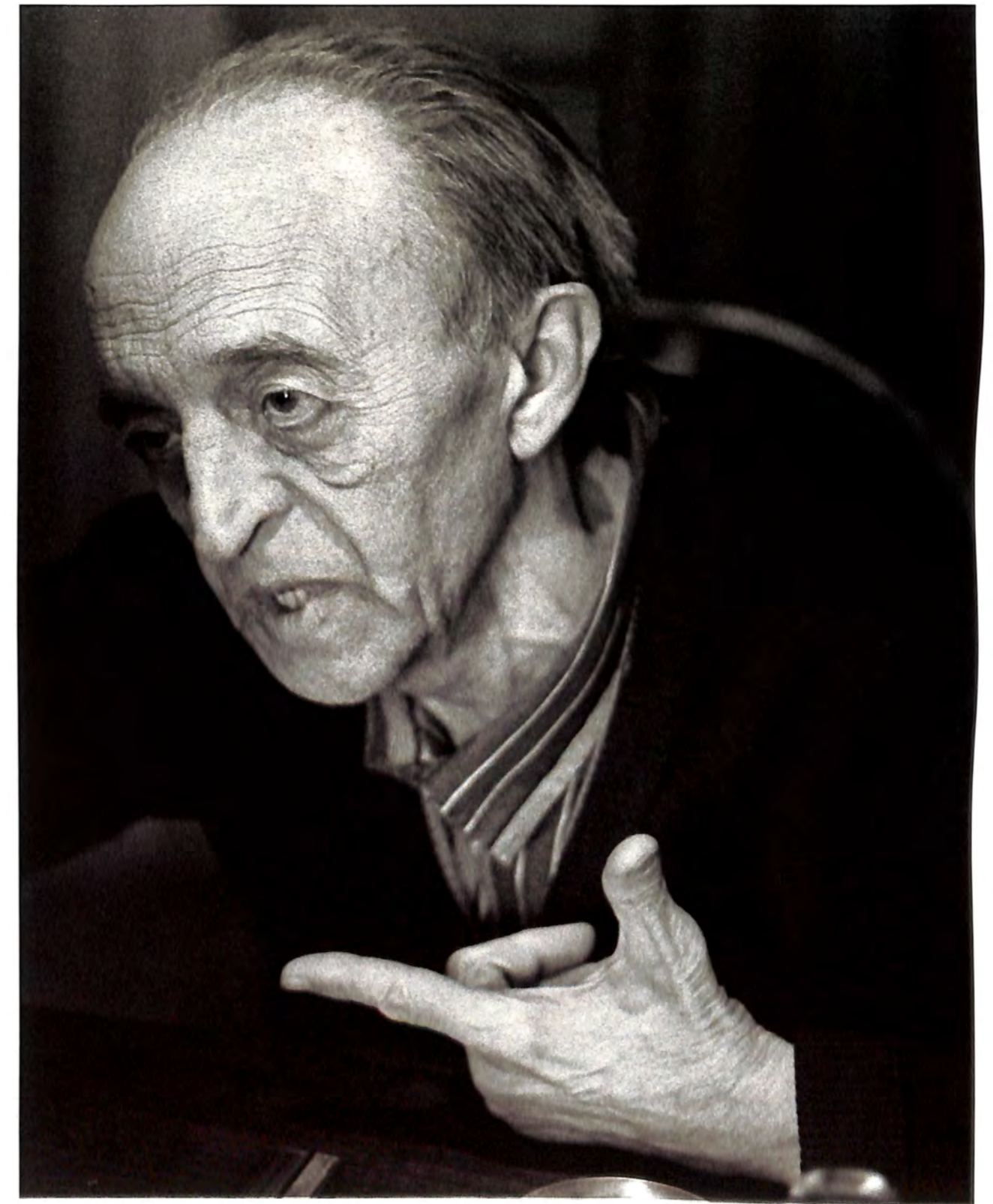
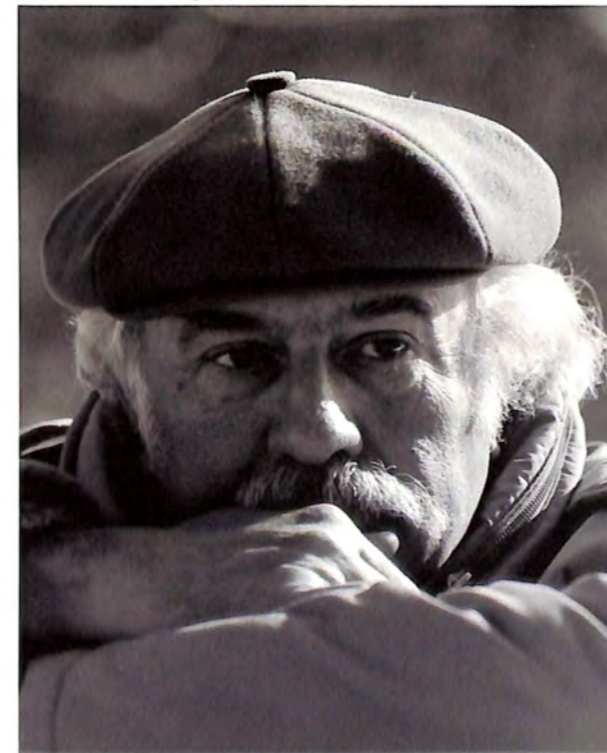
Međutim, on je neopterećen realnim izgledom lika – oslobođen je u odnosu na prirodu, stvara sopstvenu interpretaciju modela. Pa, kome se sviđa – sviđi! I jedna izjava akademika Gvozdenovića, data 1981. povodom izložbe "Potreti savremenika" to ističe: "Belić je uspeo da pred živom ličnošću ne dozvoli da ga uhdanost, konvencionalizam i ono nešto, već ne znam koliko puta viđeno, zarobi i da mu blokira osetljivost za ove teško uhvatljive trenutke... uhvatio je ono što je najživotnije, valjda i najtrajnije u jednoj ličnosti." Ozbiljan umetnik nema kad da razjašnjava svoje delo i svoj rad. A i nije obavezan da polaže račune bilo kome do sebi. Zato valjda i Branko Belić škrtari kad treba da kaže nešto o svom radu. Njegovo objašnjenje

© Branko Belić **Desanka Maksimović**

© Branko Belić **Mića Popović**

© Branko Belić **Živojin Pavlović**

© Branko Belić **Raško Dimitrijević**

je jednostavno, čak ide za tim da poništi svaku mistifikaciju. "Nije to uvek moja namera" – skromno kaže – "ja se prilagođavam situaciji. Vidim šta je oko mene, saberem se, uočim šta je važno i kako se šta može najbolje istaći. A Bog me je obdario da vidim sve i da u trenutku selektujem. Ne mogu da omanem. Psihološke crte lika smesta nađem i izdvojim. Svaki čovek ima svoj karakter, neku potisnutu crtu... ja idem na to, a sama likovna senzacija mi je u drugom planu. I ne znam kako se ona dogodi, ali posle vidim da je sve leglo... Znaš, kad radiš neprestano toliko godina to je tako... Ja to ne mogu da objasnim, to je nešto u meni a i izvan mene... jednostavno, ja tako to radim... osećam i slikam". Gledamo te njihove portrete, a u isto vreme i njegov portret. Dobro je što, i jedni i drugi, postoje. Zahvaljujući njima možda bismo mogli i ovako reći: kao da smo celog života znali za neke druge ljude.

Goran Malić

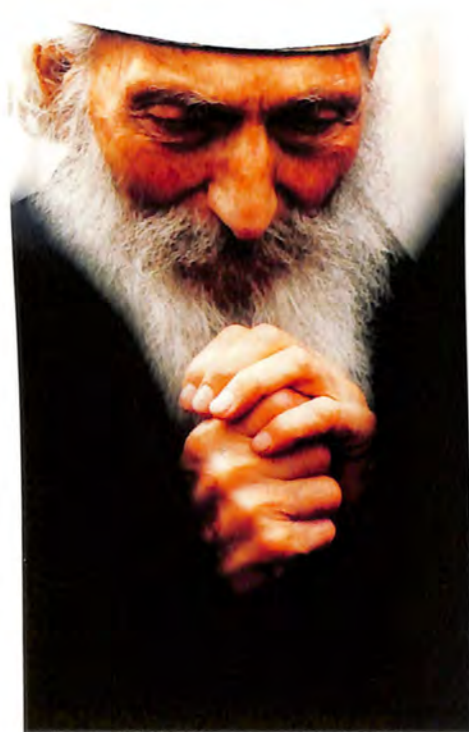
YU PRESS PHOTO

"... S fotografijom u štampi komunikacija je vrlo kratka i letimična da malo ko može tačno opisati sliku kada je pokrivi sledećom stranicom. U zavisnosti od njenog sadržaja, kompozicije, dominantne forme ona se ipak urezuje u naše pamćenje i ima produženo dejstvo. Sadržaj fotografije možemo zapamtiti ne pamteći vizuelnu predstavu samo kao narativnu fabulu kao što možemo zapamtiti formu u vidu apstraktnog znaka ne pamteći šta je bio sadržaj slike. Međutim, dobre i značajne fotografije sadrže po pravilu bar ova dva elementa u neraskidivom spoju i kao takve ostaju urezane u našu svest i postaju trajni segment našeg mentalnog i vizuelnog iskustva. Neke slike nas prate celoga života, neke nestaju da bi se ponovo pojavile a za mnoge ne možemo da razlučimo da li su deo ličnog iskustva ili posredno putem fotografije, filma i televizije. Ali ni tu nije kraj našim dilemama jer savremena tehnologija nam je za novi milenijum pripremila novu zamku, a to je sintetizovana slika koja unosi zastrošujuću konfuziju u dosadašnje poverenje u fotografiju kao verodostojan dokument o onome što je na slici. Bilo je i tu montaža i retuša, ali je sve to zanemarljivo u odnosu na virtualnu stvarnost koju digitalna tehnologija komponuje uz pomoć sve savršenijih računarskih programa i velikog rekvizitarijuma realnih elemenata. Vesti o kloniranju ljudskog bića sve su češće u medijima. Duh iz boce je izašao. Prva objavljena fotografija u prvom broju američkog časopisa *Life* 1936. godine, bila je tek rođena beba na rukama ginekologa s duhovitim potpisom "Život je počeo". Fotografiju prve klonirane bebe još nismo videli, a kad je budu objavili od tog momenta više ništa neće biti isto."

Branimir Karanović iz kataloga izložbe koja će se otvoriti 10. marta 2003. godine u galeriji Artget Kulturnog centra Beograda

Nagrada za YuPressPhoto 2002 – Goran Tomašević, Reuters, "Srednji istok"

Nagrada u kategoriji Portret – Zoran Petrović, Glas javnosti, "Molitva"

Nagrada u kategoriji Blic vest – Zoran Petrović, Glas javnosti, "Osveštanje"

Svakodnevni život – Aladin Bakhit, Kikindske, "Tetka Lina"

Nagrada u kategoriji Ljudi u vestima – Dušan Vranić, AP, "Sadam"

Na ovogodišnji konkurs YuPressPhoto stiglo je 1.309 fotografija od 97 autora. Žiri u sastavu: Branimir Karanović, Radimir Vuković, Goranka Matić, Aleksandar Kelić i Ivana Brezovac odabrao je 164 fotografije od 55 autora. Glavnu nagradu – YuPressPhoto 2002 osvojio je Goran Tomašević iz beogradske redakcije Reutersa za fotografiju "Srednji istok". Nagrade su dodeljene u sledećim kategorijama:

- Blic vest: Zoran Petrović, *Glas javnosti*, "Osveštanje";
- Blic reportaža: Marija Janković, *Blic*, "Sveti Nikola 1, 2, 4, 6";
- Ljudi u vestima: Aleksandar Koković, *Ekspres politika*, "Vladari";
- Ljudi u vestima – reportaža: Dušan Vranić, *AP*, "Sadam, Spomenik i Satovi";
- Priroda i životna okolina: Dragoljub Zamurović, *Gamma*, "Dunav 3, 5";
- Portret: Zoran Petrović, *Glas javnosti*, "Molitva";
- Sport: Dušan Vranić, *AP*, "Zemlja";
- Sport reportaža: Petar Kujundžić, Reuters, "Naoya Tsukahara, Alijaz Pegan, Elizabeth Twedle";
- Svakodnevni život: Dragoljub Zamurović, *Gamma*, "Guča";

Nagrada u kategoriji Vesti reportaža – Marija Janković, Blic, "Sveti Nikola 4"

Nagrada u kategoriji Sport – Dušan Vranić, AP, "Zemlja"

Nagrada u kategoriji Sport reportaža – Petar Kujundžić, Reuters, "Alijaz Pegan"

Nagrada u kategoriji Ljudi u vestima – Aleksandar Koković, Politika ekspres, "Vladari"

Ljudi u vestima – Miloš Perić, Blic, "Izborni štab"

Kenneth Kobre FOTONOVINARSTVO

pristup profesionalaca

VEĆ SMO VAS U BROJU 11 I 12 NAŠEG ČASOPISA IZVESTILI O TOME DA JE AUTOR KNJIGE "FOTOŽURNALIZAM", RENOMIRANI AMERIČKI FOTOGRAF I PROFESOR FOTOGRAFIJE NA SAN FRANCISCO DRŽAVNOM INSTITUTU, KENET KOBRE POSETIO BEOGRAD I U ORGANIZACIJI BEOGRADSKIE KANCELARIJE IREX-A ODRŽAO PREDAVANJA FOTOREPORTERIMA I OKRUGLE STOLOVE S UREDNICIMA FOTOGRAFIJE I TEHNIČKIM UREDNICIMA BEOGRADSKIH REDAKCIJA. S OBIZROM NA TO DA SE OVA KNJIGA SMATRA I "BIBLIJOM" NOVINSKIH FOTOGRAFA, ODLUČILI SMO DA VAM JE PREDSTAVIMO OPŠIRNIJE, U VIŠE NASTAVAKA. UZ LJUBAZNO ODOBRENJE AUTORA, NEKE STVARI IZ OVE KNJIGE SU, NAŽALOST, JOŠ UVEK NEPRIMENJIVE NA OVIM NAŠIM PROSTORIMA, ALI JE PRIREDIVAČ, I SAM NOVINSKI FOTOGRAF, IPAK ODLUČIO DA VAM IH PRENESE U NADI DA ĆE I TO MOŽDA S VREMENOM POMOĆI DA SE FOTOGRAFI IZBORE ZA BOLJI STATUS, KAKO FOTOGRAFIJE, TAKO I SEBE SAMIH U MEDIJAMA. U DOGOVORU S AUTOROM PORED ILUSTRACIJA IZ SAME KNJIGE KORISTIĆEMO I FOTOGRAFIJE NAŠIH FOTOGRAFA ZA PRIKAZIVANJE ODREĐENIH TEMA

Zadatak

Najdramatičnije foto-vesti, uglavnom, ne nastaju kao rezultat zadatka koji se dobija od uredništva gradske rubrike, nego ih prave budni fotografi koji konstantno preslušavaju skener radio-aparate da bi saznali za važna događanja. Policijske, vatrogasne i druge agencije za hitne intervencije komuniciraju s pretpostavljenima i između sebe u određenoj oblasti putem kratkih, dugih ili ultrakratkih radio-talasa. Svaka policijska jedinica, kao što su saobraćajna policija, vatrogasna jedinica ili neka druga, emituju svoje poruke na različitim frekvencijama. Skener radio-aparati automatski pretražuju unapred postavljene talase, prebacujući se sa jednog na drugi i zaustavljajući se na talasu na kome se odvija komunikacija. Slušajući te talase fotograf može da sazna sve što se tog trenutka događa u oblasti gde se nalazi. Ako je izbio požar u robnoj kući, dispečer će pozvati vatrogasnu jedinicu i saopštiti im lokaciju, a fotograf će moći po beleženju broja poziva za alarm, broju traženih vozila (što će ukazati na veličinu požara) da odredi

Gde pronaći vest – potraga za ekskluzivnostima

Stiv Linzenmajer (Steve Linsenmayer) iz Njuz Sentinela (News Sentinel) u Fort Vejnu (Fort Wayne) u američkoj državi Indijana čuo je preslušavajući svoj kratkotalasni radio-prijemnik u mračnoj komori upozorenje "veliki požar". Kada je izašao i pogledao kroz prozor, ugledao je guste crne kišne oblake i munje u daljini. Linzenmajer nije mogao odmah da se odluči da jurne u nevreme sve dok u sobu nije utrčao njegov šef Kit Hičens (Keith Hitchens) vičući: "Požar u crkvi." I on je čuo na radiju drugi poziv za hitno uključivanje svih vatrogasnih jedinica u gašenje požara u crkvi St Mary. Linzenmajer je samo opsovao otrčavši u laboratoriju po torbu s aparatima. Seo je brzo u svoja kola i odjurio u pravcu crkve. Kada je stigao tamo, oluja je već besnela, a munje su sevale u svom punom sjaju. Već posle nekoliko minuta snimanja izvrnuo se Linzenmajerov kišobran i on je morao da pozove redakciju da mu pošalju još filmova, još nekog fotografa – i suve peškire. Oko sat vremena od izbijanja požara počeo je da kulja gusti dim iz jednog od tornjeva. Linzenmajer je sa snimanjem prestao tek kada je uspeo da ovekoveči kako je dim obavio celu celu naslovnu stranu novina za koje radi.

©Steve Linsenmayer / Kenneth Kobre: Photo Journalism – The Professionals' Approach

priredio Imre Szabó

Ovo fotografiju je snimio Đorđe Popović (dnevni list *Danas*) na putu do svoje redakcije. Da bi se snimila dobra fotografija, nije uvek neophodno dobiti zadatak od urednika

magnitudu požara, koliko će on biti zanimljiv kao vest i da li može da stigne tamo na vreme. Takvi uređaji u Americi nalaze se u slobodnoj prodaji i to često i sa spiskom šifara raznih službi koje se koriste u toj oblasti i mnogi fotografi ih koriste. Neki fotografi su takvom opremom snabdeli i svoja vozila, kao Kent Porter iz *Santa Rosa Press Democrat*. On preslušava šta se događa sa pet instaliranih antena na svom Nissan kamionetu, kao i na radio-skeneru u svojoj kući, ali pored toga drži i mobilni telefon uključen i običan radio mu je na lokalnoj stanici. On kaže da mu kamionet liči na "centiped". Sem Konstanca (Sam Costanza), koji je pod ugovorom za *New York Post*, provodi šest noći nedeljno blizu raskrsnice tri autoputa koji vode u predgrađa, slušajući komunikaciju specijalne jedinice New York Police Departmenta. "Ja sam onaj koji sluša," kaže on. "Nema mnogo kolega koji to čine, ali oni koji čekaju zadatak iz deska redakcije stižu na lice mesta tek kada sam ja već završio i dok napuštam mesto događaja." Različite agencije služe se i svojim specijalnim šiframa dok obavljaju komunikaciju u etru. Šifre će odati fotografu šta se događa, ali neće baš uvek dati pravu informaciju o tome koliko je događaj važan. Svi fotografi rekli su da je od ogromnog značaja i osluškivanje napetosti u glasu dispečera i da je to bitan pokazatelj težine nesreće.

Drugi izvori za vesti

Za one koji ne mogu da slušaju stalno takve radio-skenerne dobar izvor vesti mogu da budu i uobičajeni TV i radio programi koji iz sata u sat prenose najvažnije vesti ili pak prekidaju redovni program kada se dogodi nešto važno. I te stanice slušaju komunikaciju policije ili vatrogasaca i objaviće, takođe, vest o velikom požaru ili nekom velikom lančanom sudaru na autoputu. I prognoza vremena na tim kanalima može da ukaže na prirodne katastrofe kao što su uragan ili tornado. Informacije koje se dobijaju s programa koje daju vesti nisu aktuelne kao one koje dobijate slušajući razne službe na njihovim talasima, ali će najčešće i one biti dovoljne.

Za slobodne fotografe i one koji rade za magazine svuda po svetu CNN, BBC i MSNBC jesu TV stanice koje svakog sata daju sveže vesti. Čak i fotografi koji rade na velikim i važnim svetskim pričama pogledaće barem jednom dnevno neku od stanica na engleskom jeziku, bilo gde da se nalaze, da bi videli šta se događa, ali i kako su na tim stanicama obradili priču na kojoj rade.

Danas mnogi fotografi poseduju i laptop računare s modemom pomoću kojeg se preko lokalne telefonske linije povezuju na Internet i onda imaju komunikaciju, kako sa stranicama koje uvek imaju najsvežije vesti, tako i sa svojim redakcijama i urednicima.

Upotrebljavajte poznanstva i kontakte

Majkl Meinhard (Michael Meinhardt) razvio je svoj sistem obaveštavanja o lokalnim vestima čim se one dese. Koristeći sistem pejdžera, voki-tokija, mobilnih telefona i mrežu izvora i kontakata on saznaje uvek kada se nešto desi u Čikagu i njegovoj široj okolini. Vatrogasci, policajci, pa čak i kontrolori leta s okolnih aerodroma šalju Meinhardu poruku na pejdžer, koji stalno nosi sa sobom, čim se nešto dogodi. On je do tih kontakata došao radeći na drugim zadacima, gde im se predstavljao ostavljajući im svoje vizitkarte i često poklanjajući fotografije na kojima je snimio te ljude kako rade. On je nekoliko voki-tokija podelio i kolegama novinarima s lokalnog radija i preko njih se oni međusobno obaveštavaju kada su na nekom bitnom događaju, a uključuju se na svaki ceo sat, tek da provere da li neko ima značajnu informaciju. I s kolegama iz svoje redakcije u stalnom je kontaktu.

Pomoć od obaveštenja

Organizacije koje se bave vestima često do novosti dolaze tako što im se neko javi kada se nešto događa ili im napiše obaveštenje. U osnovi, neke novine i nekoliko magazina nude i novčane nagrade za obaveštenja. Urednici u desku onda razmatraju koji je događaj vredan pažnje i šalju svog fotografa ili obaveštavaju nekog od slobodnih fotografa koji saraduje s njima. Specijalne interesne grupe često same obaveštavaju kada

organizuju neki događaj i kada njih članovi smatraju da će objavljivanje tih događanja pomoći u ostvarivanju njihovih ciljeva. Ako želite da znate kretanje nekog važnog političara, konsultujte jednostavno njegov planer. Osoblje u njegovom kabinetu ili njegova pres služba izraduje satnicu za njih nedeljama unapred i poznat im je itinerer praktično za svaki minut.

Zahtev za snimanje, početak procesa

Bilo da je reč o magazinima *Time* ili *New York Times* ili nekom drugom listu, mnoge informativne organizacije imaju više reportera pisaca nego fotografa. Iz njihovih izvora i informatora generišu se priče. Kada urednik prihvati predlog za priču, reporter pisac sačinjava zahtev za fotografisanje. Za fotografa je to ključ za dobro fotografsko pokrivanje priče i zavisi mnogo od toga šta sve stoji od informacija i onoga što je dogovoreno u zahtevu. Uobičajen zahtev sadrži ime ili naziv osobe ili događaja koji treba snimiti, kao i vreme, datum i mesto. Urednik obično dopisuje nekoliko redaka, odnosno jednu do dve reči koje su radni naslov pod kojim se ta priča vodi u redakciji sve dok se ne odredi konačan naslov priče. Zahtev često sadrži i ukratko prepričanu priču, kao i brojeve telefona onih koje treba kontaktirati ako postoji potreba za bilo kakvim izmenama.

Fotograf i reporter susreću se na vreme

Najbolja je okolnost kada se reporter pisac, fotograf i urednik koji je zadužen za taj zadatak susretu ili pak dogovaraju telefonom ili preko e-maila i pri tom raspravljaju o pristupu zadatku i pravcu u kom bi trebalo raditi. Na ovaj način fotograf je u mogućnosti da objasni kako bi uradio vizuelni pristup priči i da ga usaglasi s pristupom tekstopisca. Fotograf može da preporuči da se temi pristupi snimajući skriveno ili da se tema ilustruje portretom ili pak fotoilustracijom – i u tom slučaju on može, takođe, da kaže koliko vremena mu je potrebno da obavi zadatak, ili da objasni šta će mu biti neophodno od pribora i koja sva odobrenja treba pribaviti. Ponekad će se desiti da se za vreme obavljanja zadatka fotograf, tekstopisac i urednik uopšte ne sretnu. Neki fotografi radije primaju informacije od urednika koji posreduje ili se za zadatak odlučuju tako što pregledaju šta je upisano u redakcijskoj knjizi snimanja. U tim slučajevima fotograf odlučuje potpuno samostalno kako će njegova priča izgledati na kraju. Ali, ako je ostavljen da bude sasvim na kraju lanca, njegov uticaj će na razvoj te priče biti minimalan. U mnogim novinskim kućama običaj je da novinari ugovaraju i vreme snimanja određenih osoba. To ponekad može fotografu da uštedi vreme, ali će u većini slučajeva on propustiti mnoge aktivnosti tih osoba koje bi doprinele boljim fotografijama. Ako se odluči, na primer, da se piše o

jednom kontroverznom upravniku koledža, kada ga novinar bude pitao kada će za njega biti slobodan, on će verovatno da mu ispriča šta sve treba da uradi toga dana (ujuto dočekuje studente, u toku pre podneva obilazi nastavu, susreće se s nastavnicima, studentima, roditeljima itd.) i da će četiri popodne možda biti pravo vreme za intervju. Za novinara to je idealno vreme, a za fotografa? Samo ako je dogovoreno da se pravi krupan portret ili pak slika iz kancelarije, to može da mu odgovara. U suprotnom, fotograf će napraviti mnogo bolje snimke ako bude upoznat s rasporedom dotične osobe i ako je bude snimao i više puta u toku dana dok obavlja te aktivnosti. Ako se pak odluči na to da se radi po planu novinara, fotografije će upravniku prikazati verovatno kako stoji ispred koledža, u holu ili učionici. Ti portreti u ambijentu pokazace kako ta osoba izgleda, ali o njegovom karakteru čitaoci neće moći sa tih slika da saznaju mnogo.

Fotografi prave vlastite aranžmane

Kao što novinari uvek uzmu broj telefona intervjuisane osobe da bi mogli da je nazovu za dodatna objašnjenja, tako je potrebno da i fotografi budu upoznati s onim što te osobe čine i kada su u poslu. Zato fotografi i urednici fotografije moraju tome da poduče sve koji zakazuju termine ukoliko se želi postići bar malo više od uobičajenih i rutinskih fotografija. Najčešći slučaj jeste da će fotografi napraviti za sebe mnogo bolju priliku ukoliko se direktno dogovore s osobom koju treba da snime. Onaj ko snima uvek će bolje da proceni koje je doba dana najbolje da se dotična osoba snimi. Podnevno sunce će, na primer, retko dati idealno osvetljenje. Idealno bi bilo da i fotograf uzme broj telefona od intervjuisane osobe i da s njim direktno dogovori vreme za snimanje koje će oboma odgovarati, a da novinar napravi svoj intervju kada to njemu odgovara. Kada se ugovara vreme za fotografisanje, dobro je informisati se o dnevnim aktivnostima dotične osobe i na osnovu toga napraviti plan snimanja onda kada se zna da on, na primer, tada radi u svojoj kancelariji ili pak negde drugde. U tim razgovorima često se dolazi i do ideje da se snimanje uradi pri sasvim neuobičajenim aktivnostima koje će dovesti do interesantnijih fotografija.

Na licu mesta: rad u tandemu

Za poneke vidove izveštavanja biće neophodno da fotograf i novinar pokrivaju događaj zajedno. Nekada će novinar biti taj koji može da ukaže na važne učesnike događaja, a nekada će, opet, fotograf biti taj koji šalje neki znak kolegi da je u opasnosti, na primer, kada su neki ulični neredi gde ima i nasilja. Međutim, to ne znači da oni treba da budu stalno jedan uz drugoga. Svaki od njih ima različite prohteve. Tako će, na primer, fotograf da prati demonstracije dalje niz ulicu, a pisac će morati da zastane da bi upisao najvažnije

podatke ili da uzme tačna imena učesnika. Iako je i jednom i drugom potrebna određena nezavisnost, neophodno je da se s vremena na vreme ipak sretnu da bi se usaglasili i dogovorili o tome kako će dalje raditi paralelno na priči.

Čak i ako fotograf i pisac rade na nekom intervjuu odvojeno, u različito vreme, oni bi morali da se dogovore o tome koja će biti poruka teksta i fotografije. Fotografi treba da prenesu svoja zapažanja o određenoj osobi ili događaju piscu. Novinari treba da ukažu fotografu na srž priče na kojoj rade. Na kraju, čitaoci će se susresti istovremeno i s pričom i s fotografijom, i, ako je pisac nekoga opisao kao jednoličnu i dosadnu osobu, stalno obučenu u sivo, a pored takve priče pojavi se slika vesele osobe u šarenoj havajskoj košulji, čitalac će se zapitati ko to nije u pravu. Pisac ili fotograf? Da se to ne bi desilo, oni moraju da izbegnu takve neusaglašenosti pre nego što materijal ode u štampu.

POLITIKA SLIKE

Dobrim planiranjem urednici mogu da prevaziđu slabo iskorišćenje fotoafskih resursa. Ipak, još uvek mnoga izdanja rade se po tradicionalnom principu koji nema baš mnogo razumevanja za dobru fotografiju. Po tradiciji, fotografima zadaju poslove ili novinari ili urednici, a ovi, opet, retko predlažu i oživotvoruju svoje ideje. A i kada to čine, ne bivaju za to adekvatno nagrađeni.

Taj starinski proces (koji se veoma primenjuje i danas) podrazumeva sledeće: kada novinar dobije zeleno svetlo, započinje istraživanja. Ona mogu da traju često veoma dugo, nekada čak i mesecima. Tek kada je pisac pri kraju pisanja svog članka, on ispunjava zahtev za fotografisanje koji se predaje foto-odeljenju. S tako već napisanom pričom i čvrsto određenim rokom za predaju materijala u štampu fotografu i ne ostaje neki zavidan prostor za manevre. Dok novinari provode dane ili nedelje na priči, fotografu često ne ostaje ni nekoliko sati da snimi fotografije za nju. Onda, često fotograf radi jureći između pokrivanja nekoliko priča i zbog toga nije u mogućnosti da sačeka najbolje svetlo, najbolji momenat ili da, po potrebi, ponovi snimanje.

Redakcijski sastanci

Odluka o tome šta će se pokrivati u redakcijama najčešće se donosi na sastancima kolegijuma urednika gde se prema značaju određuje koji će sektor dobiti koliko prostora, a najčešće je on već unapred određen. Neretko, urednici fotografije nemaju uopšte specijalno određen prostor za fotografiju, nego odluku o tom prostoru donose ili urednik rubrike ili operativni urednik ili pak glavni urednik. A urednici fotografije bivaju najčešće i nadglasani na tim sastancima. S druge strane, urednici fotografije suočeni su sa stavom drugih urednika da je njihov sektor daleko bitniji, da su u tom sektoru najbolji pisci i da za njih treba izdvojiti najviše prostora i pošto objavljivanje velikih

fotografija zahteva više prostora, onda je to uzrok za onemogućavanje sveobuhvatnog izražavanja pisaca. Može se izvesti zaključak da čak i urednici fotografije koji su na velikom glasu retko mogu da ostvare svoje zamisli u štampi.

Danas, s druge strane, skoro sve novine imaju i svoja Internet izdanja, ali se i tu fotografija stavlja u drugi plan zbog brzine otvaranja tih stranica i najčešće su one veličine poštanske marke. Mada je prostor na Internetu praktično neograničen, često i oni tekstovi koji su u štampanom izdanju novine ilustrovani fotografijom, u izdanju na Internetu objavljeni su samo kao "suvi" tekst. Nadajmo se da će izuzetno brzi tehnološki razvoj to stanje izmeniti.

Povedite novinara na ručak

Da biste izbegli da budete "poslednja rupa na svi-rali", možda treba da pokušate da saznate koji su najkreativniji novinari i da im se predstavite. Potom, treba da razgovarate s njima na čemu trenutno rade, a ako vam se učini da bi to moglo da bude zanimljivo i za vas, porazgovarajte o mogućnosti vizuelizacije teme. Ako budete unapred znali temu koja će se obrađivati, moći ćete da uradite daleko bolje slike i imaćete prednost kod dobijanja zadatka time što ćete prvi saopštiti tu ideju

uredniku fotografije. Naravno, ako i pre odobrenja naidete na scenu koja bi mogla da ilustruje priču, treba da je snimate. Pronadite što je moguće više načina da radite fotografiju za priču još dok je ona u fazi pisanja i pre nego što stigne na sto urednika. Tako će urednik kada priča dođe u finalnu fazu dati zadatak baš vama, pošto će već imati informaciju da ste započeli rad na njoj. A pošto je priču napisao istaknuti novinar, velika je verovatnoća da će ona biti i dobro plasirana. Tesna saradnja između pisca i fotografa najčešće će dovesti do dodele više prostora nego kada se zadatak dodeli pojedinačno.

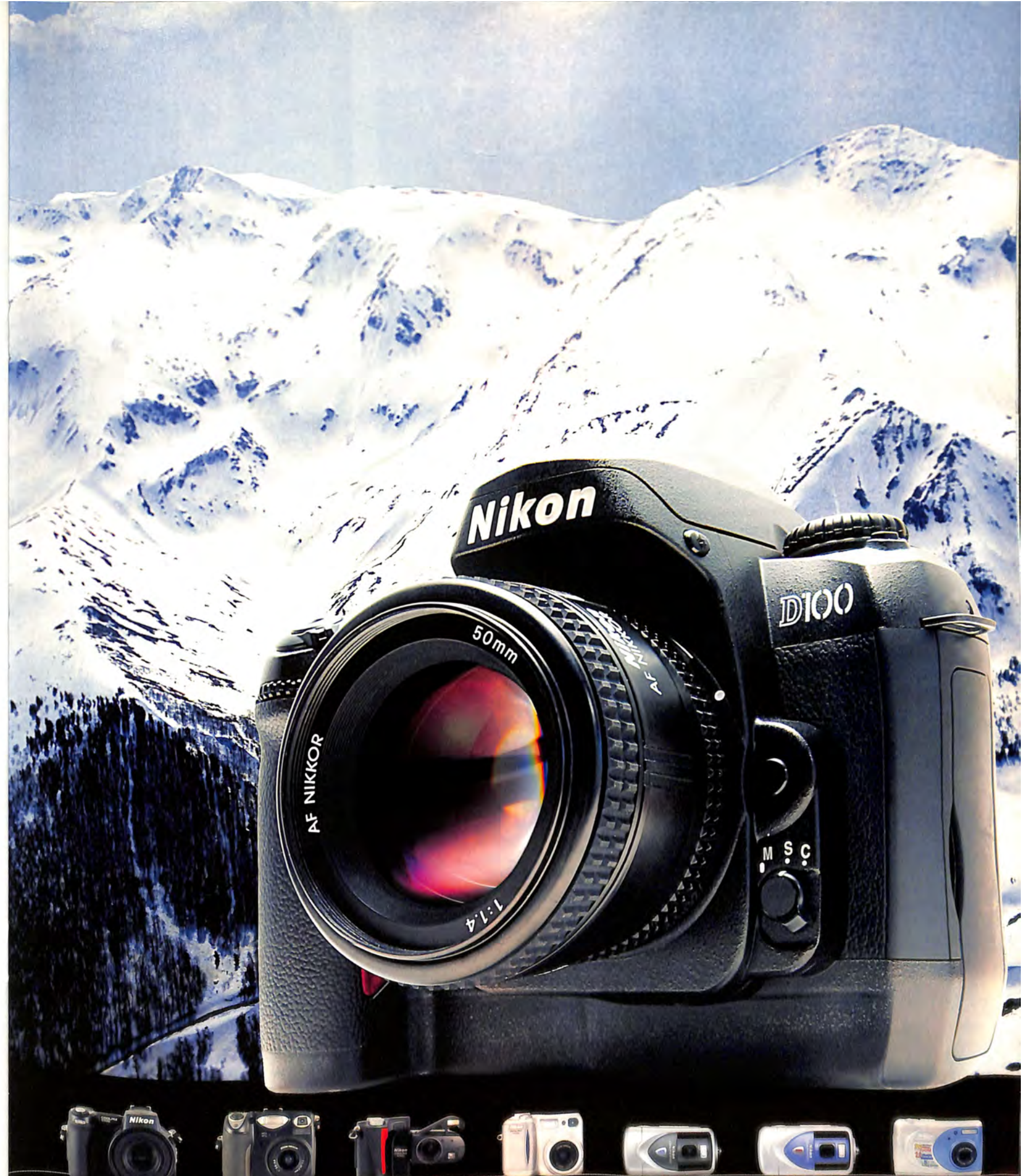
Zadajte sami sebi zadatak

Ako se desi da fotograf naiđe na prevrnuti auto on će ga svakako snimati, a da za to nije ni od koga dobio zadatak. Najčešće se zadatak, opet, dobija usmeno od urednika, a većina poznatih fotografa će vam potvrditi da su im najbolje bili urađeni baš oni zadaci koje su sami sebi zadali. Sledeći korak u tom slučaju je da urednik pokazuje te slike piscu i zadaje mu zadatak da na osnovu njih napiše potreban tekst. A što je više tako obavljenih zadataka, to će više fotograf imati kontrolu nad onim što hoće da kaže i to će više biti cenjen.

Kada su Tomu Grališu iz Philadelphia Inquirer daval zadatak da snima beskućnike, urednik mu je savetovao da snima portrete tih ljudi ispred kutije u kojoj spavaju, ispod mosta... Grališ, međutim nije poslušao savet, nego je nekoliko beskućnika pratio danima i rezultat je ova reportaža koja je kasnije dobila i Pulicerovu nagradu

©Tom Gralish / Kenneth Kobré: Photo Journalism - The Professionals: Approach

Nikon D100

REFOTB

Slavica Jovičević – Zilo

U RUBRICI FOTO-TORBA UMESTO JEDNOG FOTOGRAFA ODLUČILI SMO DA VAM PREDSTAVIMO JEDNU AGENCIJU KOJA ZASTUPA TRIDESETAK NOVINSKIH FOTOGRAFA.

IAKO SE AGENCIJA NALAZI U PARIZU, IMA PUNO ZAJEDNIČKOG S NAŠIM PODNEBLJEM, A NAJVAŽNIJE OD SVEGA JESTE DA SE NA NJENOM ČELU NALAZI SLAVICA JOVIČEVIĆ – ZILO IZ CRNE GORE. POSLEDNJE GODINE BILE SU IZUZETNO TEŠKE ZA SVE FOTO-AGENCIJE U SVETU, ALI SE OVA MALA AGENCIJA ODRŽALA NA TRŽIŠTU ZAHVALJUJUĆI SLAVICI I NJENOJ VELIKOJ UPORNOSTI I, PRE SVEGA, OGROMNOJ LJUBAVI PREMA FOTOGRAFIJI

RAZGOVOR VODILA MAJA ĐURIĆ – ĐORĐEVIĆ

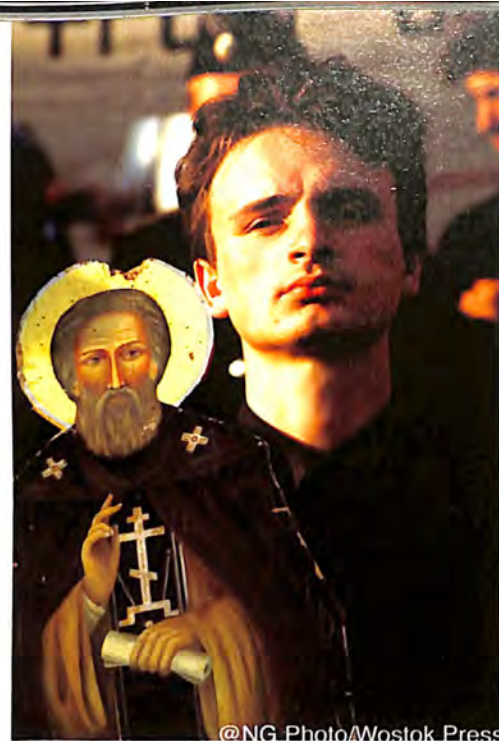
WOSTOKPRESS

Snaga fotografije, gotovo od samog njenog početka, leži u tome što ona beleži kulturne i istorijske događaje, pa i samog čoveka, možda mnogo uspešnije nego bilo koji drugi umetnički oblik. Iako stara svega vek i po, njeni rezultati su impresivni: detaljna saga o ratovima, stvarnosti i emocije, trijumfi i porazi pojedinaца, vizije prošlosti svedoka pred čijim očima su se odigrali događaji. Tehnički progres, s druge strane, eliminisao je tehničke poteškoće koje su limitirale novinske fotografe u svom radu dok nije dostignut nivo

koji im je omogućio da zabeleže, praktično, sve što ljudsko oko može da vidi. Novinska fotografija odavno je preuzela obavezu ne sebe da snabdeva medije informacijama o svim događajima.

Kada neka pariska izdavačka kuća, časopis ili dnevni list traži dokumentarne fotografije iz istočne i centralne Evrope, prvo se obrati fotografskoj agenciji WOSTOKPRESS "najmanjoj od najvećih", kako je nazivaju Francuzi. Osnovani su je pre 12 godina, tačnije 3.10.1990. godine Francuz – Žan Klod Zilo (Jean Klod Zilo), fotograf (bivši fotograf Sipa Press agencije) i njegova supruga novinarka Slavica Jovičević – Zilo iz Crne Gore, koja već 25 godina živi u Parizu. Uvereni da nova era obnove počinje na Istoku i da njihova agencija treba da tome posvedoči, odlučili su se za ime Wostokpress.

"Zapamtila sam tačno datum ne samo zato što smo tada osnovali agenciju nego i zbog toga što se tada desila re-unifikacija dve Nemačke. Iako nismo birali datum osnivanja, kasnije mi je na neki način bilo drago jer naša agencija pokriva baš Istok, pa je to ispalo simbolično. Tada, kada je srušen Berlinski zid, svi na Zapadu mislili su da je sve sređeno, a mi smo shvatili da problemi tek počinju jer smo oboje bili novinari, s tim što je moj muž tada radio kao fotograf u agenciji Sipa Press. S vremenom se ispostavilo da je to bio pravi potez. U početku je to bila prostorija od 15 kvadratnih metara u ulici Rochouart, sa desetak fotografa, većinom iz istočne Evrope, koji tada nisu bili poznati u Francuskoj. Među njima Imre Benko – mađarski fotograf (dva puta laureat WORLD PRESS PHOTO-a), Anatoli Morkovkin, ruski fotograf koji je više od 20 godina radio u agenciji TASS, i Igor Mukhin."

@NG Photo/Wostok Press

Danas za WOSTOKPRESS radi tridesetak stalnih saradnika fotografa. Sem njihovih, agencija objavljuje, distribuira i arhivira fotografije još 200 autora po celom svetu. Oni su uglavnom ruski, mađarski, poljski, rumunski, bugarski, albanski i američki fotografi, mladi i oni ne tako mladi. Wostok arhiv poseduje oko 100.000 fotografija, a neke datiraju čak iz 1870. godine. Iako je osamedeset posto fotografa poreklom iz zemalja s istoka, sve više i više otvarate vrata francuskim autorima. Kako pronalazite nove talentovane fotografe? Da li je važna i nacionalnost?

"Naravno da nije važna nacionalnost ako su slike kvalitetne. Izlazim mnogo i na raznoraznim vernisazima susrećem mnogo ljudi koji mi pokazuju svoje fotografije. Ako mi se dopadnu, ja ih uzimam. Pre, dok smo bili još nepoznata agencija, ja sam ih tražila, a sada fotografi sami dođu. Oni nam dođu nas. Mada i dalje volim da tražim jer sve može da mi izmakne osim dobre fotografije, nju ne mogu da preskočim."

Rekli ste mi da ste prošle godine putovali po mnogim većim gradovima istočne Evrope da biste razvili mrežu sa svojim dopisnicima. "Da, i u ovim gradovima koje sam posetila, kompjuteri, skeneri biće na raspolaganju fotografima koji će slati slike o aktuelnim događajima 24 sata. Slike iz arhive neće biti sve numerisane, već samo one prvorazredne. Do sada se u agenciji Wostok radilo isključivo na tradicionalan način. Nije postojao nijedan informatički podatak, ni pisara mašina, ni kompjuter na vidiku: pravi košmar za Bil Gejtsa. Agencija je stvorila svoj imidž i prepoznatljive fotografije zahvaljujući svojim fotografima koji su vezani za papir, ali malo zainteresovani za novu tehnologiju. Od prošle godine Wostok želi i mora da se prilagodi tržištu. U agenciju su poslednje došle dve mlade žene: Marine Rean i Flore-Ael Surrun. Francuskinje su i imaju tek po 25 godina. Gospodin Laurent de Vernuil preuzeo je na sebe odnose s javnošću da bi unapredio izložbenu i izdavačku delatnost."

Vaša agencija pokriva sve zemlje bivšeg Sovjetskog Saveza, Centralnu Evropu i Balkan. Saradujete sa svim najvažnijim evropskim časopisima, skoro svim francuskim novinama. Pokrivali ste sve konflikte na Balkanu i Kavkazu. Da li ste bazirani samo na dokumentarnoj fotografiji isto kao i čuvene foto-agencije Magnum, Rafo, Kontaktpres Imidž, Editing, Blek Star?

"Da, na dokumentarnoj fotografiji s akcentom na autorskoj fotografiji koja mora da ima umetničku vrednost, ali, prednost uvek ima dokument. Radimo i celokupne reportaže s tekstom i fotografijom. Međutim, tekst nam je sekundaran. Pojasniću zašto. Kada se, recimo, tekst pošalje magazinu Figaro ili Parimaču, oni ga modifikuju jer svako od njih ima svoju politiku vođenja lista, te im se obično "tuđi" tekst ne uklapa i na kraju ostane, opet, samo naša fotografija."

Od mnogobrojnih zemalja s kojima saradujete, koje se zemlje, po vama, izdvajaju kvalitetom svojih fotografa?

"Rusi su možda najbolji reporteri od svih iz istočnih zemalja, ali Mađari ipak i dalje drže primat u fotografiji. Među Rusima izdvajaju se Anatoli Morkovkin i Igor Mukhin. Njemu smo objavili i foto-monografiju "Imati 20 godina u Moskvi". Postigla je odličan uspeh u Francuskoj i rasprodan je ceo tiraž."

Bruno Vacherand/Wostok Press

Za nas radi puno Amerikanaca, naravno, i Francuza, kao što su poznata imena Dženet Višnječki, Sofi Lbaton. Mada je, za mene, najbolji fotograf na svetu, što se tiče dokumentarne fotografije, Imre Benko iz Budimpešte. Da ne zaboravim Emanuela Ortiza – Argentinca, Tomasa Dvoržaka, Gregora Korganova; sve su to velika imena francuskog fotožurnalizma. Od naših fotografa za mene je najbolji Zamurovič, mada, nažalost, ne radi za nas nego za

@Igor Moukhin/Wostok Press

GAMA agenciju. Za nas, za sad, radi Tomislav Peternek, Milinko Stefanović, Slobodan Potić."

Šta je s fotografima iz Crne Gore?

"Crnogorce nikako da pokrenem. To je ono, kao što kažu Francuzi, da su obučari najgore obučeni. Tako i ja, sa svojom zemljom najteže saradujem. Naši fotografi mogu da rade, ali ono što mi najviše smeta kod njih jeste da im nedostaje profesionalizam. Mada ih ne krivim mnogo jer nije lako ni biti profesionalac u situaciji kada autorska prava nisu nikako zaštićena i kada se taj posao ne ceni koliko bi trebalo."

Kako su u Francuskoj regulisana autorska prava fotografa i da li se dešava da vam objavljuju fotografije bez vašeg znanja?

"Fotografije WOSTOKPRESS-a objavljuju čitav svet i mi tek kada nam stignu račun vidimo gde su i kada bile objavljene. Međutim, u Jugoslaviji to uopšte nije regulisano i to bi se narodski moglo nazvati ne fotoservis nego "makaze-servis". Dešavalo mi se da kupim, recimo, "Dugu" i vidim naše fotografije, jednostavno prenesene, nepotpisane, dok nam je "Slobodna Dalmacija" čak slala kopije naših objavljenih reportaža, naravno, bez našeg znanja. U Francuskoj nekada kasne uplate honorara, ali sve ostalo zakonski je regulisano."

Šta se dešava sa svim tim fotografijama koje se slijavaju u vašu agenciju nakon objavljivanja? Da li njihova aktuelnost prestaje s prestankom rata, sukoba, izbora ili već nečeg drugog?

"Fotografije se objavljuju i dalje jer se uvek prave neke retrospektive ili neki nesretni rođendani. Kako radimo puno i za izdavačke kuće, to se sve klasifikuje u fotografski arhiv i dalje koristi po potrebi. Evo, recimo, velike kolekcije fotografija poslate su jednom velikom muzeju u Normandiji, koji je još u pripremi. U gradu Kenu, gde je bilo čuveno iskrcavanje saveznika, osnovan je muzej Memorijal du Ken. U njemu će se naći sve što je vezano za isto-

rijske događaje koji su se zbili u Evropi od 1945. godine do danas, a otvorio se 2002. godine. U tom ogromnom kompleksu izložene su fotografije, knjige, prikazivače se video-projeksije itd."

Ideja da će jedna slika biti konvertovana putem kompjutera direktno u svoju odštampanu formu danas više nije utopija ili san daleke budućnosti. Mislite li da će danas klasični osetljivi film biti u budućnosti potpuno zamenjen nekom, recimo, magnetnom trakom i da će to suštinski promeniti duh rada fotožurnalista?

"Verujem da neće i nisam sama u tome. Nije se teško navići da gledaš fotografiju na ekranu, ali ko voli fotografiju, voli i da je oseti. Možda je to jedan čisto intimni problem. Promena sistema za beleženje koji će na kraju proizvesti iste rezultate na novinskoj stranici mislim da neće presudno uticati na budućnost, bar ne novinske fotografije."

Tako, Slavi, kako je zovu Francuzi, završava priču time da je ipak ponosna što se i pored raznih teškoća WOSTOKPRESS održao 12 godina, a da ambicija agencije iz ljubavi prema fotožurnalizmu ostaje da objavljuje u štampi samo kvalitetne slike. Ambicija koja, čini se, i danas donosi plodove s obzirom na povećanje fotografskog ugleda, tokom poslednje decenije, agencije Wostokpress u novinama širom sveta.

@Alain Chénier/Wostok Press

TRAGOV PROHUJALE EPOHE: Milan Jovanović

Milan Jovanović – Petar Krstić, kompozitor, oko 1910. Arhiv Gorana Malića, Beograd

U radu dvorskog fotografa Milana Jovanovića ima onog zanosa karakterističnog za posvećenost stručni, a naročito poštovanje izaziva jednak odnos prema poznatim i nepoznatim modelima.

Pogled na stare fotografije: opčinjava nas mekoća i toplina tonova, dubina senki, prisnost likova. Splet tih osobina poticao je od rasvete, zatim od hemijskih svojstava nekadašnjih materijala i starinskih načina obrade. Ali, dobrim delom on dolazi i od jednog neuhvatljivog i teško objašnjivog svojstva – duha vremena. Korisnik savremene fotografije, mada u znatnoj tehničko-tehnološkoj prednosti, i pored najbolje opreme jedva da može da dostigne punoću izraza nekadašnjih portreta. Umesto odgovora na pitanje zašto je to tako, treba samo reći da su neki od najlepših portreta koje smo videli i zapamtili snimljeni u ateljeu, po dnevnoj svetlosti, na staklenim pločama, a razvijeni u davno zapostavljenim i zaboravljenim hemikalijama, tehnikama kolo-dijuma, aristotipije, platinotipije, dakle u procesima koji pripadaju fotografskoj istoriji.

O izgledu i opremi starih fotografskih ateljea ima nedovoljno podataka, pa je otud i mnogo nagađanja. Krajem osme decenije 19. veka oprema profesionalnih ateljea uveliko je zapala u stereotip – već deceniju i po bila je izložena uticaju dizderijevskih portreta formata posetnice (Eugen Disderi, carte de visite), koji su obavezno uključivali bogatu opremu ateljea. Nekad jednostavna pozadina, čista i nenametljiva (kakva je bila prioritarna u vreme ranih fotografa, npr. kod Nadara, Margaret Džulija Kameron ili Anastasa Jovanovića), zamenjena je oslikanom dekoracijom koja čini atmosferu lažnom i izveštačenom. Praktično svaki atelje u poslednjim decenijama 19. veka bio je opremljen najmanje jednom oslikanom pozadinom, a oni bolji i bogatiji i s nekoliko različitih. Rekvizitarijum jednog ateljea bio je šablonski i, po pravilu, nije korespondirao s portretisanom osobom. U velikom šarenilu industrijski proizvedenih predmeta za opremu ateljea, fotografu nesigurnog ukusa nije bilo lako da se snađe.

Svetlost s plafona

Atelje Milana Jovanovića, čija smo neka novootkrivena dela uzeli za ilustrovanje ovog rada, nije u tome bio izuzetak, pa se tako na ranim fotografijama nastalim između 1887. i 1893. i kod njega sreće obavezna dekoracija i to ne samo u pozadini već i oko same portretisane ličnosti. Scena je rustična, u ambijent se unose rekviziti iz pozorišnog dekora – kulise od kaširacije (kuvane hartije), panjevi i suva trava, tronožac ili grubo istesana stolica. Uz to, kao dopuna, u pozadini je oslikana šuma s granama i lišćem ili ograda od oblaca, a tu je i obavezna staza koja pogled vodi negde u neoštru dubinu. Srećom, to kod njega nije dugo potrajalo. Od nastanka fotografije, sve do kraja 19. veka, bilo je uobičajeno da se kao izvor svetlosti u ateljeu koristi dnevna svetlost. Ambijent u atelju osvetljavan je kroz staklene površine na krovu i čeonj fasadi. Na gotovo svim portretima snimanim u ateljeu Milana Jovanovića vidna je kombinacija gornjeg i prednjeg osvetljenja. (U usvojenoj fotografskoj terminologiji gornje osvetljenje naziva se glavno, a prednje, koje dolazi iz pozicije kamere, jeste sporedno i služi za rasvetljavanje senki, umekšavanje kontrasta). Budući da je po izvoru dnevna, svetlost je uvek meka, difuzna, blaga i bez oštrih prelaza. On je redovno osvetljivao tri četvrtine lica ili figure, što se vidi po raspodeli osvetljenosti površina (u odnosu osvetljeno–senka). Ovaj odnos dopušta da približno trećina lica ili tela bude u senci, ili obrnuto, pod glavnom svetlošću. Tako usmerena svetlost najbolje oblikuje volumene i čini lica i figure plastičnijim. Na Jovanovićevim portretima raspoznaje se karakter glavne svetlosti po smeru i mekoći senke ispod nosa, brade, pregiba draperija, stopala, nogu stola ili fotelje. Količina i pravac prostiranja svetlosti usmeravani su većim brojem zavesa koje su visile lučno, poput jedara, ispod staklenog krova, a verovatno je da se Jovanović, kao i drugi ateljejski fotografi, služio i ogledalima i

reflektujućim belim površinama kojima je usmeravao svetlost na model kako bi se omekšale senke. Ovakva pomagala se, katkada, prepoznaju i po belim kvadratnim ili pravougaonim tačkama u očima portretisanog, u kojima se odražava oblik izvora svetlosti.

Među najranije tako snimljene fotografije ubraja se portret ministra Pavla Marinkovića, izveden na način karakterističan za razdoblje s početka devedesetih godina 19. veka. Torzo je dat u poluprofilu, a način snimanja je u okviru ustaljenih rešenja karakterističnih za to vreme. Bez obzira na to da li objektiv zahvata samo poprsje, tri četvrtine ili celu figuru, portretisana osoba je, po pravilu, u središtu prizora, a telo je postavljeno frontalno, u punoj simetriji. Na portretu ministra Marinkovića poprsje je u optičkoj osi objektiva, a prazna svetla pozadina još više potencira centralnu kompoziciju. Drugo što je karakteristično za to doba jeste postepeni prelaz od tona inkarnata ili odeće u belinu pozadine. Takav način sreće se podjednako kod muških i ženskih portreta. Jedino su grupe (tri ili više lica) pošteđene te tzv. ferlauf-tehnike koju nemilice koriste gotovo svi fotografi onoga vremena. Na prelomu dva veka Milan Jovanović otkriva izražajne mogućnosti senke. Tada mu fotografije postaju tamnije, tonski čvršće, definisanije, a objektiv zahvata širi ambijent. Koristeći se parčetom nameštaja, stolom, stolicom ili draperijom, Jovanović je umeo da naglasi kompoziciono jedinstvo. Scenski rekviziti dolaze do izražaja i kod reprezentativnih fotografija u kojima je spojio fizički i psihološki aspekt; tada je pozadina obično mirna, s tek blagim opadanjem tona sleva udesno (opet ferlauf). U poslednjem razdoblju njegovog rada, koje zahvata vreme od 1900. pa do kraja radnog veka, približno do 1914. Milan Jovanović je suveren umetnički i zanatski tako da je mogao sasvim opušteno da istražuje mogućnosti medija i koristi različite elemente: položaj modela, rasvetlu, mobilijar (iako ga sve ređe upotrebljava) i da tako potpuno izrazi svoje bogato iskustvo i umetnički nerv.

Milan Jovanović – Simo Matavulj, književnik, oko 1900. Arhiv Gorana Malića, Beograd

Karakteristike tog razdoblja jesu ležernost modela, tamna gama portreta i psihološko poniranje u ličnost. Rasveta je konkretnija i čvršća, odnos osvetljenja je kontrastniji, često ne prelazi 1:2, tako da je strana lica ili deo figure u gustoj senci. Moglo bi se reći da Jovanović sada s više istrajnosti pokušava da naglasi unutrašnja stanja portretisanih ličnosti. Osobe su nekako zamišljene, u tihoj kontemplaciji, ali s posmatračem prisne. Srazmera figura i okolnog prostora uravnotežena je preciznom svetlošću, a izdvojeni detalji odaju vrhunski osećaj fotografa za likovnost.

Milan Jovanović – Portret mlade žene, oko 1898-1900. Arhiv Gorana Malića, Beograd

Ukus i stil dvora Obrenovića

Fotograf, naravno, nije ostrvo za sebe, već je podložan uticajima okruženja, likovne umetnosti svoga vremena, pre svega portretnog slikarstva. Na portretu Dušana A. Lončarevića smanjeno je opšte osvetljenje i usmereno samo sa jedne strane tako da se istaknu karakterne crte lika. Položaj tela portretisanog dobro je usklađen s naslonom fotelje (nameće se paralela s portretom Bernarda Šoa, rad Jusufa Karša snimljen tridesetak godina kasnije, u kome se otkriva identičan slikarski uticaj). Pozadina je mirna, uz vidljiv prelaz iz tamnosivog u sasvim tamni ton. Fotograf ipak, jednim krajičkom otklonjene zavesa, negde izvan posmatračevog oka, na staklenom plafonu ateljea, dopušta samo jednom precizno usmerenom i dovoljno mekom zraku svetlosti da oživi poneki detalj, nabor, kosu portretisanog a da ne razori ukupni mukli ton.

Slična istančanost i finoća detalja sreće se i na portretu Petra Krstića. Njegov portret s violinom ubraja se u one, tzv. karakteristične jer pokazuje zanimanje modela (Krstić je bio kompozitor i violinist). Ležernost se ogleda i u iskazanoj individualnosti, jer i ova, kao i druge ličnosti s Jovanovićevih fotografija (Simo Matavulj, Ana Lozanić, Laza Kostić, Dobrica Milutinović...) pokazuje neku svoju sopstvenu karakteristiku – negde je to postignuto pogledom u objektiv, na drugom mestu naklonom glave ili položajem tela. Jovanović je umeo veoma dobro da zapazi značenja koja proističu iz fizičkih osobina ličnosti i da ih odgovarajućim sredstvima istakne. Fotografije tamne game s poznatim ličnostima najviši su domet u Jovanovićevom portretnom opusu, ali one nisu jedine koje je stvarao u tom razdoblju. Radio je i fotografije za građanstvo, pa i među takvima ima primera koji pokazuju zamašne domete. Pravo je zadovoljstvo baš u tim nepretencioznim delima otkriti s koliko je predanosti i strpljenja Milan Jovanović radio sa svakodnevnim klijentelom. U Portretu mlade žene, npr., kao i u nekim drugim, ima onog zanosa karakterističnog za posvećenost stručni, a naročito poštovanje izaziva jednak odnos prema poznatim i nepoznatim modelima.

Svojim osobenim delom dvorski fotograf Milan Jovanović pripadao je velikanima fotografije koji su prodirali u novo, poput Anastasa Lončarevića pre njega i Riste Marjanovića posle njega. Otkriveno je da se jasno sagleda vreme naših portreta – potpuno došlo nas kako se sredstvima starih tehnika i modela dostiže punoća ličnog izraza. Za osvetljenje portreta i prošlosti željne njegova dela su prepoznatljiva kova, na prvom mestu nekod neuhvatljivog truda obrenovićevskog doba, zatim ugađanje uvek teških tkanine, mekih tonskih prelaza. Njegov atelje i radni san s njegovih slika jesu i tako, u svim predstojućim epohama naše fotografske istorije, a njegovi tragovima još uvek živimo.

fotografija levo:
Milan Jovanović –
Dušan A. Lončarević,
na Božić 1906.

fotografija desno:
Milan Jovanović –
Pavle Marinković,
minister,
oko 1894-98.

Arhiv Gorana Malića,
Beograd

Isterivači duhova

Pokušaćemo ovoga puta da pogledamo zbog čega je tema koju smo otvorili u prošlom broju toliko, bar naizgled, zamršena i komplikovana. Da li zaista imamo posla s "duhovima", to jest da li je toliko komplikacija oko boje inherentno svojstvo digitalne slike kao takve, ili je pak sama tehnologija u tom pogledu nesavršena, pa je potrebno malo je bolje upoznati, uneti svoje kontrole i reda u ceo proces, te učiniti stvari boljim i jednostavnijima.

Postojanje (različitih) kolornih prostora koje smo pomenuli prošlog puta prirodno je svojstvo procesa detekcije i reprodukcije boje. Kao što u svetu prirode postoje različiti mehanizmi percepcije spoljnog sveta, to jest različita čula vida koja daju i različite vizuelne senzacije svojim nosiocima, tako u svetu tehnike postoje različiti uređaji za detekciju i zapis boje čija su svojstva različita. Ni za jedno od njih ne može se reći da je pogrešno ili pravo, jednostavno, svako je za sebe jedinstveno. Neka su savršenija od drugih u određenim svojstvima, ali su zato manje prikladna u nekim drugim osobinama. Ovo pogotovu važi u svetu prirode, ali može biti značajno i u svetu tehnologije.

Ako postoji jedan teoretski, savršeni, univerzalni svet boje (kolorni prostor) u kome isto tako savršeni posmatrači imaju idealno, dakle i među sobom podjednako opažanje, onda bi realni i nesavršeni svet posmatrača mogli posmatrati kao skup živih jedinki koje imaju svoje osobene i jedinstvene "naočare" kroz koje posmatraju obojeni svet. Slično važi i za (daleko nesavršeniji) svet tehnologije. Pokušajmo sebi ovo bolje dočarati i zamislimo jedno takvo viđenje u realnom svetu...

Lepo avgustovsko nedeljno popodne na suncem okupanim pašnjacima neke visoravni. U dugoj i lenjoj, bezbržižnoj šetnji uživamo u prelepim i moćnim prizorima prirode. Tek povremeno, s prijateljima razmenimo utiske. U jednom momentu, neko nam pruža cvet živopisnih latica. Uzimamo ga, želeći bolje da ga pogledamo, nesvesno skidamo naočare za sunce tamnozelenih stakala za koje smo zaboravili da ih imamo. Zapljuskuje nas nova svežina svetlosti, na trenutak žmirkamo pokušavajući da damo vremena očima da se prilagode naglom bljesku, a zatim, skoro radoznalo, prelazimo pogledom po celom vidokrugu, upijajući utiske "starih" čulom. A onda se prisećamo kako smo, tek nekoliko sati pre, sa zadovoljstvom stavili tamna stakla da bi ublažili jako svetlo avgustovskog sunca, uživajući "novim" čulom...

Da li smo sve vreme uživali u prirodi imajući pogrešan ili izobličen vizuelni doživljaj? Ne, samo smo svet posmatrali "drugim očima". Staklo naočara delovalo je kao filter koji je smanjio količinu svetlosti i dao zelenu koloraciju. Ako bismo želeli da i naš prijatelj vidi svet tim "drugim očima", jednostavno bismo mu dali naše naočare.

U svetu tehnike i tehnologije, razmena vizuelnih "utisaka" to jest informacija odigrava se uzajamnom razmenom "naočara", to jest filtera. Ako poznajemo osobine nekog filtra, možemo "rekonstruisati" pravu vizuelnu informaciju, to jest sliku, kompenzujući na

određeni način koloraciju i svetlosnu filtraciju koju je on uneo. Drugim rečima, na ovaj način možemo se "šetati" kroz različite kolorne prostore, a pri tom posmatrati slike svojim očima.

Kod digitalne slike, koristimo nekoliko vrsta "naočara" samim tim što koristimo više različitih uređaja za manipulaciju njome. Znajući i pravilno kombinujući njihove osobine, uvek možemo imati "pravi pogled". Duhove srećemo onda kada pri sebi nemamo prave "naočare".

"Život" jedne digitalne slike ima tri glavne "faze":

- fazu generisanja, to jest nastanka (digitalni aparat, kamera, skener);
- fazu posmatranja i obrade (računar i monitor);
- fazu materijalizacije, to jest štampe (fotolaboratorija ili štampač).

Svaka od ovh faza ima svoje "duhove". Druga među njima, centralna i najdugotrajnija, koju odlikuje puno posmatranja, procena i obrade slike, jeste i najpodložnija pojavi "duhova", ali u isto vreme i najprikladnija za njihovo isterivanje.

Koliko daleko mogu ići "duhovi" u svom "lažnom predstavljanju", kojim smo prošlog puta počeli pričati? Ako bismo sudili prema slici, prilično daleko, do dimenzija prave rašomonijade boja. Na sreću, postoje dva momenta koji čine da se ova rašomonijada u dnevnom životu javlja u znatno manjoj meri:

- prvi momenat jeste psihološki i postoji zahvaljujući fantastičnim kognitivnim i adaptivnim svojstvima ljudskog čula vida u kome, pored osnovne funkcije beleženja vizuelnog zapisa koju obavljaju oči, glavnu ulogu igraju mehanizmi vizuelne percepcije, jedan zadivljujući aparat ljudskog mozga. Ovi mehanizmi prepoznavanja toliko su moćni i brzi da trenutno pretvaraju primljeni vizuelni zapis u senzaciju slike, uz istovremeno obilje informacija dobijenih iskustvenim prepoznavanjem forme, oblika objekata itd. Deo tog jedinstvenog sazajnog procesa koji se dešava bez našeg svesnog učesća jeste i činjenica da u kreiranju vizuelnog utiska vrlo malu ulogu ima percepcija apsolutnih nijansi boja, koliko percepcija i pamćenje odnosa među bojama, zahvaljujući čemu smo u stanju da nepogrešivo procenjujemo "atmosferu" vizuelnog ambijenta, svetlo, senke i sve ono što suštinski čini jednu sliku. Stoga je i naše vizuelno pamćenje u priličnoj meri relativizirano, što se ogleda u tome da ako postoji makar mali vremenski razmak između percepcije dve iste slike s varijacijama u bojama i prosvetljenosti, malo je izgledno da ćemo uočiti razliku među njima. Tek ako ih posmatramo istovremeno, jednu pored druge, primetićemo razliku.

Iz ovih razloga, prilikom posmatranja istog digitalnog materijala na dva različita monitora i dva različita mesta, uočićemo razliku najčešće samo onda kada je ona znatna, kada je to često i ozbiljna indikacija da bar na jednom od ta dva mesta nešto nije u redu (monitor, softver ili sve zajedno). Budući da u jednom trenutku posmatramo jednu kopiju (čitaj: verziju, interpretaciju) digitalne fotografije (na monitoru) i to u svom okruženju (na svom kompjuteru i

monitoru), najvažnije što možemo da učinimo jeste da tom svom okruženju bezrezervno verujemo;

- drugi momenat koji smanjuje verovatnoću pojave "duhova" jeste današnje relativno konzistentno okruženje, pre svega u smislu kvaliteta monitora i softvera koji se koriste pri manipulacijama digitalnim slikama. Vrlo je verovatno da ćemo na dva različita mesta imati isti softverski paket (npr. Photoshop), koji je danas, u vezi s podešavanjem parametara boje, vrlo solidan, i, s druge strane, usaglašen s kolornim parametrima koji su u granicama najčešće korišćenih standarda. Značaj ovoga najlakše se može uočiti istovremenim korišćenjem dva različita programa, na istom računaru, pri posmatranju iste slike, gde, u određenim slučajevima, efekti razlike u prikazu mogu biti zbunjujući, kao da su u pitanju dve različite fotografije ili pak ista fotografija snimljena u potpuno različitim ambijentima i kolornim i svetlosnim uslovima.

Koliko god ove dve činjenice delovale umirujuće, to ne znači da ne treba da se potrudimo da bar naše okruženje dovedemo u okvir standarda i jedne čvrste polazne tačke i oslonca.

Moramo znati da duhovi digitalne slike nisu zapravo toliko strašni i da "lažno predstavljanje" i nije njihova osobina, već zapravo naš problem odabira pravih "naočara" i dobre komunikacije sa drugima.

Prikazi slika na monitorima nisu karikirani. Ilustrativnosti radi, prikazani su drastičniji primeri odnosno varijante neodgovarajućeg radnog kolornog prostora, nekonrolisanog ukupnog radnog okruženja (nepodešen monitor, neidentifikovana slika, proizvoljan kolorni prostor), neodgovarajuće identifikacije slike, obrnute identifikacije slike i radnog prostora. Original se nalazi na centralnom monitoru.

Dakle, za isterivanje duhova nisu nam potrebni beli luk, glogov štap i slični rekviziti. Potrebna su vrlo jednostavna "oružja": prvo i glavno jeste identifikacija; drugo je znanje, a treće odgovarajući pogled.

Identifikacija

Identifikacija digitalne slike jeste dodeljivanje odgovarajućeg kolornog prostora (najčešće i najefikasnije putem kolornog profila) digitalnom zapisu slike, koji postaje njena legitimacija. Bez ove identifikacije, sam digitalni zapis teško može biti valjano interpretiran, te i njegova fizička pojavnost može biti pogrešna.

Inicijalna identifikacija digitalne slike, u fazi njenog generisanja, stoga je izuzetno važna. Konkretno, pri skeniranju slajda ili prebacivanju materijala s digitalnog aparata na računar potrebno je, u skladu s mogućnostima koje nudi softver, tu identifikaciju obaviti, a potom je i pridružiti slici pri zapisivanju na računaru (opcija Embed Color Profile u programu Photoshop). Na koji način i do koje mere je pouzdano i koliko kvalitetno ovu identifikaciju sprovedi umnogome zavisi od mogućnosti samog uređaja (skener, digitalni aparat, kamera) i još više pridruženog mu softvera (pogledati REFOTO br. 11, "O skeniranju i softveru").

Naknadna identifikacija bila bi dodeljivanje nekog kolornog prostora postojećoj, neidentifikovanoj digitalnoj slici i ono je svršishodno ako sa sigurnošću znamo da joj taj kolorni prostor odgovara, što je samo ponekad slučaj. U protivnom, ako tim podatkom ne raspolažemo, ovu identifikaciju možemo obaviti na osnovu vizuelne kontrole same slike i efekta koji na nju ima dodeljivanje kolornog prostora. Shodno tome, preciznost i kvalitet ove identifikacije određeni su pretežno subjektivno, što ne znači da je tre-

ba izbegavati jer je za buduće korišćenje svakako bolje imati nekakvu identifikaciju nego neidentifikovanu sliku.

Implicitna identifikacija predstavlja podrazumevanje određene identifikacije slika s kojima se radi, pri čemu kolorni profil nije upisan, to jest pridružen samom digitalnom zapisu (fajlu), već se, na osnovu nekog realnog osnova, podrazumeva pripadnost slika određenom kolornom prostoru.

Znanje
To smo mi.

Pogled

Pogled imamo kroz jedne sofisticirane naočare, koje imaju veoma mnogo šrafova i dugmića za podešavanje, a valja ih, naravno, dobro podesiti. Kako smo rekli, najčešće te "naočare" čini jedan poznati trio: sistem računar, softver, monitor. On funkcioniše u ključnoj, srednjoj fazi digitalne slike i od njega mnogo toga zavisi, koliko i za preostale dve faze, toliko i za naš pogled. Da bismo stvorili čvrstu tačku i osnov na našem sistemu, videćete, nije potrebno mnogo (ova oblast vrlo je široka i koncentrisaćemo se samo na najvažnije aspekte i svet fotografije, uz pretpostavku da koristimo Photoshop i da radimo u RGB kolornom modelu):

- linearizacija monitora;
- odabir radnog kolornog prostora;
- identifikacija slike, kada god je to moguće;

Linearizaciju monitora (češće se koristi manje prikladan izraz, kalibracija) svakako je najefikasnije uraditi uz pomoć (skupih) instrumentalnih merenja, što u kućnim uslovima najčešće nije moguće. Vrlo dobar posao se pak može obaviti uz pomoć različitih softverskih "pomagalā", a u kombinaciji s vizuelnom

kontrolom (npr. Adobe Gamma koji se isporučuje uz Photoshop, uz napomenu da nije prikladan za LCD monitore). Ona sadrži četiri bitna koraka:

1. fizičko podešavanje kontrola (koje postoje uglavnom na svim monitorima) na monitoru na optimalne vrednosti kako bi se dobio što veći dinamički opseg boja, što načelno i najčešće podrazumeva sledeće:

- podešavanje kontrasta na maksimum,
- podešavanje osvetljenja na optimum koji daje maksimalno "duboku" crnu uz što svetliju belu boju

2. uzimanje u obzir vrste fosfora i tipa monitora zbog specifične koloracije i kolornih karakteristika. Ove vrednosti trebalo bi da obezbedi proizvođač uz sam monitor, što najčešće nije slučaj, pa se tada treba osloniti na podatke za sličan model ili tip (npr. trinitron). Takođe, ozbiljniji proizvođači ove podatke ili kompletne kolorne profile pružaju na Internetu.

3. određivanje i podešavanje vrednosti parametra gama i kolorna linearizacija. Gama je parametar kojim se definiše opšta prosvetljenost uređaja (u ovom slučaju monitora), to jest intenzitet srednjih tonova. Kolornom linearizacijom eliminišu se neželjene koloracije (znatnije "naginjanje" pojedinih komponentnih boja, R, G i B) i postiže neutralni ambijent, to jest dobar kolorni balans. Nakon merenja (instrumentalnog ili vizuelnog) gama i kolorne linearizacije, moguće je odabrati vrednost gama, odnosno prosvetljenosti ambijenta u kome će se raditi. U načelu, ovaj izbor je slobodan, ali treba izabrati vrednost koja najviše odgovara mediju s kojim se radi. Normalna i preporučena vrednost za rad s fotografijom, a koja približno odgovara i uobičajenim uslovima u kojima se posmatra klasična fotografija, jeste 1,8.

4. određivanje i podešavanje vrednosti bele boje (White Point). Vrednost ovog parametra izražava se u stepenima Kelvina i često jednostavno naziva "temperaturom", po analogiji s različitim nijansama i "toplinom" bele boje tela usijanog od odgovarajuće temperature. Najčešće se prvo određuje tekuća "temperatura" monitora, a zatim opredeljuje za "korigovanu" temperaturu s kojom će se ubuduće raditi. Obično se bira vrednost bele boje koja najbolje oponaša belu boju papira u uobičajenim uslovima spoljnog svetla, pa bi preporučena vrednost bila 7,500 K.

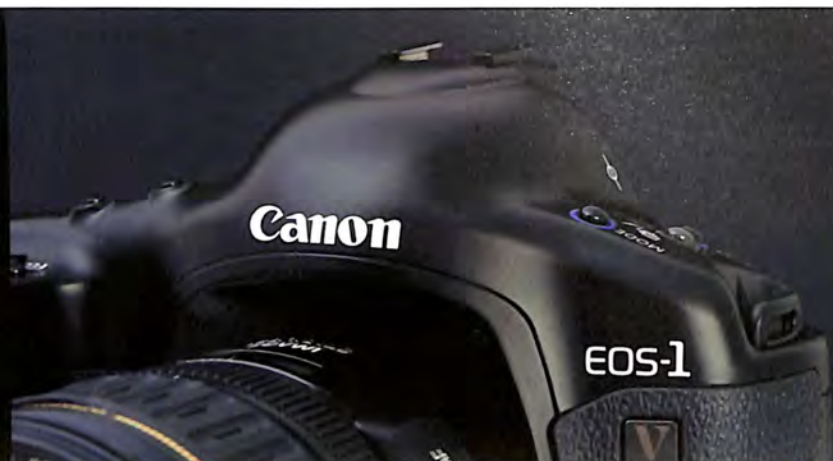
Na osnovu svih ovih vrednosti softver za kalibraciju generiše kolorni profil koji sadrži digitalnu karakterizaciju monitora i ujedno je (najčešće direktno) stavlja na raspolaganje Photoshopu.

Odabir radnog kolornog prostora stvar je našeg potpuno slobodnog izbora. Ipak, treba odabrati kolorni prostor koji je standardan, univerzalan (u smislu nevezanosti za bilo koji konkretan uređaj) i koji najbolje odgovara razmeni digitalnih fajlova. To, na primer, može biti (i preporučen je) Adobe RGB. Nakon načelnog odabira, profil treba trajno da odaberemo i u Photoshopu (opcija Color Settings). Ako imamo skener ili digitalni aparat, a u softveru raspoloživu opciju za destinaćijski kolorni profil, treba ga i tu odabrati, čime smo na najbolji način odredili i izvornu, inicijalnu identifikaciju slike. Ovim smo fiksirali jedno konzistentno radno okruženje, a Photoshop će nam dovoljno verno interpretirati i uz pomoć karakterizacije monitora prikazati slike. Na ovakav način, naš sistem pruža nam "naočare" i pogled u digitalni svet koje nas neće izneveriti i koje neće bez upozorenja propustiti uljeze i duhove pogled kome, jednostavno, treba verovati.

Strdan Vuković

CANON EOS 1V

Profesionalni fotoaparati vrhunskih performansi sigurno je jedan od najboljih fotoaparata od 35 mm, naročito za sportske fotografe, zahvaljujući autofokusnom sistemu sa 45 autofokusnih polja i mogućnosti snimanja deset snimaka u sekundi

Pored mogućnosti korekcije dioptrije, poseduje i zavesu za zatvaranje tražila

Canon EOS 1V ubraja se u grupu profesionalnih fotoaparata. Po izgledu i nekim funkcijama podseća na raniji model EOS 1N. Telo je napravljeno od jake i lagane legure magnezijuma u crnoj mat boji, s rukohvatom presvučenim gumom. Ovo omogućava udobno držanje, a zahvaljujući dobrom rasporedu komandi ni rukovanje ne predstavlja veći problem, naročito posle određenog vremena koje je potrebno da se fotograf navikne (ako ranije nije fotografisao s modelom EOS 1N). Fotoaparati su dobro zaštićeni od vlage i prašine zahvaljujući gumicama koje se nalaze na svim potencijalno ugroženim delovima, a oko prstena bajoneta nalazi se gumeni prsten koji omogućava dobru zaštitu kada se koriste profesionalni teleobjektivi. Sve ovo daje mu veliku otpornost na udarce, vlagu i niske temperature. Na desnom gornjem delu nalazi se kontrolni LCD displej koji nam na dosta pregledan način pruža sve potrebne informacije o postavljenim elementima za fotografisanje, a može biti osvetljen plavičastim osvetljenjem koje omogućava lakšu kontrolu rada kada se fotografiše u noćnim uslovima.

Tražilo sa 100% pokrivenosti vidnog polja daje svetlu, jasnu i kontrastnu sliku. Poseduje mogućnost izmene deset različitih mat stakala. Na donjoj i levoj bočnoj strani tražila nalazi se LCD informacioni displej koji pruža sve potrebne informacije o postavljenim elementima za fotografisanje. Moguća je korekcija dioptrije od -1 do +3 m⁻¹, a poseduje i zavesu za zatvaranje tražila.

Elektronski kontrolisan zatvarač s lamelama napravljenim od karbonskih vlakana testiran je na 150.000 snimaka, što je za 50.000 više nego zatvarač koji poseduje Canon EOS 3. Brzina zatvarača kreće se od 30 do 1/8.000 s, a normalna sinhronizacija kada se radi s blicem je 1/250 s. Ekspozicioni sistem zasnovan je na procenjenom merenju u 21 zoni i povezan s autofokusnim sistemom. Nakon registrovanja položaja, veličine, udaljenosti, osvetljenosti objekta i pozadine, fotoaparati određuje prosečnu ekspoziciju koja daje odlične rezultate u mnogim svetlosnim situacijama. Kada se ručno izostrava, procenjeno merenje biće bazirano na centralnom autofokusnom polju.

Za objekte koji su osvetljeni drugačije od pozadine možemo koristiti parcijalno merenje koje pokriva 8,5% centralnog dela tražila ili spot koje pokriva 2,4% centralnog dela tražila. Na raspolaganju je i merenje na čitavoj površini s naglaskom na centar, spot merenje za izabrano autofokusno polje i spot merenje s mogućnošću memorisanja osam različitih očitavanja. Sve memorisane vrednosti označene su na ekspozicionoj skali u tražilu i fotoaparati može da izračuna za očitane vrednosti prosečnu ekspoziciju. Od ekspozicionih režima rada na raspolaganju je P – program koji automatski određuje najpovoljniju kombinaciju otvora blende i brzine zatvarača, a izabrana kombinacija može se promeniti, Tv – prioritet brzine zatvarača, Av – prioritet otvora blende, DEP – program koji uzima u obzir dubinsku oštrinu i M – ručna kontrola. Automatski izmerena ekspozicija može se korigovati od +/-3 EV s korakom od 1/3 EV. U složenim svetlosnim uslovima gde nismo sigurni u automatski izmerenu ekspoziciju možemo koristiti bracketing automatske ekspozicije i memorisanje izmerene ekspozicije.

Autofokusni sistem s CMOS senzorom od 45 autofokusnih polja raspoređenih unutar elipse pokriva 23% centralnog dela tražila. Sedam polja koncentrisano u centralnom delu je krstastog tipa (osetljiv na horizontalne i vertikalne linije), ostalih 38 autofokusnih polja horizontalno su linearna. Horizontalno orijentisana polja rade s objektivima koji imaju svetlosnu jačinu veću od f/5,6, dok sedam vertikalno orijentisanih polja funkcionišu samo s objektivima koji imaju svetlosnu jačinu veću od f/2,8. Autofokusna polja mogu se birati automatski ili ručno pritiskom na dugme za izbor autofokusnih polja i okretanjem glavnog i brzog točkica za izbor komandi. Pomeranjem glavnog točkica za izbor komandi, autofokusno polje pomena se levo-desno, a brzim točkim gore-dole. Ručni izbor autofokusnih polja može biti veoma mukotrgan, ali se korišćenjem dodatnih funkcija broj aktivnih autofokusnih polja može smanjiti, čime je izbor znatno olakšan. Uz pomoć dodatnih funkcija autofokusni sistem može se prilagoditi različitim potrebama fotografa. Novina u odnosu na EOS 3 jeste pomoćno dugme kojim možemo u svakom trenutku pozvati unapred isprogramirani položaj autofokusnog polja. Autofokusni sistem je brz i tih u kombinaciji s USM objektivima, a najbolje rezultate postiže upravo na profesionalnim objektivima sa svetlosnom jačinom većom od f/2,8.

Automatsko premotavanje filma poseduje dva režima rada, pojedinačno i kontinualno, s brzim ili tihim režimom rada kada se film vraća u kasetu. Maksimalna brzina fotografisanja jeste 4,5 snimaka u sekundi, a kada se koristi Powerdrive booster PB-E2 u kombinaciji s NiMH baterijom NC-E2 brzina fotografisanja je tada neverovatnih deset snimaka u sekundi. Ova brzina moguća je zahvaljujući unaprednom mehanizmu zavesice i mehanizmu ogledala.

Kao i EOS 3, EOS 1N nema ugrađeni blic, ali poseduje visokonapredni sistem za kontrolu rada blica s velikim mogućnostima kao što su E-TTL kontrola rada blica s predbljeskom, korekcija blic ekspozicije, bracketing blic ekspozicije (FEB), me-

morisanje blic ekspozicije, sinhronizacija na prvom ili drugom zavesici, visoka sinhronizacija s EX serijom bliceva. Najbolji izbor za ovaj fotoaparati nesumnjivo je blic Canon Speedlite 550EX, koji omogućava E-TTL daljinsku kontrolu rada kada se koristi više ovakvih bliceva.

Dodatnih dvadeset funkcija omogućavaju bolju prilagodljivost i podešavanje prema potrebama fotografa koji koristi fotoaparati. Izbor funkcija obavlja se pomoću dugmeta koje se nalazi skriveno iza vrata na bočnoj strani fotoaparata. Za označavanje aktivnih dodatnih funkcija koristi ekspozicionu skalu na kontrolnom LCD displeju, a istovremenim pritiskom na dugme označeno s "C.Fn" i "CLEAR" sve aktivirane dodatne funkcije se poništavaju. Povezivanjem fotoaparata s računarem pomoću programa EOS-LINK ES-E1 moguće je preuzeti iz memorije fototaparata 25 podataka o osnovnim elementima kao što su osetljivost filma, brzina zatvarača, otvor blede, žižna daljina objektivita itd. Ovi podaci biće sačuvani čak i kada se baterija promeni, a memorija ima kapacitet da

sačuva podatke između 50 i 200 filmova i signaliziraće kada je gotovo puna. Da bi podaci po filmovima mogli da se sortiraju, na samom početku filma biće označen broj filma. Druga mogućnost koja pruža povezivanje fotoaparata s računarem jeste prilagođavanje fotoaparata svojim potrebama sa 30 dodatnih, lično isprogramiranih funkcija. Canon EOS 1V po svojim karakteristikama ubraja se u vrhunski profesionalni fotoaparati od 35 mm, koji u kombinaciji s velikim brojem autofokusnih objektivita i dosta dodatne opreme pruža bezbroj mogućnosti za fotografisanje u najrazličitijim situacijama i vremenskim uslovima. Konstrukcija dva Canonova digitalna fotoaparata EOS 1D i EOS 1Ds zasnovana je na ovom fotoaparatu.

Boris Bjelica

Foto: B. Bjelica

Kontrolni LCD displej pruža sve potrebne informacije o postavljenim elementima za fotografisanje i može biti osvetljen

Točnik za brzi izbor komandi karakterističan je za sve bolje EOS modele fotoaparata

Dugmad za kontrolu rada fotoaparata dobro su označena

Priključak za daljinski okidač ili vezu s računarnom, a ispod, sinhronizirajući priključak za blic

Dodatne funkcije:

CF-0: kalibriše meri sistem kada se menja mat staklo;
 CF-1: transport filma – brzo ili tiho;
 CF-2: pozicija početak filma kada se film uvlači u kasetu;
 CF-3: DX uključen /isključen;
 CF-4: aktiviranje autofokusa na okidaču ili na AE dugmetu za memorisanje ekspozicije;
 CF-5: zamena komandi glavnog i brzog točnika za izbor komandi;
 CF-6: promena koraka ekspozicije (1, 1/2 ili 1/3EV);
 CF-7: ručno doterivanje fokusa kod USM objektivu;
 CF-8: način brojanja snimaka (unapred ili unazad);
 CF-9: podešavanje Bracketing (AEB) funkcije;
 CF-10: izbor načina osvetljavanja autofokusnih polja;
 CF-11: način izbora autofokusnih polja;
 CF-12: podizanje ogledala
 CF-13: broj autofokusnih polja koji se mogu birati (45/11/9);
 CF-14: dosvetljavanje s blicem (1:1 ili 2/3:1);
 CF-15: sinhronizacija na prvoj /druvoj zavesici;
 CF-16: sigurnosno zaključavanje u Av i Tv režimima rada;
 CF-17: broj aktiviranih polja u zoni izostravanja;
 CF-18: način aktiviranja memorisanog autofokusnog polja;
 CF-19: promena funkcije AF dugmeta s Canon IS teleobjektivima.

TEHNIČKI PODACI

Tip fotoaparata: autofokusni SLR od 35 mm

Priključak za objektiv: Canon EF bajonet

Tražilo: pokriva 100 % vidnog polja, korekcija dioptrije -3 do +1 m⁻¹

Izostravanje: TTL-AREA-SIR, CMOS senzor sa 45 AF polja automatski ili ručno birana

Merni sistem: u 21 zoni, parcijalno (8,5 % na centralnom delu), centralno spot (2,4 %), merenje na čitavoj površini s naglaskom na centralnom delu tražila, spot za izabrano autofokusno polje i mogućnost memorisanja osam spot merenja

Tipovi ekspozicije: P (fleksibilan), Tv, Av, M, A-DEP

Brzina zatvarača: 30 – 1/8.000 s i B

Sinhronizacija blica: 1/250 s

Korekcija ekspozicije: +/-3 s korakom 1/3 ili 1/2 EV

Korekcija blic ekspozicije: +/-3 s korakom 1/3

Auto Bracketing: +/-3 s korakom 1/3

Raspon osetljivosti filma: 25 – 5.000 (DX) i ISO 6 – 6.400 (manuelno)

Kontrola dubinske oštine: moguća

Transport filma: automatsko premotavanje filma maksimalnom brzinom od 4,5 snimaka u sekundi (s PB-E2, deset snimaka u sekundi), višestruka ekspozicija

Broj dodatnih funkcija: 20

Samookidač: podesiv 2 ili 20 s

Izvor energije: litijumska baterija od 6V 2CR5

Dimenzije: 161 x 88 x 64 mm

Masa: 945 g

Cena: 167.400 din. (2700 evra)

Informacije o prodaji: PROFIFOTO, Beograd, tel. 011/ 655-100, 655-257

YOU can

4.0 Megapix

PowerShot G3

BEOGRAD

TEL: 011/655 100, 655 257

SanDisk

Više memorije. Više mogućnosti.

REFOTB

Pcinjska 17, 11000 Beograd
 011 456 151, 444 7958
 email: refotb@eunet.yu

PROFIFOTO official distributor

Canon

MINOLTA DiMAGE 7Hi

Digitalni fotoaparati od pet milona piksela namenjeni su zahtevnijim korisnicima. Poseduju performanse koje se mogu videti samo kod SLR digitalnih fotoaparata s izmenljivom optikom. Zum objektiv pokriva žižnu daljinu od 28 do 200 mm (ekvivalentnu formatu od 35 mm), ima mogućnost direktnog zumiranja i izoštravanja na samom objektivu. Autofokusni sistem sa širokim autofokusnim poljem i fleksibilni senzor koji omogućava izoštravanje bilo koje tačke u kadru daje mu veliku prilagodljivost za fotografisanje u najrazličitijim situacijama. U odnosu na prethodni model dobio je još jedan bolji stepen JPEG kompresije, Extra Fine

Nova Minolta DiMAGE 7Hi osvežena je i unapređena verzija prethodnog Minoltinog najboljeg digitalnog fotoaparata DiMAGE 7i. Telo je napravljeno od legure magnezijuma, koja je za 30% lakša od legure aluminijuma, a rukohvat je, za razliku od prethodnog modela koji je bio plastičan, zamenjen gumenim, što omogućava prijatnije i stabilnije držanje. Crna mat boja daje mu mnogo bolji i profesionalniji izgled. Kao i kod prethodnog modela na gornjem delu nalazi se kontrolni displej koji daje sve neophodne informacije o postavljanim elementima za fotografisanje. Laganim pritiskom na okidač pored aktiviranja kontrolnog displeja aktivira se i osvetljenje displeja (ako su loši

svetlosni uslovi). Na gornjem delu pored okidača, točkića za izbor komandi, nalazi se dugme za izbor ekspozicijskih programa i točkić za izbor režima rada s kočnicom koja blokira izabrani položaj i ne dozvoljava njegovo pomeranje. Na zadnjem delu pored TFT LCD monitora od 1,8 inča, presvučenog odličnim antirefleksnim slojem, mogu se videti i potrebne informacije o elementima za fotografisanje i histogram za svaku snimljenu fotografiju. Ispod njega nalazi se prostor za baterije, a sa strane višefunkcionalni džojstik i dugme za ulazak u meni. Na zadnjem delu nalaze se i priključci za AC adapter, audio/video izlaz i priključak za daljinski okidač. Na bočnoj strani nalazi se drugi točkić za izbor režima rada. Novina kod ove nove verzije jeste i sinhro priključak koji omogućava korišćenje studijske rasvete i nalazi se iznad AF/MF dugmeta za izbor načina izoštravanja. Sve komande veoma su dobro raspoređene i označene tako da rukovanje ne predstavlja veliki problem.

Elektronsko tražilo (EVF) od 71.000 piksela identično je onima koje su koristili DiMAGE 7 i 7i. Rezolucija od 71.000 piksela ne daje zadovoljavajući kvalitet slike u poređenju s elektronskim tražilima koja se mogu videti kod digitalnih fotoaparata Sony DSC-F717, Fujifilm S602 Zoom i Coolpix 5700. Takođe, na ivicama tražila slika je malo neoštra. Elektronsko tražilo poseduje i dve jedinstvene mogućnosti. Prva omogućava njegovo pomeranje nagore između 0° i 90°, a druga je senzor koji automatski isključuje TFT LCD monitor, a uključuje elektronsko tražilo kada približimo oko tražilu i obrnuto. Moguće je podešavanje dioptrije od -5 m⁻¹ do +0,5 m⁻¹.

Zum objektiv s uvećanjem od 7x ostao je isti kao i kod prethodnog modela. U svojoj konstrukciji koja se sastoji od 16 sočiva raspoređenih u 13 grupa ima dva AD i dva asferična sočiva. Pokriva žižnu daljinu od 7,2 mm do 50,8 mm koja odgovara kod klasičnih fotoaparata od 35 mm rasponu od 28 do 200 mm s maksimalnom svetlosnom jačinom ob-

jektiva od f/2,8 do f/3,5. DiMAGE 7Hi ubraja se u grupu retkih digitalnih fotoaparata s neizmenljivim objektivima, koji ima veoma korisnu žižnu daljinu od 28 mm (ekvivalentnu formatu od 35 mm). Posедуje dvostruki makrosistem, koji omogućava fotografisanje makrosnimaka i s objektivom postavljenim u širokougaoni položaj s minimalnom daljinom izoštravanja od 21 cm i u telepoložaju s minimalnom daljinom izoštravanja od 13 cm. Zumiranje se obavlja na samom objektivu, kao i kod klasičnih fotoaparata s izmenljivim objektivima. Senzori DLS-7Hi isporučuju se s fotoaparatom, a prečnik filtra koji može da koristi jeste 49 mm.

Autofokusni sistem koji poseduje DiMAGE 7Hi ima veliku prilagodljivost i mogućnosti za fotografisanje u najrazličitijim situacijama. Široko autofokusno polje sa tri osetljiva autofokusna senzora od kojih je centralno krstastog tipa, omogućava jednostavno i potpuno automatsko izoštravanje, a fleksibilni sistem preciznu kontrolu jer možemo da izoštrimo na bilo koju tačku u kadru pomoću krstastog senzora koji pomeramo po kadru pomoću džojstika. Pored autofokusnog izoštravanja poseduje mogućnost direktnog ručnog izoštravanja (DMF - Direct Manual Focus), koje omogućava izoštravanje na samom objektivu. Tako možemo uvek fino ručno doterati fokus prethodno automatski izoštranog predmeta.

Od ekspozicijskih režima rada pored uobičajnih P - programa koji dozvoljava korisniku promenu automatski izabrane kombinacije otvora blende i brzine zatvarača, A - prioritet otvora blende, S - prioritet brzine zatvarača i M - manuelno, poseduje i pet programa sa scenama: portret, sport, zalazak sunca, noćni portret i tekst. Za merenje svetlosti koristi višesegmentno merenje, centralno i spot. Višesegmentno merenje meri svetlost na čitavoj površini snimka u 300 segmenata i na osnovu njega proračunava optimalnu ekspoziciju za postojeću svetlosnu situaciju. Izmerena ekspozicija može se memorisati ili korigovati u rasponu

od +/-2 EV s korakom 1/3 EV. Bracketing automatske ekspozicije omogućava snimanje tri ekspozicije s koracima 1/3, 1/2 i 1 EV, a moguće je i Bracketing različitih kontrasta i zasićenosti boja. Osetljivost se određuje automatski u rasponu od 100 do 200 ISO ili ručno na ISO 100, 200 i 400. Za određivanje balansa belog (White Balance) pored automatskog, poseduje pet manualnih opcija kao i mogućnost memorisanja tri prethodno izmerena balansa belog.

Ugrađeni blic ručno se podiže nakon čega se automatski puni kondenzator. On omogućava fotografisanje na udaljenostima od 0,5 m do 3,8 m za širokougaoni položaj i od 0,5 do 3 m za telepoložaj objektiv, a za osetljivost od ISO 100. Od režima rada s blicem na raspolaganju je mogućnost dosvetljavanja, otklanjanja efekta crvenih očiju, sinhronizacija na drugoj zavesici i da služi samo za aktiviranje drugih bliceva. Koristi tri različita sistema za određivanje blic ekspozicije. Sistem merenja ADI koristi izmerenu udaljenost i otvor blende za određivanje potrebne snage blica, TTL sistem koristi predbljesak na osnovu kojeg se određuje ispravna ekspozicija pre glavnog bljeska i treća metoda je potpuno ručno podešavanje. Sinhronizacija kada se fotografiše s blicem jeste 1/2.000 s. DiMAGE 7Hi poseduje i šinu za spoljni blic, koja omogućava korišćenje Minoltinih bliceva za analogne fotoaparate Minolta Program Flash 3600HS (D) ili 5600HS (D). Oba blica imaju zum glavu koja se automatski podešava kada se objektiv na fotoaparatu zumira, a, takođe, poseduju mogućnost daljinske kontrole rada. Za makrofotografi-

sanje moguće je koristiti i Minoltine makrobliceve Micro Ring Flash 1200 i Micro Twin Flash 2400.

Ugrađeni CCD senzor veličine 2/3 inča od 5,2 miliona piksela omogućava dobijanje fotografije u maksimalnoj rezoluciji od 2.560 x 1.920 piksela. Ova rezolucija omogućava štampanje fotografija 43,3 x 32,5 cm u 150 dpi ili u fotokvalitetu 21,7 x 16,3 cm u 300 dpi. Moguće je snimati i u nižim rezolucijama od 1.600 x 1.200, 1.280 x 960 i 640 x 480 piksela. Pored Super Fine, Fine i Standard JPEG kompresije snimljenih fotografija, na novom modelu dodat je bolji Extra Fine stepen kompresije. Pored toga, fotografije možemo snimati u nekompresovanom TIFF ili RAW formatu. Snimljene fotografije u RAW formatu mogu se videti samo pomoću novog DiMAGE Viewer softvera i sačuvati u 8 ili 16 bitova. Uz svaku snimljenu fotografiju moguće je snimiti i zvučni zapis u trajanju od 5 do 15 sekundi. Kvalitet snimljene fotografije je dobar, s dobrom reprodukcijom boja, jedino je šum slike nešto veći nego kod ostalih digitalnih fotoaparata od pet milona piksela, čak i za osetljivost od ISO 100. Prostor za memorijsku karticu smešten je bočno pored rukohvata iza plastičnih vrata s magnetnom bravicom. Iza vrata nalazi se prostor koji omogućava korišćenje CompactFlash memorijskih kartica tipa I i II, uključujući i IBM MicroDrive. Takođe, ovde je smešten USB priključak za povezivanje s računarom.

Za napajanje koristi četiri alkalne ili NiMH baterije formata AA ili AC adapter AC-1L, a poseduje i dodatni nosač baterija EBP-100, koji omogućava ko-

rišćenje litijum-jonske punjive baterije NP-100, koja se puni u punjaču BC-100. Kada koristi NiMH baterije od 1.850 mAh, možemo pregledati snimljene fotografije na TFT LCD monitoru oko 120 minuta ili snimiti oko 220 snimaka u rezoluciji 2.560 x 1.920 piksela bez pregledanja na monitoru i sa 50% korišćenja blica. Uz fotoaparati isporučuje se kaiš NS-DG1000, poklopac za objektiv (49 mm) LF-1249, poklopac za priključak SC-19, AV kabl AVC-300, CompactFlash memorijska kartica od 16 MB, USB kabl USB-100, DiMAGE softver, Senzori DLS-7Hi, 4x NiMH baterije od 1.850 mAh i punjač.

Boris Bjelica

TEHNIČKI PODACI

- Tip:** digitalni s nepromenljivim objektivom
Senzor: CCD veličine 2/3 inča sa 5,2 miliona piksela (efektivno 5 miliona piksela)
Velicina slike: 2.560 x 1.920, 1.600 x 1.200, 1.280 x 960 i 640 x 480 piksela
Način snimanja slika: JPEG (Super Fine, Extra Fine, Fine i Standard), TIFF, RAW i kratak zvučni film
Objektiv: 7,2-50,8 mm f/2,8-3,5 (odgovara 28-200 mm kod fotoaparata od 35 mm) i 2x digitalni zum
Izoštravanje: video AF sistem sa širokim autofokusnim poljem, centralnim spot poljem i fleksibilnom tačkom izoštravanja koja omogućava preciznu kontrolu na čitavom kadru snimka.
Monitor: TFT LCD od 1,8 inča sa 118.000 piksela
Tražilo: elektronsko (EVF) sa 220.000 piksela
Tipovi ekspozicije: P-program (fleksibilni), S-prioritet brzine zatvarača, A-prioritet otvora blende, M-manuelno i pet programa sa scenama (portret, sport, zalazak sunca, noćni portret i tekst)
Merenje: na čitavoj površini u 300 segmenata, centralno i spot
Brzina zatvarača: 15 s do 1/4.000 s i B (maks. 30 s)
Osetljivost: automatska, ISO 100/200/400/800
Balans belog: automatski, pet manualnih opcija, prethodno izmereni
Bracketing: tri ekspozicije s korakom +/- 1/3 do 2 EV
Korekcija ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV
Korekcija blic ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV
Tip kartice za pohranjivanje: CompactFlash tip I i II, IBM MicroDrive
Priključci: USB, audio/video izlaz (NTSC/PAL), AC adapter
Napajanje: četiri alkalne baterije ili NiMH baterije formata AA
Dimenzije: 117 x 90,5 x 112,5 mm
Masa: 530 g (bez baterija)
Cena: oko 1.500 evra

EVROPSKA PROMOCIJA OLYMPUS

μ300 (mju:)/μ400 (mju:)

U austrijskom mestu St. Wolfgang, koje se nalazi nedaleko od Salzburga, 1. februara održana je promocija dva nova Olympus digitalna fotoaparata Mju 300 i Mju 400. Njoj su prisustvovali novinari iz evropskih časopisa koji se bave digitalnom fotografijom i predstavnici evropskih Olympusovih predstavništava, a zahvaljujući pozivu iz novosnovanog predstavništva Olympus za Jugoslaviju prisustvovao sam kao predstavnik našeg časopisa.

Promocija je počela konferencijom za štampu gde je novinarima prezentovana koncepcija dva nova digitalna fotoaparata zasnovana na jednoj od najuspešnijih i najprodavanijih serija analognih kompaktnih fotoaparata pod imenom Mju. Razlozi uspešnosti ove serije jesu: fotoaparat je malih dimenzija, lagan i kompaktn; ekskluzivnog dizajna; izrađen u vrhunskoj tehnologiji i s visokim kvalitetom optike, a uz sve ovo je i vodootporan, što omogućava fotografisanje u lošim vremenskim uslovima. Pored predstavnika Olympus Optical Co. (Evropa), novinari su imali priliku da čuju i mišljenje dizajnera Mju serije Akinori Mitsuse, koji je istakao da je želeo da napravi fotoaparat koji će u današnjoj digitalnoj eri pored tehničkih iografskih kvaliteta biti jednostavan za rukovanje i imati vrhunski dizajn. Posle završene konferencije za štampu, podeljeni su fototaparati, a novinari i

lokalni predstavnici prevezeni su autobusima na obližnju planinu gde su podeljeni u grupe da bi potom mogli da prolaze zajedno s vodičem kroz različite avanture (kao što su vožnja balonom, vožnja u saonicama koje su vukli psi, gađanje lukom i strelom, skijanje i sankanje, da se spuštaju zakačeni na konopcu,...) i to sve mogli su da fotografišu i probaju mogućnosti ovog digitalnog fotoaparata. Uveče je organizovana zajednička svečana večera s interesantnim performansom i vatrometom, koja je potrajala do kasno u noć, a novinarima su na njihovo veliko iznenađenje podeljeni digitalni aparati Mju 300.

Mora se odati priznanje Olympusu na odličnoj organizaciji prezentacije.

Gosti iz Jugoslavije, s leva na desno: Svetlana Bošković i Ivanka Milenković – Olympus d.o.o., Aleksandar Veljković – PC Press i Boris Bjelica – REFOTO

Dvanaest godina nakon pojave prvog kompaktnog fotoaparata od 35 mm iz Mju serije, koja je doživela neverovatna uspeh i popularnost, danas imamo priliku da vam premijerno predstavimo i dve digitalne verzije – Mju 300 s efektivnom rezolucijom od 3,24 miliona piksela i Mju 400 s efektivnom rezolucijom od 4,07 miliona piksela.

Njihov glavni adut, u odnosu na ostale digitalne fotoaparate, jeste vodootporno kućište, male dimenzije i jednostavno rukovanje. Dizajn dva nova Olympusova digitalna fotoaparata veoma podseća na analognu verziju ove serije s karakterističnim kliznim poklopcem koji štiti objektiv čijim se pomeranjem uključuje fotoaparat. Kućište je napravljeno od metala u srebrnoj boji, dok je kod verzije Mju 400 klizni poklopac u zlatnoj boji. Jedna od glavnih osobina koja ga izdvaja od ostalih digitalnih fotoaparata jeste vodootporno kućište koje omogućava fotografisanje u vlažnim

Fotografije snimljene s μ[mju:] 300 u HQ kompresiji

uslovima, ali, naravno, ne može se koristiti kao podvodni fotoaparat. Na zadnjoj strani nalazi se TFT LCD monitor od 1,5 inča, prozorčić optičkog tražila i dugmad za kontrolu rada fotoaparata. Raspored komandi je dobar, a upravljački meni dosta je sličan ostalim Olympusovim digitalnim fotoaparatima. Sve ovo omogućava jednostavno rukovanje bez većih teškoća. Na levoj bočnoj strani nalazi se poklopac obložen gumom s unutrašnje strane, iza kojeg se kriju prostor za xD memorijsku karticu, USB i video-priključak, a na donjem delu nalazi se poklopac ležišta za bateriju, koji je takođe obložen gumom s unutrašnje strane. Trostruki zum objektiv koji se sastoji od pet sočiva raspoređenih u tri grupe, od kojih su tri sočiva asferična, pokriva žižnu daljinu od 5,8 do 17,4 mm (odgovara 35–105 mm kod fotoaparata od 35 mm). Svetlosna jačina objektivna jeste f/3,1 za širokougaoni položaj i f/5,2 za telepoložaj objektiv. Za automatsko izoštravanje poseduje pasivni TTL autofokusni sistem, koji je veoma osetljiv, omogućavajući, iako nema nikakav dodatni osvetljivač, izoštravanje u lošijim svetlosnim situacijama. Minimalna daljina izoštravanja jeste 0,5 m, dok je u makrorežimu rada moguća fotografisati od 0,2 m.

Fotografije snimljene s μ[mju:] 300 u HQ (high quality) stepenu kompresije

Boris Bjelica

Foto: B. Bjelica

Poseduje i digitalni zum, koji zavisno od izabrane rezolucije omogućava uvećanje od 1 do 5 puta. Za merenje koristi dobro poznato ESP merenje na čitavoj površini, poseduje i opciju spot merenja, dok od ekspozicijskih režima rada poseduje P – program i pet programa sa scenama (portret, autoportret, noćne scene, pejzaž i portret s pejzažom). Osetljivost se postavlja automatski u rasponu od ISO 80 do 320, a moguća je korekcija ekspozicije u rasponu od +/-2 s korakom 1/3 EV. Ugrađeni blic omogućava fotografisanje na udaljenostima od 0,2 do 4 m u širokougaonom položaju objektiv, a u telepoložaju objektiv od 0,2 do 2,5 m. Od ostalih osobina na raspolaganju je opcija snimanja panorama, dve fotografije u jednoj i snimanje fotografija u sepija ili crno-belom tonu.

Olympus Mju 400 poseduje CCD čip od 4,23 miliona piksela, kojim možemo snimiti fotografiju u maksimalnoj rezoluciji od 2.272 x 1.704 piksela. Mju 300 ima CCD čip od 3,34 miliona piksela i daje fotografiju maksimalne rezolucije od 2.272 x 1.704 piksela, a moguće je snimanje i u manjim rezolucijama. Fotografije se mogu snimiti samo u kompresovanom JPEG formatu u četiri stepena kompresije (SHQ, HQ, SQ1 i SQ2). Takođe, ovaj fotoaparat podržava Exif 2.2, Print Image Matching II i DPOF sistem za štampanje fotografija.

Za napajanje koristi punjivu Li-jon bateriju Li-10B koja se puni oko dva sata. Pored malih dimenzija, baterija je izdržljiva i po veoma hladnom vremenu. Na temperaturi od -2C, tokom testiranja fotoaparata, uspeo sam da snimim 150 fotografija, naravno sve vreme koristio sam LCD TFT monitor. Isporučuje se s: kaišem, xD-Picture Card memorijskom karticom od 16MB, USB i video kablom, Li-jon baterijom (Li-10B), punjačem, daljinskim okidačem RM-2 i programom CAMELIA Master 4.1. Olympus se potudio da napravi odlične kompaktne digitalne fotoaparate čije su glavne prednosti jednostavnost za rukovanje, male dimenzije i vodootporno kućište, a kvalitet snimljenih fotografija je odličan. U prodaji će se pojaviti, otprilike, za mesec dana.

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom
Senzor: model mju 300 - CCD veličine 1/2,5 inča s 3.34 miliona piksela (efektivno 3.2 miliona piksela); model mju 400 - 4.23 miliona piksela (efektivno 4 miliona piksela) -
Veličina slike: 2.272 x 1.704 (samo μ[mju:] 400), 2.272 x 1.704 (samo μ[mju:] 300) 2.048 x 1.536, 1.600 x 1.200, 1.280 x 960, 1.024 x 768 i 640 x 480 piksela (oba fotoaparata)
Način snimanja slika: JPEG i kratak zvučni film
Objektiv: 5.8-17.4 mm f/3.1 - 5.2 (odgovara 35-105 mm kod 35 mm fotoaparata) i digitalni zum od 1x do 5x
Izoštravanje: Pasivni TTL AF sistem
Monitor: 1.5 inča (3.8 cm) TFT LCD s 134.000 piksela
Tražilo: optičko
Tipovi ekspozicije: P-program, šest programa sa scenama (portret, autoportret, noćne scene, pejzaž i portret s pejzažom)
Merenje: ESP zonsko merenje i spot
Brzina zatvarača: 1-2 s do 1/1000 s (u programu za snimanje noćnih scena do 4s)
Osetljivost: Automatski od ISO 80 do 320
Balans belog: Automatski i četiri manuelne opcije
Korekcija ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV
Tip kartice za pohranjivanje: xD-Picture Card
Priključci: USB, Audio/Video izlaz (NTSC/PAL), AC adapter
Napajanje: Punjiva Li-jon baterija Li-10B
Dimenzije: 99 x 56 x 33,5 mm
Težina: 165 g (bez baterija)
Cena: oko 31.000 din (500 evra) μ[mju:] 300; oko 37.000 din (600 evra) μ[mju:] 400
Informacije o prodaji: Olympus, Mekenzijska 57 tel 011/ 34-04-138

OLYMPUS CAMEDIA C-730 Ultra Zoom

Ovo je jedan od tri nova Olympusova digitalna fotoaparata koji pored SmartMedia memorijske kartice koristi i novu memorijsku karticu xD-Picture Card. Ima efektivnu rezoluciju od 3,2 miliona piksela i 10x zum objektiv, čiji bi raspon odgovarao od 38 do 380 mm kod fotoaparata od 35 mm

Konstrukciono se ne razlikuje od prethodnog modela Camedia C-720 Ultra Zoom. Telo je napravljeno od plastike u srebrnoj boji. Rukohvat nije veliki, ali zahvaljujući dovoljno širokom telu i velikom prstenu objektivu koji omogućava pridržavanje i drugom rukom držanje ovog fotoaparata je komforno. Na gornjem delu nalazi se okidač s prstenom koji omogućava zumiranje, točkić za izbor režima rada i dugme kojim se aktivira ugrađeni blic, dok se na zadnjem delu nalazi TFT LCD monitor od 1,5 inča, višefunkcionalni džojstik, dugme za uključivanje fotoaparata i ostala veoma dobro označena dugmad za kontrolu rada. Pored monitora poseduje i elektronsko tražilo (EVF) veličine 1,1 cm sa 180.000 piksela, s mogućnošću korekcije dioptrije. Bočno pored rukohvata nalaze se vrata iz kojih je prostor za memorijsku karticu, a s druge strane fotoaparata vrata koja kriju priključke za USB, video/audio i AC adapter.

Glavna prednost ovog digitalnog fotoaparata jeste zum objektiv s uvećanjem od 10x, koji pokriva raspon žižne daljine od 5,9 do 59 mm, što odgovara kod klasičnih fotoaparata od 35 mm rasponu od 38 do 380 mm, sa svetlosnom jačinom

od f/2-3,5. Međutim, fotografisanje s velikim žižnim daljinama objektivu zahteva kratke ekspozicije ili korišćenje stativa da snimljena fotografija ne bi bila neoštra usled trešnja ruku. Žižna daljina objektivu od 380 mm zahteva da brzina zatvarača bude najmanje 1/400 s. Najbolje rešenje za ovaj problem bilo bi kad bi digitalni fotoaparati s ekstremnim rasponom žižne daljine imali ugrađen stabilizator slike. Naravno, to bi dovelo i do povećanja njihove cene. Poseduje i digitalni zum s rasponom od 1x do 3,4x, zavisno od rezolucije u kojoj fotografisemo. Uz korišćenje adaptera CLA-4 može se upotrebljavati širokougaoi konverter WCON-08 kojim se 0,8 puta smanjuje žižna daljina i makrokonverter MCON-40. Za izoštravanje koristi pasivni TTL sistem koji omogućava dva metoda izoštravanja: ESP sistem koji automatski bira jedno od četiri autofokusna polja ili centralno spot izoštravanje. Pored standardnog režima rada autofokusnog sistema kod koga je minimalna daljina izoštravanja 0,6 m za širokougaoi položaj i 2 m za telepoložaj objektivu, na raspolaganju su i dva makrorežima rada. Prvi normalan makrorežim rada koji omogućava izoštravanje od 0,1 do 0,6 cm za širokougaoi položaj objektivu i 1,2 do 2 m za telepoložaj objektivu i super makrorežim rada koji omogućava izoštravanje od 0,04 cm za fiksnu žižnu daljinu.

Za merenje svetla koristi Digital ESP (Electro-Selective Pattern) sistem koji na osnovu izmerene svetlosti na čitavoj površini snimka određuje tačnu ekspoziciju, a na raspolaganju je spot merenje i spot merenje u više tačaka. Izmerena ekspozicija može se memorisati ili jednostavnim pomeranjem džojstika levo-desno korigovati u rasponu od +/- 2 EV s korakom od 1/3 EV. U situacijama kada je teže odrediti tačnu ekspoziciju

može se koristiti Bracketing funkcija, koja omogućava da snimimo tri snimka ili pet snimaka istog objekta s različitim ekspozicijama do +/- 1 EV. Osetljivost koja se može postaviti automatski ili ručno na ISO 100, 200 i 400. Balans belog (White Balance) pored automatskog ima i sedam manualnih opcija za podešavanje i mogućnost korekcije.

Pritiskom na dugme koje se nalazi na gornjem delu podiže se ugrađeni blic koji ima radni opseg od 0,1 do 5,5 m za širokougaoi položaj i od 1,2 do 4,4 m za telepoložaj objektivu i osetljivost ISO 100. Ugrađeni blic automatski se aktivira kada nema dovoljno svetla i u kontrastu, može se aktivirati redukcija efekta crvenih očiju, a moguća je spora sinhronizacija sa simulacijom efekta sinhronizacije na prvoj i drugoj zavesici. Pored ugrađenog blica poseduje i TTL priključak koji omogućava korišćenje dodatnog Olympus blica FL-40. Snagu blica možemo korigovati za +/- 2 EV s korakom 1/3 EV.

Za memorisanje snimljenih fotografija koristi pored SmartMedia memorijske kartice, čiji je maksimalni kapacitet ograničen na samo 128 MB, i novu xD-Picture Card, koja se sada proizvodi s maksimalnim kapacitetom od 256 MB, a planira se u narednim godinama i proizvodnja u veličinama čak od 8 GB.

Senzor CCD od 3,3 miliona piksela omogućava fotografisanje u maksimalnoj rezoluciji od 2.480 x 1.536 piksela. Moguće je fotografisanje i u interpoliranoj rezoluciji od 3.200 x 2.400 piksela, kao i u nižim rezolucijama od 2.560 x 1.696 piksela s proporcijama 3:2, 1.600 x 1.200, 1.280 x 960, 1.024 x 768 i 640 x 480 piksela u nekompresovanom TIFF ili kompresovanom JPEG formatu, s različitim stepenima kompresije. Uz svaku fotografiju moguće je

Ova fotografija snimljena je uz pomoć programa za snimanje portreta, u rezoluciji 2.480 x 1.536 piksela u HG i JPEG kompresiji

Foto: B. Bjelica

Priključak koji kada se koristi adapter FL-CB01 omogućava korišćenje Olympus spoljnog blica FL-40 u svim ekspozicijskim režimima rada. Takođe, ovaj adapter omogućava i korišćenje ostalih bliceva, ali samo u A/S/M režimima rada

Nova memorijska kartica xD-Picture Card pruža daleko veće mogućnosti nego SmartMedia čiji je kapacitet ograničen na samo 128 MB

Ugrađeni blic podiže se mehanički pritiskom na dugme koje se nalazi na gornjem delu fotoaparata

Točkić za izbor režima rada omogućava jednostavan izbor između potpune automatike, programa, prioriteta blende, brzine zatvarača i ručnog podešavanja, snimanja kratkog zvučnog filma, pregledavanja snimljenih fotografija i šest programa sa scenama (portret, sport, pejzaž, portret sa pejzažom u pozadini, noćne scene i autoportret)

snimiti i kratak zvučni zapis. Čak i kod većih povećanja kvalitet snimljenih fotografija je odličan. Za napajanje koristi četiri baterije formata AA, alkalne ili punjive NiMH ili NiCd, može da koristi i dve litijumske LB-01 (CR-V3), a poseduje i priključak za spoljno napajanje preko AC adaptera C-6AC. Za razliku od prethodnog modela poseduje ugrađeni prijemnik, bežični daljinski okidač RM-1. U osnovnom paketu s ovim digitalnim fotoaparatom dobijaju se: dve litijumske baterije CR-V3, xD-Picture Card od 16 MB, kaiš, poklopac za objektiv, USB kabl, video kabl i programi CAMEDIA Master 4.0 i PhotoImpact.

B. Bjelica

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom
Senzor: CCD veličine 1/2,7 inča sa 3,3 miliona piksela (efektivno 3,2 miliona piksela)

Veličina slike: 3.200 x 2.400 (interpolirana), 2.480 x 1.536, 2.480 x 1.360 (3:2), 1.600 x 1.200, 1.280 x 960, 1.024 x 768 i 640 x 480 piksela

Način snimanja slike: JPEG, TIFF i kratak zvučni film

Objektiv: 5,9 - 59 mm f/2,8 - 3,5 (odgovara 38-380 mm kod fotoaparata od 35 mm) i digitalni zum od 1x do 3x

Izoštravanje: pasivni TTL AF sistem sa tri polja automatski ili ručno biranih i manualno izoštravanje

Monitor: TFT LCD od 1,5 inča sa 114.000 piksela

Tražilo: elektronsko (EVF) od 0,44 inča (1,1 cm) sa 180.000 piksela

Tipovi ekspozicije: P - program, S - prioritet brzine zatvarača, A - prioritet otvora blende, M - manualno i šest programa sa scenama (portret, sport, pejzaž, portret sa pejzažom u pozadini, noćne scene i autoportret)

Merenje: ESP zonsko merenje, spot i višestruko spot merenje

Brzina zatvarača: 1 s do 1/1000 s

Osetljivost: automatska, ISO 100/200/400

Balans belog: automatski, šest manualnih opcija s mogućnošću korekcije i prethodno izmereni

Korekcija ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV

Korekcija blic ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV

Bracketing: 3 ili 5 ekspozicija s korakom +/- 1/3 do 1 EV

Tip kartice za pohranjivanje: xD-Picture Card i SmartMedia

Priključci: USB, audio/video izlaz (NTSC/PAL), AC adapter

Napajanje: 4x AA alkalna ili NiMH ili NiCd ili 2x litijumska LB-01

Dimenzije: 107,5 x 76 x 77,5 mm

Masa: 310 g (bez baterija)

Cena: oko 47.715 din. (1/0 evra)

Informacije o prodaji: Olympus Beograd, Mekenzijska 51 tel: 011 341 3413

HP PHOTOSMART 850

Digitalni fotoaparata s efektivnom rezolucijom od 3,9 miliona piksela, zum objektivom koji pokriva žižnu daljinu ekvivalentnu 35 mm formatu od 37 do 300 mm

Hewlett Packard Photosmart 850 je digitalni fotoaparata srebrne boje, pomalo neobičnog, ali modernog dizajna. Na gornjem delu nalazi se okidač s prstenom koji osim pozicije za uključivanje i isključivanje poseduje položaj kojim se aktivira samookidač ili mogućnost snimanja kratkog filma. Na zadnjem delu je TFT LCD monitor veličine 2 inča i više-funkcionalni džojstik s centralnim dugmetom, koji omogućava ulaz u upravljački meni i izbor željenih funkcija. Zahvaljujući dovoljnoj širini tela fotoaparata i rukohvatu koji je obložen gumom, širokom objektivu čiji je spoljni deo takođe obložen gumom, držanje ovog fotoaparata više je nego komforno. Pored elektronskog tražila nalazi se fotočelija koja ga automatski aktivira kada se oko približi okularu tražila i automatski isključi TFT LCD monitor, i suprotno, a moguća je i korekcija dioptrije.

Zum objektiv napravljen je u saradnji s Fuji Photo Optical CO Ltd, a pokriva žižnu daljinu

7,6–61 mm f/2,8–3,1 ekvivalentnu rasponu od 37 do 300 mm kod fotoaparata od 35 mm, sa svetlosnom jačinom f/2,8–3,1, a poseduje i 7x digitalni zum. Autofokus s centralnim poljem dozvoljava izoštravanje do 0,5 m kada je objektiv postavljen u širokougaoni položaj ili 0,9 m za objektiv u telepoložaju, kad je aktivirana makroopcija, moguće je fotografisati na rastojanjima od 0,1 m do 0,7 m. Autofokus je spor, ali je znatno lakše izoštravanje u lošim svetlosnim uslovima zahvaljujući ugrađenom osvetljivaču.

Za merenje svetlosti koristi merenje na čitavoj površini, na osnovu koga se određuje optimalna ekspozicija, a za preciznije merenje na raspolaganju je spot merenje na centralnom delu kadra. Pored potpunog automatskog režima rada poseduje i mogućnost izbora između Av-prioriteta blenda, Tv-prioriteta brzine zatvarača i tri programa sa scenama (portret, pejzaž i sport). Moguća je i korekcija izmerene eks-

pozicije u rasponu +/-3 Ev s korakom 1/2 EV. Osetljivost je ograničena na samo ISO 100 i 200. Ugrađeni blic aktivira se mehanički i omogućava fotografisanje na udaljenostima do 3,5m za ISO 100. Iako nema nikakav predbljesak ili lampu za umanjeње efekta crvenih očiju, visok položaj ugrađenog blica daje bolje rezultate nego kod digitalnih fotoaparata koji imaju opciju za umanjeње tog efekta.

Poseduje CCD senzor od 4,13 miliona piksela kojim dobijamo slike u maksimalnoj rezoluciji od 2.272 x 1.712 piksela ili u manjoj rezoluciji od 1.136 x 848 piksela, ali samo u kompresovanom JPEG formatu koji podržava novi standard EXIF 2.2 u tri stepena kompresije (Best, Better, Good). Za pohranjivanje snimljenih fotografija koristi SD (Secure Digital) memorijsku karticu, koja se proizvodi s maksimalnim kapacitetom od 512 MB. Kvalitet dobijenih fotografija je dobar, s dobrom oštrinom, pod uslovom da kada fotografirate s većim žižnim da-

lijinama objektiv fotoaparata bude stabilan ili da brzina zatvarača ne bude manja od 1/300 s. Za napajanje koristi četiri alkalne, litijumske ili punjive NiMH baterije formata AA ili univerzalni AC adapter od 6,2 V i 2.000 mA. Od dodatne opreme na raspolaganju je praktičan uređaj HP8881 Digital Dock, koji omogućava jednostavno prebacivanje snimljenih fotografija u računar, povezivanje sa štampačem, gledanje snimljenih fotografija na televizoru, punjenje NiMH baterija, a može da posluži i kao postolje za fotoaparata. Isporučuje se sa četiri alkalne baterije formata AA, SD memorijskom karticom od 16 MB, audio/video kablom, USB kablom za PC, USB kablom za direktno štampanje, kaišem za nošenje, poklopcem za objektiv i programima.

B. B.

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom

Senzor: CCD veličine 1/1,8 inča sa 4,1 milionom piksela (efektivno 3,9 miliona piksela)

Veličina slike: 2.272 x 1.712, 1.136 x 848 piksela

Način snimanja slika: JPEG EXIF 2.2 (Best, Better, Good) i kratak zvučni film

Objektiv: 7,6–61 mm f/2,8–3,1 (odgovara 37–300 mm kod fotoaparata od 35 mm) i 7x digitalni zum

Izoštravanje: pasivni TTL AF sistem s centralnim senzorom

Monitor: dvojni TFT LCD

Tražilo: elektronsko (EVF) sa 230.000 piksela

Tipovi ekspozicije: automatika, Tv-prioritet brzine zatvarača, Av-prioritet otvora blende i tri programa sa scenama (portret, pejzaž i sport)

Merenje: procenjeno na čitavoj površini, centralno i spot

Brzina zatvarača: 16 s do 1/2000 s

Osetljivost: automatska, ISO 100/200

Korekcija ekspozicije: +/- 3 s korakom 1/2 EV

Balans belog: automatski, četiri manuelne opcije i prethodno izmereni

Tip kartice za pohranjivanje: SD (Secure Digital)

Priključci: USB, audio / video izlaz (NTSC / PAL), AC adapter

Napajanje: četiri alkalne baterije ili NiMH baterije formata AA

Dimenzije: 120 x 120 x 85 mm

Masa: 388 g (bez baterija)

Cena: oko 38.440 din (620 evra)

Informacije: Hewlett-Packard d.o.o. Beograd, Miročka 1, tel.011/322-80-14, www.hp.com

Okidač s prstenom koji osim pozicije za uključivanje i isključivanje poseduje položaj kojim se aktivira samookidač ili mogućnost snimanja kratkog filma

Zahvaljujući fotočeliji elektronsko tražilo automatski se aktivira kada se oko približi tražilu

Prostor za SD memorijsku karticu

HP DESKJET 5550

Univerzalni inkdžet štampač koji omogućava štampanje fotografija do formata A4 uz korišćenje HP Photoret IV tehnologije i šestobojnog kertridža

Hewlett Packard deskjet 5550 jeste univerzalni štampač namenjen svim korisnicima koji žele da imaju kvalitet odštampanih fotografija ravan fotoštampačima, a kvalitet odštampanog teksta skoro identičan laserskim štampačima. Za štampanje fotografija koristi HP Photoret IV tehnologiju i dva kertridža. Jedan kertridž jeste klasičan trobojni, dok je drugi trobojni foto i u sebi sadrži crno, svetlo cijan i svetlo magentno mastilo. Foto-kertridž izbacuje kapljice mastila zapremine četiri piktolitra s frekvencijom izbacivanja od 21kHz, a klasični kolorni radi s većim zapreminama. Ova kombinacija kertridža omogućava dobijanje od 1.200 dpi u glavi, a precizno pomeranje glave obavlja se u rezoluciji od 4.800 dpi. Na taj način dobija se visok kvalitet odštampane fotografije, s nešto manje od 24 miliona boja. Druga zanimljiva osobina koju poseduje ovaj štampač jeste optički senzor koji automatski detektuje tip papira i bira idealan režim rada štampača. Sa zadnje strane moguće je montirati dodatak koji omogućava automatsko obostrano štampanje. Brzina štampanja fotografije u boji sa 100% pokrivenosti formata 10 x 15 cm u "best" modu jeste 115 s, dok je otpornost odštampane fotografije na gubitak obojenosti usled delovanja UV zraka povećana na oko 80 godina kada se koristi HP Premium Photo Plus foto-papir. Kada se umesto foto-kertridža stavi kertridž s crnim mastilom, ovaj štampač funkcioniše kao klasičan četvorbojni i omogućava kvalitetno štampanje teksta s brzinom štampanja od 14 strana u minuti (u draft modu).

Jedina razlika u odnosu na HP Photosmart seriju jeste nemogućnost direktnog štampanja s digitalnog HP fotoaparata ili memorijske kartice, a cena je niža u odnosu na seriju koja nosi oznaku fotoštampač.

B. B.

TEHNIČKI PODACI

Tehnologija štampanja: HP termalna inkdžet

Rezolucija: 1.200 x 1.200 dpi (4.800 x 1.200 dpi na premium fotopapiru)

Veličina papira: standardni A4, A5, A6, B5, C6, DL i L nestandardni 76 x 127 mm do 216 x 356 mm

Ugrađena memorija (RAM): 8 MB

Operativni sistemi koje podržava: Windows (95, 98, NT, Me, 2000 Pro, XP, Macintosh OS 8,6 - 9.x i X

Veza s računarnom: USB 2.0 ili paralelni (IEEE 1284)

Kertridži: crni c6656ae, kolor c6657ae, foto c6658ae

Dimenzije: 456 x 385 x 156 mm

Masa: 5,3 kg

Cena: oko 9.920 din (160 evra)

Informacije: Hewlett-Packard d.o.o. Beograd, Miročka 1, www.hp.com

NIKON COOLPIX 4300

Digitalni fotoapart koji ima isti dizajn kao Coolpix 885, sa stvarnom rezolucijom od četiri miliona piksela, 3x zum objektiv čiji bi raspon odgovarao od 38 do 114 mm kod fotoaparata od 35 mm. Jednostavan je za rukovanje, ima mnogo funkcija i mogućnost korišćenja velikog broja dodatne opreme

Novi Coolpix 4300 nastavak je veoma uspešne serije koja je počela s modelom Coolpix 880. Zadržan je isti dizajn kao i kod prethodnog modela Coolpix 885. Telo je napravljeno od plastike i proizvodi se u dve boje, srebrnoj i crnoj. Objektiv krase metalni prsten s navojem, koji omogućava korišćenje telekonvertera i širokougaonih konvertera. Na gornjem delu, pored okidača s prstenom kojim se uključuje fotoaparat, nalazi se i toččić za izbor režima rada, koji poseduje šest položaja za jednostavan izbor između potpune automatike, programa sa scenama, ručne kontrole rada, snimanja kratkog filma, podešavanja i pregledanja snimljenih fotografija. Na zadnjoj strani nalazi se LCD monitor od 1,5 inča sa 110.000 piksela, četiri dugmeta ispod monitora koja imaju udvostručene funkcije zavisno od toga da li je fotoaparat u režimu rada za pregledanje ili fotografisanje. Tu je i prepoznatljivi višefunkcionalni džojstik. Optičko tražilo koje pokriva 80% vidnog polja omogućava uštedu baterija, a dve lampice pored njega označavaju spremnost ugrađenog blica (crvena) i da li je objekat koji fotografiramo izoštrjen (zeleni). Dugme koje nosi oznaku TRANSFER omogućava automatsko prebacivanje snimljenih fotografija u računar uz pomoć programa Nikon View.

Zum objektiv s uvećanjem od 3x ostao je isti kao kod prethodnog modela, a pokriva žižnu daljinu ekvivalentnu rasponu od 38 do 155 mm kod fotoaparata od 35 mm, sa svetlosnom jačinom f/2.6-f/5.1. Poseduje i 4x digitalni zum. Pasivni TTL AF sistem sa pet autofokusnih polja koja se vide na TFT LCD monitoru može se automatski ili ručno birati pomoću višenamenskog džojstika na leđima fotoaparata. U normalnim svetlosnim situacijama izoštravanje je brzo i precizno, a jedini problem jeste izoštravanje u mračnim prostorijama jer ne

postoji pomoćno svetlo. Minimalna daljina na kojoj je moguće izoštriti jeste 30 cm za širokougaoni položaj i 60 cm za telepoložaj objektiv. Kada se aktivira makrorežim rada, moguće je izoštravanje na udaljenostima od 4 cm do beskonačnosti.

Merenje svetla kao i kod prethodnih Coolpixa daje odlične rezultate u najrazličitijim situacijama. Matrix merenje svetlosti na čitavoj površini pomoću 256 segmenata određuje najbolju prosečnu ekspoziciju, a na raspolaganju je centralno merenje i spot merenje u tački koju smo izoštrili. Moguća je korekcija ekspozicije i bracketing automatske ekspozicije. Osetljivost se postavlja automatski ili ručno na ISO100, 200 i 400. Od ekspozicijskih režima rada poseduje, pored automatike gde fotoaparat sve parametre određuje sam i P-fleksibilni program kod koga se može uticati na automatski postavljene parametre, M-ručno postavljanje i dvanaest programa sa scenama (portret, zabava u zatvorenom, noćni portret, plaža/sneg, pejzaž, zalazak sunca, noćni pejzaž, muzej, vatromet, makro, kopiranje i kontrastvetlo). Ugrađeni blic koji omogućava fotografisanje na udaljenostima od 0,4 m do 3,7 m za širokougaoni položaj i od 0,4 do 2,3 m za telepoložaj objektiv, a za osetljivost od ISO100. Poseduje CCD senzor od 4,13 miliona piksela koji omogućavaju dobijanje slike u maksimalnoj rezoluciji od 2.272 x 1.704 piksela, kao i u manjim rezolucijama 2.048 x 1.536, 1.600 x 1.200, 1.280 x 960, 1.024 x 768 i 640 x 480 piksela u nekompresovanom TIFF ili kompresovanom JPEG formatu (fine 1/4, normal 1/8, basic 1/16). Od svake snimljene fotografije možemo u samom fotoaparatu jednostavno kreirati fotografije manje veličine (640 x 480, 320 x 240, 160 x 120 ili 96 x 72). Kvalitet dobijenih fotografija je odličan, s vernim prikazom boja, dobrom oštrinom i dobrim kontrastom.

Za napajanje koristi već standardizovanu litijum-jonsku bateriju EL-EN1 kapaciteta 650 mAh od 7,4 V koja se puni u punjaču MH-53 oko dva sata i omogućava oko 90 minuta neprekidnog rada pri sobnoj temperaturi, a može da koristi i AC adapter EH-21 ili EH-53.

Coolpix 4300 isporučuje se s CompactFlash memorijskom karticom od 16 MB, audio/video kablom, USB kablom UC-E1, kaišem za nošenje, poklopcem za objektiv i programima Nikon View 5.

Boris Bjelica

TEHNIČKI PODACI

- Tip:** digitalni s nepromenljivim objektivom
- Senzor:** CCD veličine 1/1,8 inča sa 4,13 miliona piksela (efektivno 4 miliona piksela)
- Velicina slike:** 2.272 x 1.704, 2.048 x 1.536, 1.600 x 1.200, 1.280 x 960, 1.024 x 768 i 640 x 480 piksela
- Način snimanja slike:** JPEG (Fine, Normal, Basic), TIFF i kratak zvučni film (maks. 40 s)
- Objektiv:** 8-24 mm f/2,8-4,9 (odgovara 38-114 mm kod fotoaparata od 35 mm) i 4x digitalni zum
- Izoštravanje:** pasivni TTL AF sistem sa pet polja automatski ili ručno biranih i manualno izoštravanje
- Monitor:** TFT LCD od 1,5 inča sa 110.000 piksela
- Tražilo:** optičko
- Tipovi ekspozicije:** Auto, P - program (fleksibilni), M - manualno i dvanaest programa sa scenama
- Merenje:** u 256 zona, centralno i spot na svih pet AF polja
- Brzina zatvarača:** 8 s do 1/1.000 s i B
- Osetljivost:** automatska, ISO 100/200/400
- Balans belog:** automatski, pet manualnih opcija, prethodno izmereni i WB bracketing
- Bracketing:** 3 ekspozicije ili 5 ekspozicija s korakom +/- 1/3 do 2 EV
- Korekcija ekspozicije:** +/- 2 EV s korakom 1/3EV
- Tip kartice za pohranjivanje:** CompactFlash tip I
- Priključci:** USB, audio/video izlaz (NTSC/PAL), AC adapter
- Napajanje:** punjiva litijum-jonska baterija EN-EL1, litijumska 2CR5
- Dimenzije:** 95 x 69 x 52 mm
- Masa:** 230 g (bez baterija)
- Cena:** 45.588 din. (735 evra)
- Informacije:** REFOT B, Beograd, Pčinska 1, tel. 011/456-151

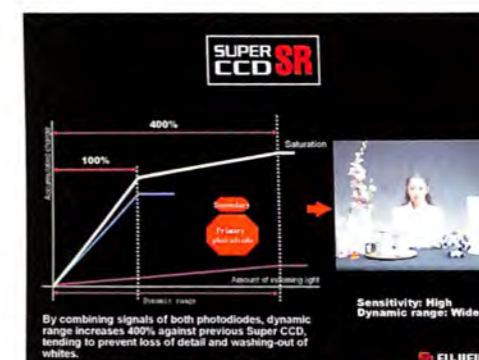
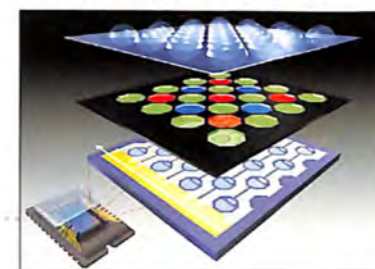
NAJNOVIJI FUJI SUPER CCD SR SENZOR

U sredu 22. januara Fujifilm u Londonu objavio je uvođenje nove generacije svog već poznatog Super CCD senzora, koji se koristi, pre svega, u aparatima Fuji S2 Pro pod nazivom Super CCD SR.

Struktura novog čipa

SR dijagram - kombinacija primarne i sekundarne fotodiode daju zajedno mnogo više detalja i u svetlim i u tamnim delovima slike u odnosu na dosadašnje CCD senzore (na slici - sekundarna fotodiode (manje osetljivosti) i primarna fotodiode (veće osetljivosti))

SUPER CCD SR

Sekundarna fotodiode niske osetljivosti

Primarna fotodiode visoke osetljivosti

2µm

Visokoosetljivi plavi sloj

Niskoosetljivi plavi sloj

Visokoosetljivi zeleni sloj

Niskoosetljivi zeleni sloj

Visokoosetljivi crveni sloj

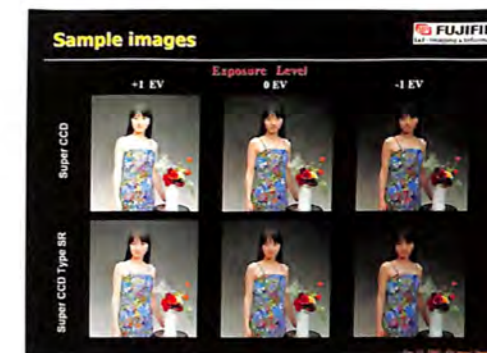
Niskoosetljivi crveni sloj

Slojevi kolor negativ filma

Super CCD SR napravljen je tako da simulira prošireni tonski opseg kolor negativ filma

Super CCD SR podražava strukturu negativ filma upotrebom dve fotodiode jedne ispod druge

FUJIFILM

U sredu 22. januara Fujifilm u Londonu objavio je uvođenje nove generacije svog već poznatog Super CCD senzora, koji se koristi, pre svega, u aparatima Fuji S2 Pro pod nazivom Super CCD SR. Oznaka SR (Super Dynamic Range) ukazuje na bolje razlaganje, odnosno beleženje više detalja. Pod svakom mikročelijom na površini senzora sada se nalaze dve fotodiode osmougaonog oblika. Prva beleži podatke u tamnim i srednjim tonovima, odnosno u osetljivijim delovima, a druga svetlije (manje osetljive) detalje. Podaci sa obe diode šalju se zajedno u procesor aparata koji stvara sliku s mnogo više detalja. Ovi prvi Super CCD SR senzori imaju efektivnu rezoluciju od tri megapiksela.

U Fujifilmu kažu da su s fotodiodama različite osetljivosti hteli da simuliraju poboljšanje razlaganja u detaljima, koje se postiglo uvođenjem novih slojeva različite osetljivosti i dalo je veoma dobre rezultate kod filmova istog proizvođača. Tako su započeli pionirski poduhvat na polju poboljšanja kvaliteta digitalnog zapisa, dok se ostali proizvođači još uvek takmiče u tome ko će napraviti čip s više megapiksela.

Ideja Super CCD čipa i jeste bila da se na površinu senzora smesti tri miliona pari senzora koji bi zabeležili tri miliona tačaka s objekta, a zatim bi u procesoru aparata putem algoritama bili pretvoreni u šest miliona izlaznih tačaka. Zbog toga su do sada i postojale zamerke da to nije realnih šest miliona piksela. Sada se s uvođenjem manje osetljive diode postiže:

- mogućnost da se izbegnu "isprane" beline na slici koje najčešće nastaju kada se snima blicem,
- beleženje više detalja u svetlim površinama,
- vernije slike snimane u veoma teškim uslovima,
- više detalja i u tamnim delovima slike.

Povećanje raspona ekspozicije koje dozvoljava senzor omogućava daleko veću toleranciju kod pogrešne ekspozicije. Korisnici će odmah nakon snimanja moći da vide da su rezultati na veoma jakom suncu, u svetlim površinama mnogo bolji, ali će i kada je oblačno slika imati više detalja, a ako je nedovoljno svetla i malo se pogreši u eksponiranju, ovaj čip s mnogo većom tolerancijom od dosadašnjih daje opet dobru sliku.

Ivana Szabo

SAVREMENI PUNJAČI AKUMULATORA

U prošlom broju pisali smo o najnovijim tipovima ponovo punjivih baterija, akumulatora koji se koriste u raznim fotografskim aparatima i blicevima, a ovom prilikom pokazaćemo najsavremenije punjače takvih akumulatora.

Iako se to još smatra novitetom, akumulatori AA tipa mogu da se napune za sat vremena u posebnim brzim punjačima. Američka firma LENMAR koristi Delta V tehnologiju i njeni punjači napune AA akumulator za sat, a da se njihova temperatura zadrži na temperaturi ambijenta. Šta to znači za dugovečan život akumulatora, nije potrebno da posebno objašnjavamo.

A sitni luksuzi kao što je prethodno pražnjenje i zatim automatsko punjenje, pojedinačna kontrola stanja svakog uložnog akumulatora, kao i pojedinačna kontrola punjenja ili ugrađen tajmer koji, bez obzira na to da li je u punjaču NiCd ili NiMH akumulator, posle određenog vremena automatski isključuje punjenje, sprečavajući preterano zagrevanje akumulatora, polako postaju obavezan sastavni deo svakog punjača, čiji proizvođač ima na umu svoje visoko kotiranje na tržištu.

Posmatrano sa stanovišta estetike, ovi punjači dobili su nove forme.

Space (svemirski) dizajn već je postao uobičajen, uz matiranu, titanijum-metalik završnu obradu (ali ipak izrađen u plastici). Pojedini punjači vrlo su malih dimenzija, ali to je samo marketinški trik. Uz njih se isporučuje i transformator, ispravljač koji se pomoću kabela priključuje na punjač da bi mu isporučio struju. Ovaj transformator punjač nije nimalo lagan i naivan jer mu je izlazna snaga najmanje 700 do 1.000 mAh. Taj transformator uključen je u utikač za struju, a telo punjača samo služi kao ležište za baterije uz potrebne prekidače i svetleće diode.

Pogledajmo sada najnovija pojedinačna dostignuća u produkciji punjača akumulatora. Već pomenuti američki LENMAR prvi je primenio naprednu Delta V tehnologiju punjenja. Njega je nasledilo više proizvođača.

Enable Corporation

Tajvanska firma prikazala je četiri nova tipa punjača EC 814 puni 1,4 akumulatora od 1.600 mAh

za sat, "prepoznaje" tip akumulatora i automatski određuje struju punjenja, ima mogućnost eliminacije preteranog punjenja. Dvobojni LED indikatori pokazuju status svakog akumulatora. EC 821 jeste univerzalni punjač za akumatore AAA/AA/ Blok 9 V tipa s Delta V tehnologijom i punjenjem NiMH akumulatora za dva časa, uz mogućnost punjenja i NiCd akumulatora. Ovaj punjač "prepoznaje" uloženi akumulator i individualno puni svaki zasebno uz zaštitu od prekomernog punjenja. Takođe, ima mogućnost punjenja akumulatora i u kolima (12 V).

EC 831 takođe koristi Delta V tehnologiju koja omogućava da se 1,4 NiMH akumulatora napune za dva sata. LC Panel precizno pokazuje status/punjenje svakog uložnog akumulatora, pojedinačno, oznakama 25 %, 50 %, 75 % i 100 %. Ugrađeni tajmer automatski isključuje svaku bateriju kada se napuni i detektuje neispravne.

EC 862 UNIVERSAL ima sve navedene pogodnosti pomenutih Enable punjača, uz dvobojne LED indikatore koji pokazuju status akumulatora u ležištu.

Varta

Ko nabavi Vartin "One-Hour-Charger" (jednosatni punjač) može slobodno da putuje po celom svetu. I u Americi gde je napon mreže 110 V i bilo gde u svetu gde struja ide i do 240 V (viši napon nigde se ne koristi), ovaj punjač obaviće posao jer bez ikakvog podešavanja radi u rasponu napona između 100 i 240 V. Sledeća prednost ovog punjača jeste LC displej svakog pojedinačnog uložnog akumulatora koji trenutno daje informaciju o njegovom stanju.

I na kraju, modernistički, vasijski izgled ovog punjača privući će svačiji pogled, a njegove mogućnosti svačiju ruku. Zaključak, Varta je napravila jedan ali vredan punjač.

Uniross

"Ultra Fast Charger" ovog francuskog proizvođača puni dve do četiri AA ili AAA baterije za dva sata. Sam punjač izuzetno je dizajniran i vrlo je malih dimenzija, ali je "trik" u činjenici da je transformator poseban deo punjača, prilično glomazan i težak, što nije ni čudo jer iz njega "izlazi" struja od 700 mAh napona 12 V.

Ansmann

I na kraju, naš stari poznanik, nemački Ansmann, čiji su punjači bili prvi sa savremenim tehnološkim rešenjima. Ovaj proizvođač je pored ostalog programa pokazao i dva nova punjača: Energy 16 i Energy 8. Oba pune NiCd i NiMH akumulatora, imaju pojedinačnu kontrolu svakog uložnog akumulatora preko LED indikatora. Šta sve može odjednom da se napuni u punjaču Energy 16 daleko je lakše objasniti prikazanom fotografijom.

Frivo

Iako smo ovaj punjač već ranije pomenuli i više nije novitet, Frivo Giga Box toliko je dobar i zanimljiv da je vredan detaljnijeg opisa i poređenja s ostalim punjačima.

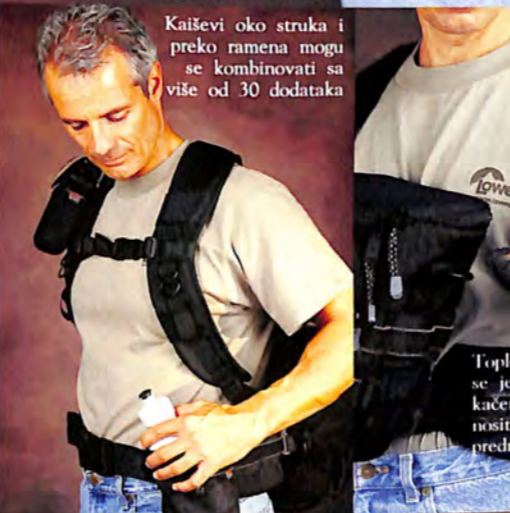
Ugrađeni mikročip pojedinačno kontrolišu četiri akumulatora tipa AAA, AA, C, D i jedan blok akumulator od 9 V. Ova kontrola vidi se na LC displeju za svaki akumulator. Pri punjenju koristi se Delta V tehnologija uz obezbeđenje od prekomernog punjenja. Puni NiCd i NiMH akumulatora, ima mogućnost priključenja na struju od 220 i 12 V, pražnjenje i automatsko punjenje akumulatora posle pražnjenja. Transformator je odvojen od punjača i vezan kablom za njega.

Nadamo se da smo ovim dali dovoljno podataka o savremenim punjačima klasičnih akumulatora za standardne fotografske aparate i bliceve. A o najnovijim baterijama/akumulatorima za digitalne fotografske aparate i o odgovarajućim punjačima za njih pročitajte u sledećem broju.

Miroslav Nikoljačić

Jedinstvena torbica Film Drop AW omogućava sigurno čuvanje eksponiranih filmova

Kaiševi oko struka i preko ramena mogu se kombinovati sa više od 30 dodataka

Toploader torbe se jednostavnim kačenjem mogu nositi kao prednji ranac

Nošenje ranca je olakšano pričvršćavanjem za kaiš oko struka

Polazak na snimanje sa LOWEPRO torbama, rančevima i priručnim futrolama oslobada vas brige kako spakovati svu potrebnu opremu a da je pri tom u svakom trenutku možete lako i brzo izvaditi i upotrebiti. Lowepro je svojim novim programom rešio vaše probleme tako da je sva oprema pričvršćena specijalnim kaiševima i kao deo odeće vezana je za vaše telo i nema bojazni da će pri naglom pokretu pasti ili udariti u nešto.

Novi sistem kaiševa omogućava bezbroj kombinacija pakovanja opreme.

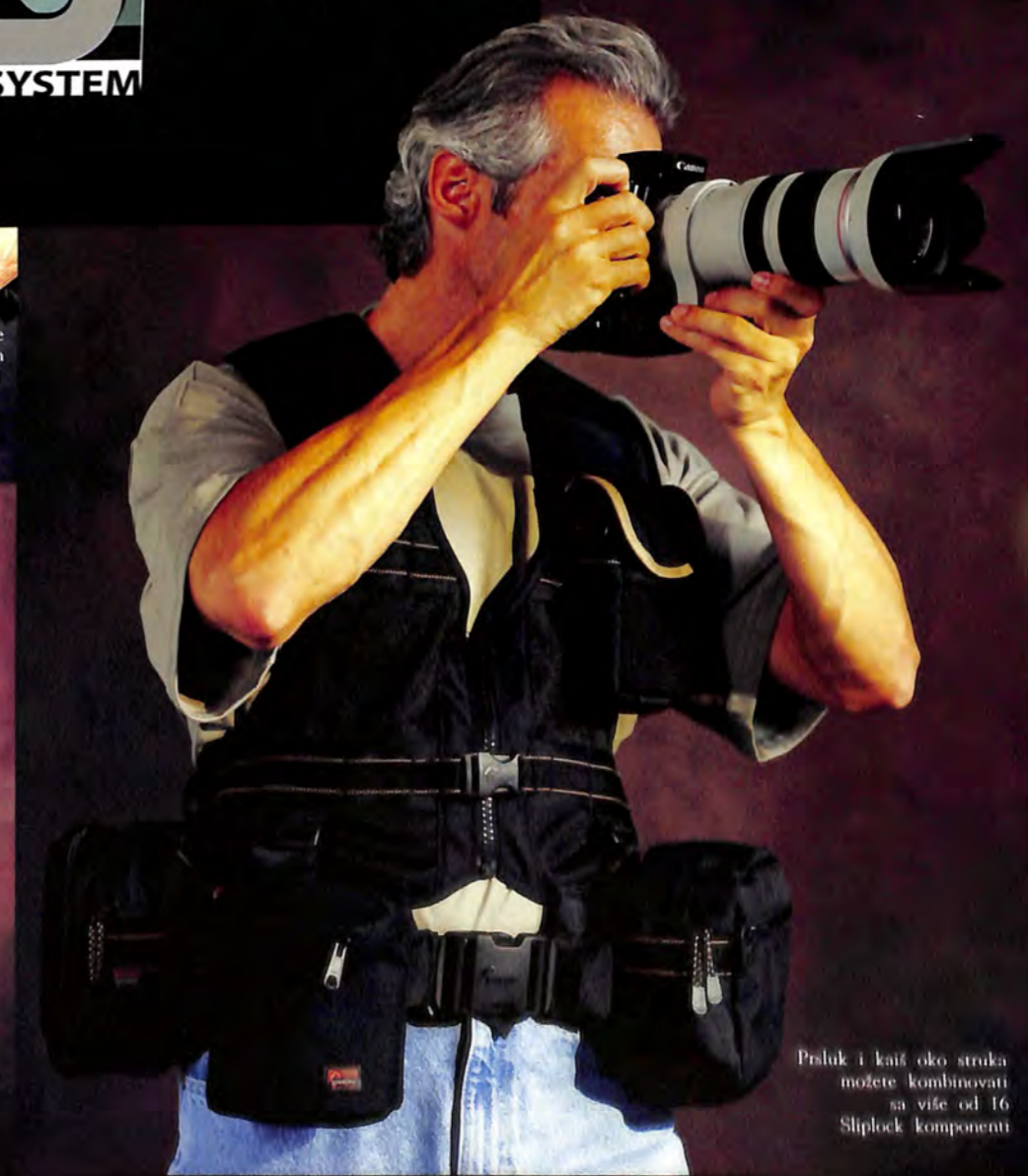
SLIPLOCK
SYSTEM

STREET.
field

Reporter torbe se jedinstvenim Sliplock dodacima mogu brzo i lako proširiti

Brz i siguran Sliplock sistem za kačenje

Prsluk i kaiš oko struka možete kombinovati sa više od 16 Sliplock komponenti

Lowepro

REFOTB

011 456 151, email: refotb@eunet.yu, Pčinjska 17, 11000 Beograd, YU

REFLEX KORELLE 6 X 6

SLR fotoaparatus sredine tridesetih godina prošlog veka i danas ima osobine vredne poštovanja

Reflex Korelle napravila je fabrika Kamera Werkstätten (skraćeno KW), koja je posle podele Nemačke, nakon Drugog svetskog rata, na Zapadnu i Istočnu, ostala u ovoj poslednjoj. Kada su "veliki umovi" odlučili da stvore giganta koji će po veličini i snazi biti u mogućnosti da parira fotografskim fabrikama "trulog zapada", KW je postala deo kompanije VEB Pentacon iz Drezdena. Zbog toga i nije čudo što će kasnije Pentaconovi modeli iz klase SLR 6 x 6 fotoaparata mnogo podsećati na jedan od najboljih KW proizvoda, na Reflex Korelle.

Ovaj simpatični, jednostavni i veoma izdržljivi fotografski aparat srednjeg formata na tržištu se pojavio sredinom tridesetih godina 20. veka. Postojala su dva modela. Jednostavniji model imao je ekspoziciju između 1/25 i 1/500 s, dok je skuplji model s oznakom II imao mogućnost snimanja čak do 2 sekunde. Zavesni zatvarač od gumiranog platna na Korelli ima horizontalno kretanje.

Objektivi

Reflex Korelle imala je izmenjive objektivne, putem navoja prečnika čitavih 55 mm. Standardni objektiv bili su Victor i Radionar 3,5/75 mm, ali i Xenar i Tessar 2,8/75 mm. Nešto ređe mogao se naći i Tessar 2,8/80 mm. Dodatni objektiv za Korellu su: Xenar 4,5/105 i 4,5/135, Tele Xenari 5,5/180, 4,5/240, 5,5/300 i 5,5/360, Tessar 4,5/105 i 4,5/135, Primoplan 1,9/100, Primotari 3,5/135 i 3,5/180, Tele Megor 5,5/400, Makro Plasmal 2,7/105 i Imagon 4,5/120 mm. To je zaista veliki izbor objektivna, no nadam se da ste zapazili da je reč o objektivima čija je žarišna daljina veća od standardne. Širokougaoni objektiv nema, što predstavlja veliku manu ovog fotoaparata. Znači li zašto? Jednostavno zbog toga što Reflex Korelle ima pomično ogledalo, a u to vreme još nisu bili konstruisani objektiv retrofokus tipa kod kojih je udaljenost od zadnjeg sočiva do filma veća od njihove žarišne daljine. Bilo koji tadašnji širokougaoni objektiv kada bi se stavio na ovaj fotoaparatus morao bi se koristiti s podignutim ogledalom i tada Korelle više ne bi bila SLR fotoaparatus.

Funkcionisanje fotoaparata

Reflex Korelle ima sklopljivu polugu za premotavanje filma, što je izvanredna osobina za vreme kada je konstruisana. Ali, premotavanje filma je samo u neku ruku automatsko, nije sasvim. Po ulaganju filma i zatvaranju poklopca, film se, pokretanjem poluge, dovodi do broja 1 vidljivog u crvenom kontrolnom prozorčetu na zadnjoj strani fotoaparata. Pritiskom na malo metalno dugme neposredno ispred automatskog brojača snimaka, pored poluge za premotavanje filma, ovaj brojač dovodi se na oznaku 1. Za premotavanje sledećeg snimka potrebno je pokrenuti polugu do kraja, čime će ujedno biti nategnut i zatvarač. Zatim, posle vraćanja u osnovni položaj treba je još jednom pomeriti dok se sama ne zaustavi negde u sredini njene putanje, a u prozorčetu automatskog brojača snimaka pojaviće se broj sledećeg snimka. Vezano premotavanje filma i natezanje zatvarača sprečavaju da se naprave dvostruki snimci na istom negativu, ali ne obezbeđuju snimatelja od "blank" snimaka, jer sledeći snimak može biti premotan bez prethodnog pritiska na okidač.

Dva dugmeta za regulaciju ekspozicije na modelu Korelle 6 x 6

Mehanizam autoknipsa smešten je u kutiji sa strane fotoaparata

Poluga za brzi transport filma

Autoknips, okidač i refleksno ogledalo

Fotoaparatus ima nekoliko zanimljivih tehničkih rešenja. Autoknips je smešten u četvrtastoj kutiji sa strane kućišta refleksnog ogledala. Podseća na kantu za gorivo smeštenu spolja na neki džip kada ovaj krene u pustinju. Okidač je iznad autoknipsa. Pritiskom na njega podiže se refleksno ogledalo i kada ono dođe do kraja, zatvarač se oslobodi. Skidanjem prsta s okidača ogledalo se vraća u normalan položaj. Tako, ovaj fotoaparatus, iako napravljen još pre Drugog svetskog rata, ima neku vrstu povratnog, doduše manualnog, ali ipak povratnog ogledala. Ako se koristi autoknips, on će, posle snimanja, zadržati ogledalo u podignutom položaju i tada neće moći da se nateže zavesni zatvarač, malo dugme za aktiviranje autoknipsa služi ujedno i kao kočnica za blokiranje i oslobađanje ogledala u podignutom položaju.

Zatvarač

Zavesni zatvarač Reflex Korelle II, kao što smo naveli, ima raspon ekspozicija između 1/500 i 2

sekunde. Ekspozicije između 1/25 i 1/500 podešavaju se podizanjem većeg okruglog regulatora i njegovim okretanjem dok oznaka ekspozicije na "legne" u odgovarajući žleb. Da bi se podesile duge ekspozicije, potrebno je ovaj regulator postaviti na "B" i potom mali okrugli regulator neposredno ukoso ispred velikog okretanjem nategnuti dok se ne podesi potrebna ekspozicija.

Tražilo

Refleksno tražilo je "šaht" tipa. Otvara se podizanjem gornje ploče, posle čega ostale tri strane automatski skaču. Sklapanje tražila nešto je komplikovanije, kao kod starijih modela Hasselblada, svaka strana posebno. U tražili je sklopljiva lupa za precizno uostravanje. Posebno je interesantno tzv. "sportsko tražilo", čiji se zadnji deo sklapa, a prednji izvlači i z tela fotoaparata.

Reflex Korelle bio je izuzetno napredni fotoaparatus u vremenu kada je proizveden. Ali, nosi i pečate svog vremena. Objektivni su, na primer, s jedne strane izrađeni od solidnog materijala, niklovan i hromirani, ali je njihova mehanička konstrukcija tako izvedena da su prstenovi za regulisanje blende i uostravanje toliko blizu da pomicanjem jednog prstena često, nenamerno pomičemo i drugi. O "klik" graničniku, naravno, nema ni govora. Reflex Korelle koncipirana je tako da je mogla da koristi veliki broj objektivna, ali i pribora u koji se ubrajaju filtri, predleće i međuprstenovi za bliska snimanja. Jednostavnost njene konstrukcije nije dozvoljavala da se fotoaparatus kvari ni u najtežim situacijama. Zato je u svoje vreme bila vrlo popularna i kupovali su je uglavnom profesionalci, te se može smatrati sistem-fotoaparatom svoga vremena. Napomenimo još jednom da su kasniji modeli VEB Pentacona Priksix i Pentaconsix usavršeni derivati Reflex Korelle 6 x 6, koja je bila pouzdan aparat, a sada je interesantan kolekcionarski primerak.

Miroslav Nikoljačić

Fotoaparatus s izvučenim sportskim tražilom

GOSSEN SIXTOMAT

Malo je fabrika u svetu koje proizvode svetlomere. Ako izuzmemo beznačajne i one sa zastalom tehnologijom, proizvođači svetlomera mogu se praktično izbrojati na prste jedne ruke

Verovatno najznačajniji proizvođač fotografskih mernih instrumenata jeste firma Gossen. To je ogromna fabrika koja se primarno bavila proizvodnjom mernih instrumenata za merenje jakih i slabih struja, a merni instrumenti koji se koriste u fotografiji predstavljali su samo manji deo ukupnog proizvodnog programa fabrike. Ali i taj manji deo predstavlja svetsku klasu.

Prvi fotoelektrični Gossenov svetlometer bio je OMBRUX (1933). U međuvremenu, Gossen je proizveo više desetina tipova individualnih i sistem svetlomera: Sixon, Sixomat, Lunasix – više modela, Profi six, Mastersix, spotmetre, laboratorijske svetlomere i kolor analizatore, što predstavlja samo deo proizvodnog programa namenjenog fotografima. I još jedan važan podatak – mnoge fabrike fotografskih aparata ugrađivale su Gossenove svetlomere u svoje kamere. Najbolji dokaz o mogućnostima Gossenovih svetlomera jeste činjenica da su se oni ugrađivali i u prvi Rolleiflex (2,8 F) sa svetlomermom. A taj Rolleiflex je u svoje vreme bio standard prema kome su upoređivani svi ostali aparati. Iako su Rolleiflex aparati bili izuzetno dobro konstruisani i izdržavali najteže uslove upotrebe, statistički podaci govore da su se njima najmanje kvarili svetlomeri, Gossenovi naravno!

Kada se pojavio ovaj svetlometer, relativno malih dimenzija, blago zaobljenog poluelipsastog oblika, već je i samim dizajnom predstavljao prijatno iznenađenje. A svojim tehničkim mogućnostima ovo prijatno iznenađenje prešlo je u savršenstvo – odmah da dodamo, za svoje vreme. Zašto smo rekli "za svoje vreme"? Jednostavno, zbog selenske merne fotočelije i limitirajućih mogućnosti merenja svetlomera koji su ih koristili. No, u okviru tih "limitiranih mogućnosti" Sixtomat je mogao da izvuče najviše što je bilo moguće.

Rad Sixtomatom bio je izuzetno jednostavan. Posle podešavanja osetljivosti filma na dugmetu sa strane svetlomera (16-1600 ASA ili 9-33 DIN-a) bilo je potrebno rolo zavesu, koja primarno služi kao poklopac svetlomera, prebaciti na donji deo, čime se otkriva analogni displej na gornjoj strani i selenska fotočelija na prednjem delu svetlomera.

Posle upravljanja svetlomera u pravcu merenja izuzetno osetljiva kazaljka instrumenta s veoma dugačkim hodom pokazuje odgovarajući otklon. Okretanjem već pomenutog dugmeta sa strane, kojim se podešava osetljivost filma, poklopi se pokretna linija na displeju s otklonom kazaljke instrumenta i očita se potrebna ekspozicija i blenda. Ekspozicija na Sixtomatu ima staru (1/25) i novu podelu (1/30), kao i LV skalu jačine svetlosti. Raspon merenja svetlosti jeste između 4 i 1/1.000 s, s blendama između 1, 4 i 22. Naravno, ne verujemo da su ekstremne vrednosti i na jednom i drugom kraju merenja garantovano precizne. Pomični rolo, kojim se svetlometer zatvara, može da se postavi na fotočeliju i tako se koristi kao inverkon, pa se Sixtomat može upotrebiti i za merenje upadne svetlosti.

I na kraju, još jedan detalj. Na donjem delu Sixtomat je imao malu tablicu s poklopcem, nazvanu Color Finder. Nakon podizanja poklopca na jednostavan način mogla se relativno neprecizno ali ipak donekle funkcionalno očitati temperatura boje svetlosti. Zaista divno za svoje vreme Selenska čelija kao merna čelija u svetlomermu ima ograničene mogućnosti. Slobodno se može reći da je Gossen sa Sixtomatom te mogućnosti proširio i izvan realnih granica toga tipa svetlomera. Zbog toga je Sixtomat bio i ostao ime koje će uz dužno poštovanje biti upamćeno.

M. N.

Siniša Živković – "Kristina"

Božidar Miladinović, Prokuplje – "Pogled 2"

Milosav Miki Stojanović – "Razgovor"

Ilija Murdžeski, Ohrid – "Oblak"

Analiza radova naših čitalaca

fotografskih

Dragoljub Tošić, EFIAP,
profesor fotografije u Grafičkoj školi u Beogradu

Siniša Živković je na fotografiji "Kristina" postigao ono što je kod fotografija ovakve vrste najvažnije – prikazao je Kristinu u pravom trenutku kada je bila opuštena i prirodno i lepo izgledala. Ova fotografija će i Kristini i njenim roditeljima biti draga uspomena. Dobro je što se Kristina tonski izdvaja iz pozadine, a srećna okolnost jeste da senka od kape koju nosi pada preko očiju tako da lepo gleda i pored intenzivnog sunčevog osvetljenja. Vidi se da Siniša dobro koristi svoj Canon EOS 500 N, kao i svež

materijal jer su mu fotografije tehnički veoma dobre. Međutim, kod ovog snimka trebalo je da drži aparat vertikalno a ne horizontalno jer bi tako bolje iskoristio kadar. Naime, kada uočimo motiv koji želimo da snimimo, potrebno je da razmislimo da li je bolje da ga snimimo horizontalno ili vertikalno. Budući da na ovom snimku Kristina stoji, logično bi bilo da je fotoaparat, prilikom snimanja, bio u vertikalnom položaju. Na Sinišino pitanje koji blic mu preporučujemo, odgovor je sledeći: od jeftinijih – Canon Speedlight 220 EX, a od skupljih – Canon Speedlight 420 EX. Takođe, navodimo da se u devetom broju našeg časopisa može videti pregled svih bliceva s tehničkim karakteristikama i cenama. Što se tiče literature, predlažemo Siniši, da uz ono što je već naveo da poseduje, koristi kataloge izložbi i fotomonografije i da posećuje izložbe kojih u Beogradu, gde on živi, ima dosta.

Božidar Miladinović iz Prokuplja poslao nam je šest fotografija različitih motiva, od kojih je "Pogled-2" koju objavljujemo jedina tehnički korektna. Zbog toga savetujem Božidaru da koristi savete foto-škole i ostala tehnička uputstva iz našeg časopisa. Kod ove fotografije osvetljenje je dobro tako da se lepo vidi tekstura, odnosno postignuta je materijalizacija tako da je doživljaj na ovoj fotografiji sličan susretu s realnim objektom koji ona predstavlja. Ugao pod kojim sunce osvetljava zid i prozor doprinosi osećaju "prostornosti", odnosno treće dimenzije. Lepo se vide detalji na zidu, ali i predmeti koji su iza prozora, pa i refleksi zgrade preko puta, iako je u pitanju veliki svetlosni obim, odnosno razlika između svetlih i tamnih partija. Prilikom snimanja trebalo je ukloniti slike iz levog ćoška dole jer remete sklad kompozicije. Ako Božidar nastavi da snima prozore u Prokuplju, verovatno ima zanimljivih, bilo bi dobro da stane tačno na sredinu ispred prozora da bi imao bolju perspektivu i kako bi se izbegle "rušeće linije".

Na fotografiji "Razgovor" koju nam je poslao **Milosav Stojanović** prikazan je običaj pravljenja strašila kako bi se oterale ptice da ne jedu plodove. Na ovoj, kao i na većini fotografija koje je poslao, Milosav kao povod za snimanje ima sadržaj koji iskazuje motiv snimanja. To nije loša osnova, ali je važno i kako taj sadržaj izgleda kada se vizuelno predstavi. Na objavljenoj fotografiji vidi se da je Milosav dobrom oštrinom izdvojio ono što je hteo da naglasi, a i donjim uglom snimanja postigao je da se strašila projektuju prema nebu i izdvoje iz okoline. Smatram da bi vizuelni efekat bio još bolji da je prišao bliže i fotoaparat prilikom snimanja držao vertikalno. Tako bi ono što Milosav i naslovom ističe bilo naglašenije. Ovako, naša pažnja podeljena je i na pejzaž i na strašila, ali ni na jedno od ta dva nismo dovoljno skoncentrisani. Tehnička realizacija je na ovoj, kao i na ostalim fotografijama prihvatljiva.

Ilija Murdžeski iz Vevčava (Makedonija) dobro je uočio situaciju kada je snimio fotografiju "Ohrid". Sunce je zašlo za oblak, ali je njegov odsjaj svetlosno naglasio deo Ohridskog jezera na sredini donjeg dela kadra. Tako su i oblaci svetlosno lepo izdvojeni od ostalog dela neba, a interesantno je osvetljena i voda. Oblaci daju specifičnu atmosferu i često su razlog zašto snimamo totale, a na ovom snimku i deo oblaka koji se nalazi na liniji horizonta pojačava utisak prostornosti. Vrednost ove fotografije jeste u jednostavnom, ali likovno čistom i efektnom kompozicionom rešenju i to je, uz odgovarajuću atmosferu, dovoljan razlog da se načini ovakav snimak. Digitalni fotoaparat Canon Powershot G2 omogućio je korektnu tehničku realizaciju tako da nemam nikakve zamerke. Preporučujem Iliji da svojim fotoaparatom reaguje i u drugim situacijama, da snimi i srednje i krupne planove i da ispolji svoj odnos prema mogućim motivima i načinu na koji ih doživljava, pa će tako načinjene fotografije upotpuniti njegove doživljaje i podsećati ga na ono čemu je poklanjao svoju pažnju.

Ivan Nikolić, Knjaževac – "Milica"

Ivan Janković – "Tvrđava"

Geza Sakač, Novi Bečej – "Dolma"

Vera Vujošević – "Severno more"

Milica Peruničić, Podgorica – "Pavino polje"

Uz četiri fotografije koje nam je poslao, **Ivan Nikolić** iz Knjaževca navodi da voli da snima na brzinu i bez prethodne pripreme kao u novinskoj fotografiji. Želim da razuverim Ivana u pogledu načina na koji se radi novinska fotografija. Naime, novinski fotoreporter priprema se dosta, ali se njihova priprema sastoji u tome da prikupe što više informacija o događaju, odnosno, temi koju treba da snime. Takođe, moraju znati kakav je stav redakcije u odnosu na temu na kojoj rade i šta se želi postići fotografijama koje se objavljuju. Ne snima se na isti način za dnevne novine, nedeljnik ili mesečnik. Tačno je, i tu je Ivan u pravu, da su situacije u novinskoj fotografiji takve da se često mora brzo reagovati i tu se preporučuju fotoaparati za brzo snimanje, a to su fotoaparati Leica formata s izmenjivom optikom, svetlomerima koji mere svetlost nakon prolaska kroz objektiv i autofokusom. Fotografije koje je Ivan poslao slične su po kvalitetu. Objavljujemo snimak "Milica" jer je vizuelno atraktivan i neobičniji od ostalih. Kompoziciono i tehnički je korektan, s dobrom upotrebom fotoaparata Yashica FX-3 s objektivom Hanimec 28-80 mm i filmom Konica VX 100. Pitanje je, međutim, kakve su Ivanove ambicije i da li se zadovoljava snimcima koji će ostati lepe uspomene ili namerava da se fotografijom lično i kreativno izrazi. U tom slučaju, mogao bi studioznije da tretira lik ili figuru s kojom radi. Preporučujem Ivanu da stupi u kontakt s knjaževačkim fotografom Sašom Milutinovićem "Letećim", a može da se prijavi i u foto-klub koji se nalazi u Domu kulture. Takođe, mogao bi da se priključi organizovanju izložbe fotografija koja se priređuje svake godine u okviru festivala kulture mladih Srbije.

Na fotografijama mesta, reka, planina, dakle određenih objekata uobičajeno je da se navedu njihovi nazivi. **Ivan Janković** je na fotografiji koju nam je poslao napisao "Tvrđava", ali nije naznačio koja je to tvrđava. Možda zato što je u pitanju maketa, no i u tom slučaju navodi se šta predstavlja maketa. Inače, fotografija je u svemu korektno realizovana. Osvetljenost i oštrina, osnovna i dubinska, primereni su potrebama, a raspored svetlih i tamnih partija jeste takav da se postiže utisak prostora, odnosno treće dimenzije. I materijalizacija je uspešno prikazana, pa i to doprinosi povoljnom utisku korektnog prikaza snimanja. Preporučio bih da se donji deo fotografije odstrani do dela gde započinje osnova makete. Naime, taj deo odudara jer je drugačiji materijal i fotografija je neoštra. Ivan navodi da je fotografiju snimio fotoaparatom Zenit TTI s normalnim objektivom, što omogućava da se stvori predstava o dimenzijama objekta snimanja, a film je Agfa 100 ASA.

Geza Sakač, fotograf iz Novog Bečaja poslao nam je nekoliko snimaka zimskih motiva koji su lep primer kako se uspešno snima sneg, što se vidi i na fotografiji "Dolma" koju objavljujemo. Vedar dan, sunce koje koso i sa strane osvetljava predeo i korektno primenjene eksponometrijske vrednosti su, kao rezultat, dali pravu atmosferu. Zahvaljujući reljefnom osvetljenju, vidljiva je struktura snega, a smenjivanje svetlih i tamnih partija daje dubinu i utisak treće dimenzije. Utabana staza, kao i linije kuća s leve i obala Tise s desne strane daju osnovne elemente kompozicije koja ostavlja lep utisak. Iako je po koloritu i rasporedu masa leva strana aktivnija, razmeštaj vertikalna drži balans, pa se ceo kadar doživljava kao dobro likovno rešenje. Za snimanje je korišćen digitalni fotoaparat Fujifilm 6900, očigledno veoma uspešno.

Fotografija "Severno more" **Vere Vujošević** zanimljiva je iz dva razloga. Prvi je jednostavna i mirna kompozicija, a drugi specifična svetlost koja predelu daje neoobičan izgled. Mislim da bi se efekat kompozicionog rešenja više potencirao ako bi se prednji plan malo skratio, a poslednja kuća s leve strane odstranila. Tada bi došla do izražaja ptica koja je značajki "ulovljena" u pravom trenutku i na pravom mestu. Verovatno bi efekat osvetljenosti severnih predela bio još veći da sunce ne osvetljava predeo kroz oblake, dakle difuzno. Nedostatak smenjivanja svetla i senki nadomešten je rasporedom masa i figura u kadru (ljudi, kuće, jedrilice), što daje utisak prostornosti. Očigledno je da Vera Vujošević ima osećaj za vizuelno izražavanje, pa bi te sposobnosti trebalo više da koristi.

Fotografija "Pavino polje" **Milice Peruničić** iz Podgorice zanimljiva je repetitivna uzorka, plastova sena, čije ponavljanje i smenjivanje gotovo identičnih oblika, svetlih i tamnih partija daje određeni ritam. Tamniji prednji plan i tonaliteta zadnjeg plana dobro ističu srednji plan gde se nalazi glavni deo fotografije. Problem je, međutim, što na fotografiji prevladavaju topli tonovi i kolorit je do te mere prenaplašen da deluje nerealan. Kako je fotografija u svemu ostalom realan prikaz objekta snimanja, ova obojenost doživljava se kao greška. No, to se može ispraviti filtriranjem pri izradi pozitivu. Takođe, bilo bi dobro da je otvor blende prilikom snimanja bio nešto manji, jer se javlja neoštrina u prvom planu, a pretpostavljam da je fotografija dobro uoštrina, tj. na prvu trećinu.

REFOTO

Ne možemo reći da smo tako planirali, ali činjenica jeste da će se naš časopis pojaviti u prodaji skoro tačno na Dan zaljubljenih! Običaj je da se na taj dan nešto pokloni, a naš poklon jeste novi portfolio s vašim radovima i nagrađenim učesnicima, koji otvara još jedan, nadamo se jednako, a možda i više, uspešan konkurs. Kao što smo i obrazložili u prethodnom broju, ova tema, na izgled laka, zahteva ozbiljan pristup i malo promišljenosti kako bi svaka prezentacija ljubavi imala dublji smisao ili nosila neku priču. Visok standard fotografija postavili ste vi sami još u prošlom konkursu – Putovanje i mi ćemo ga sa zadovoljstvom podržati. Kada se budete odlučivali koju fotografiju da nam pošaljete, razmislite malo šta za vas ljubav predstavlja, kako je vidite, koliko vam znači, kako se ispoljava, ko je ispoljava, kako nastaje i opstaje...

Najveća i najvažnija jeste majčinska ljubav. Ona je beskrajna, bezuslovna i večna. Suštinu ovakve ljubavi možemo naći u pobedničkoj fotografiji Svetislava Vučkovića iz Beograda. Snaga ove fotografije leži u gestu, široko raširenim rukama i osmehu koji na vrlo jasan način pruža ljubav. Iako je figura majke udaljena od deteta i dominira prikazanom scenom, ostvarena je veoma prisna komunikacija s jednostavnim ali iskrenim pokretom i osećanjem. Značajno je i što je fotografija crno-bela, čime mnoge od nas asocira na detinjstvo i bezbrižne trenutke dečjeg sveta.

Prva nagrada – Svetislav Vučković, Beograd, "Volim te, ovoliko"

LJUBAV KONKURS

Pohvala – Marko Jevtić, Beograd, "Sigurno rame"

Treća nagrada – Velimir Lasković, Nova Gradiška, "Trojke u zagrljaju"

Druga nagrada – Petković Aleksandar, Futog, "Gricni me"

Snežana Živković, Mladenovac, "Tina i Stefan"

Milivoje Matović, Kraljevo, "Od srca srcu"

Predrag Vučković, Beograd, "Kratak susret"

Nebojša Stanković - Espero, Niš, "Sestrina ljubav"

Milivoje Matović, Kraljevo, "Od srca srcu"

Naš časopis ponovo pokreće stalnu rubriku "Foto-konkurs" gde će objavljivati fotografije čitalaca, amatera i profesionalaca. Pravo učešća imaju svi koji se bave fotografijom, a jedini uslov jeste da uz svaku fotografiju ili dijazozitiv pošaljete i originalni kupon iz našeg časopisa "REFOTO", čitko popunjen osnovnim podacima o autoru. Broj fotografija ili dijazozitiva koji neko želi da pošalje nije ograničen s tim da, jedan kupon važi za jednu fotografiju. Uz sve priloge potrebno je naznačiti naziv fotografije ili dijazozitiva, kao i neophodne tehničke podatke, npr. kojim filmom i fotoaparatom je snimljeno i dr.

Tema ovogodišnjeg konkursa

Verovatno ne postoji reč koja izaziva tako intenzivna, duboka i sveobuhvatna osećanja kao što je reč "ljubav". Smatra se da je ljubav najsnažnije osećanje koje čovek ima, njoj su posvećeni časovi svakodnevne svakog čoveka, a ljubav je i najzastupljenija tema svih umetnosti. Zbog toga smo odredili LJUBAV kao temu našeg foto-konkursa za 2003. godinu i očekujemo da naši čitaoci najšire shvate pojam ljubavi i da im naš konkurs bude podsticaj da obrate pažnju na lepu stranu života, na svu radost koju čovek u ljubavi može da doživi i da se i sami dobro osećaju kada snimaju najraznovrsnije situacije kojima se vizuelno može pretstaviti ljubav. I jedno upozorenje: ljubav jeste lepa tema, ali je istovremeno i tema u kojoj se lako može pogrešiti. Zato preporučujemo da snimate prave situacije, one u kojima zaista ima ljubavi i verujemo da će se to videti na vašim fotografijama.

Formati i tehnologija radova

Učesnici mogu poslati:

- CRNO-BELE FOTOGRAFIJE I FOTOGRAFIJE U BOJI
- FORMATA OD 13 X 18 CM DO 18 X 24 CM
- DIJAZOZITIVE U BOJI 24 X 36 MM
- FOTOGRAFIJE SNIMLJENE NA CD U REZOLUCIJI 300 DPI
- VELIČINE DO 18 X 24 CM

Slanje radova

Ovogodišnji konkurs sastoji se iz šest periodična konkursa. Učesnici mogu poslati radove za februarski, aprilski, junijski, avgustovski i oktobarski broj časopisa, za svaki pojedinačno i za decembarski koji je završni. Za svaki od navedenih brojeva časopisa obavlja se žiriranje, biraju radovi u uži izbor i određuju nagrade.

Rokovi :

- ZA APRILSKI BROJ DO 5. APRILA,
- ZA JUNJSKI BROJ DO 5. JUNA,
- ZA AVGUSTOVSKI BROJ DO 5. AVGUSTA,
- ZA OKTOBARSKI BROJ DO 5. OKTOBRA,
- ZA FINALNI, DECEMBARSKI BROJ DO 30. NOVEMBRA.

Za decembarski broj, kada je finale ovogodišnjeg konkursa, žiriraju se radovi pristigli za decembarski broj, kao i svi oni koji su ušli u uži izbor u prethodnim brojevima časopisa.

Nagrade konkursa

Nagrade konkursa sastoje se od nagrada za svaki broj časopisa i nagrada konkursa kao celine.

Za svaki od ovogodišnjih brojeva dodelice se po tri nagrade:

1. GODIŠNJA PRETPLATA ZA ČASOPIS,
2. KNJIGA "ELEMENTARNA TEHNIKA FOTOGRAFIJE" DRAGOLJUBA KAŽIĆA,
3. DESET CRNO-BELIH FILMOVA FORTE – FOTOTEHNA.

Velike, završne nagrade konkursa jesu:

1. NIKON DIGITALNI FOTOAPARAT
2. METZ BLIC – FOTOTEHNA
3. LOWEPRO FOTO-TORBA

U svakom broju časopisa objavljuju se rezultati žiriranja za taj broj, popis radova koji su ušli u uži izbor, nagrade tog broja i reprodukcije 7-8 izabranih fotografija. U decembarskom broju objavljuju se finalni rezultati konkursa, završne nagrade i reprodukcije najboljih fotografija konkursa.

Završne odredbe:

- radovi koji su poslani na konkurs ne vraćaju se;
- organizator radove može koristiti za potrebe časopisa, bez naknade i uz potpisivanje autora;
- Odluke žirija su konačne
- Pravo tumačenja ovih propozicija ima organizator

Rad sa blicem

Poštovana Redakcijo, vaš sam redovan čitalac. Primite iskrene čestitke za izgled i formu vašeg lista. Posedujem fotoaparat MINOLTA-DYNAX 7 (star oko godinu dana) i blic Minolta 5600 HS (D). Stekao sam utisak da ne uspevam da iskoristim sve njegove prednosti, pa vas molim da mi odgovorite na nekoliko pitanja i eventualno pošaljite uputstvo.

Fotografija 1 urađena je ekspozicijom 20/1, otvorom blende 4, blic TTL 1/1. Kako da dobijem dubinsko osvetljenje?

Fotografija 2 snimljena je pod istim uslovima. Kako da izbegnem zatamnjenje?

Molim vas da mi, ako je moguće, date kratak opis rada fotoaparatom (Minolta) i blicem. Eventualno, preporučite mi ili pošaljite priručnik za fotografisanje. Blic na displeju sadrži: OK, HSS, AUTO ON-OFF; TTL, WL, M, control; Multi ratio 2:11 M. Zoom; Customs, Levels, Times; mm.

Na kojim pozicijama blic ispravno radi? Unapred sam vam zahvalan ako mi možete pomoći. Ujedno, želim vam uspešnu i srećnu Novu 2003. godinu.
Horvat Cinger Đorđe, Subotica

Veoma je teško dobiti dubinsko osvetljenje u toliko velikim prostorima kao što je crkva. Jedan od načina jeste da fotografišete s malo dužim ekspozicijama, što ste vi primenili, i veoma je važan odabir filma, odnosno njegova osetljivost. Za fotografisanje u enterijeru potreban vam je film minimalne osetljivosti 400 ASA, a ako imate visokokvalitetne filmove, probajte i sa 800 ili čak 1.600 ASA. Pri takvim uslovima blic na aparatu će vam više služiti za doblicavanje, čime možete postići lepe efekte s akcentom na postojeće svetlo i atmosferu. Takođe, možete koristiti dva ili tri blica jer vaš aparat poseduje mogućnost daljinske TTL kontrole blica. Kada snimate iz blizine, pokušajte da blic usmerite u plafon da biste dobili reflektujuće svetlo i tako

izbegli jake senke iza figura.

Nažalost, mi nemamo uputstvo za vaš fotoaparat koji zaista poseduje bezbroj mogućnosti, a njegov prikaz imali smo u REFOTO br.5. Ukratko ćemo vam objasniti neke od navedenih oznaka koje se nalaze na displeju vašeg blica.

HSS – označava da je aktivirana opcija visoke sinhronizacije, koja omogućava fotografisanje s blicem s brzinama zatvarača do 1/8.000 s, dok je normalna sinhronizacija 1/2.000 s.

AUTO ON-OFF – označava da će se blic posle određenog vremena, kada se ne koristi, sam isključiti Multi Ratio 2:1 – Kada se koriste dva blica ili više njih označava odnos snage blica koji služi kao glavno svetlo i onog koji služi kao pomoćno.

Škola za fotografe

Imam 18 godina i početnik sam u fotografiji. Zanima me gde u Beogradu postoji škola za fotografe. Ne bih želeo ništa sasvim profesionalno, ali ni nešto poput nekog brzog kursa. Unapred vam se zahvaljujem na odgovoru
Mladen Barac

Na žalost, škola kakvu tražite još uvek ne postoji u Beogradu. Možete se jedino opredeliti za neku od akademija i viših škola. Razna fotografska udruženja organizuju kratke kurseve čiji kvalitet je prilično diskutabilan stoga vam ne možemo preporučiti ni jednu ponaosob.

Budite aktuelni

Pišem vam šta bih voleo da vidim u vašem magazinu i na sajtu. Imate dosta "izveštaja" s izložbi, ali nemate najave, tj. pozive na konkurse, kampove, izložbe. Mislim da biste takve informacije mogli da objavljujete na sajtu. Tako biste privukli i više posetilaca koji bi čitali delove tekstova iz sledećih brojeva i zainteresovali se za vaš magazin.
Srdačan pozdrav,
Nikola Janković, www.photo.co.yu

Vaš predlog smo rado prihvatili i evo, već u ovom broju najavljujemo izložbe i vrlo brzo naći će se našem web sajtu. U sledećem broju objavićemo i predispozicije za neke foto-konkurse.

Saveti amaterima

Da vas ne hvalim previše. Zamerka je što ne možete da izlazite češće i što uvek pišete o izložbama koje su bile, a retko kada možemo saznati za izložbe koje tek predstoje. Sadržaj vam je dobar, iako bi moglo biti nekih poboljšanja. Inače, čitam britanski Practical Photography i moje mišljenje jeste da bi trebalo u nekim stvarima da se ugledate na njih. Ne znam da li biste mogli da imate u časopisu više saveta za amatere i zar ne bi moglo

uz više fotografija da stoji koji otvor blende i koja ekspozicija su korišćeni jer mislim da bi i to pridonelo da bolje shvatimo fotografiju. Kada kritikujete fotografiju, zar ne biste mogli malo više da obratite pažnju na samu fotografiju, pa da nam kažete neke konkretne greške na njoj? Jer, ipak mislim da časopis čita mnogo više amatera od profesionalaca. I zanima me da li vam je poznato kako doći do stranih foto-časopisa i to prošlih brojeva jer ovi novi su duplo skuplji u prodaji nego što im je cena. Da li možete da nas obavestite o nekim školama ili kursovima za fotografiju? Unapred hvala. I dalje mislim da ste sa svakim brojem sve bolji, a cena kada se uporedi s kvalitetom, uopšte nije preterana.

Pozdrav od Mikija iz Beograda

Nadamo se da će najave izložbi u ovom broju zadovoljiti vašu znatiželju i veći akcent na tehničke parametre u analizi radova dati odgovore na neka vaša pitanja. Što se tiče škola i kurseva, odgovor ćete naći u našem reagovanju na prethodno pismo. Nažalost, koliko je nama poznato, svi strani foto-časopisi stižu kod nas sa zakašnjenjem, ali po redovnoj ceni od 500 do 600 dinara, a izuzetak je francuski Foto koji možete kupiti za 150 dinara.

Konkurs ljubav

Javljam vam se prvi put, iako vaš časopis redovno kupujem u Banja Luci u foto-radnji "COLOR FOTO" vlasnika Kajrut Brace. U Hrvatskoj, tj. u Novoj Gradiški nema vašeg časopisa tako da često idem u Banja Luku kod sestre, pa se tamo snabdeavam vašim odličnim časopisom. Sve pohvale! Šaljem vam sliku kojih trojki Nikole, Romane i Borisa za konkurs "LJUBAV". Oni su 13. decembra 2002. godine napunili dve godine. Odlučio sam se za ovu fotografiju jer smatram da je dječja ljubav nešto najčišće i najiskrenije. Nisam znao da li mogu još koju fotografiju poslati, jer na kuponu piše da vredi samo za jednu fotografiju. Koristim fotoaparat F80, objektiv Nikon 28-105mm (3,5-4,5) D i blic SB-28. Obično slikam sa Fuji Superija 200 ili 400 ASA. Ova fotografija snimljena je sa Fuji Superija 200 ASA. Sljedeći put ću vam poslati više fotografija i za analizu kod profesora Tošića, a i za konkurs "LJUBAV", moram samo da ih dupliram s negativa, jer su ostale fino zaljepljene u albume. Ovu fotografiju žurno šaljem da stigne do 5. februara.

Puno uspeha u daljnjem radu i sve najbolje u životu želi vam Velimir Lasković s familijom.

Najlepše hvala na lepim željama. Distribucija časopisa u Hrvatskoj još se nije razvila, ali se nadamo da će se to vrlo brzo popraviti. Kupon za naš konkurs vredi samo za jednu fotografiju (navedeno je u predispozicijama za konkurs), ali kao što ćete se uveriti, na poslednjim stranama časopisa, u vašem slučaju to je bilo sasvim dovoljno! Očekujemo još puno vaših radova.

Digital Carrier BY
Gregoris Photo Equipment

BUDITE DIGITALNI!

ŽELELI BISTE DA VAŠ MINILAB PRETVORITE U DIGITALNI?
SADA MOŽETE, POMOĆU DIGITALNE MASKE...

... I TO NA KREDIT!

PRETVORITE VAŠE I TUĐE IDEJE IZ PHOTOSHOP-a U STVARNOST, KORISTEĆI SJAJAN POTENCIJAL D-CARRIER-a

DISTRIBUTER:
IZDAVAČKA **mali** KUĆICA **princ**

Školska 91, 21203 Veternik
Tel./fax: 021/400-440
E-mail: m.princ@eunet.yu
www.maliprincns.co.yu

DISTRIBUTER U MAKEDONIJI:

FOTO TRADE KIRČE DOEEL
Skopje, Londonska 2, lokal 19
Tel./fax: +389 2 376-210
Tel.: +389 2 365-813

TO JOŠ NIJE SVE! PROIZVODIMO POKLON FOTO ALBUME I FOTO KESE